

Hung. l.

128. do

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

1911 ÉVRE

SZERKESZTETTE

ERDÉLYI PÁL

FŐTITKÁR

KOLOZSVÁR

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

1912

311

Kivonat az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapszabályaiból.

1. §. Az egyesület célja az 1841/3. évi Erdélyi Országgyűlésen elhatározott és 1859-ben Kolozsvárt megalapított Erdélyi Nemzeti Múzeum főtartása, tovább fejlesztése, gyűjteményeinek tudományos földolgozása, a tudományok művelése, a honismeretnek és általában a magyar tudományosságának előmozdítása.

Az egyesület tagjai.

10. §. Az egyesület tagja lehet minden tisztességes honpolgár, férfi és nő, a 11—18. §§-ban meghatározott föltételek alatt. A fölvételt a jelentkezés vagy ajánlás alapján a választmány határozza el.

10. §. Ugyanazon föltételek alatt az egyesületnek tagjai lehetnek jogi személyek is, a melyek jogait képviselő útján gyakorolják. A képviselő személye és annak megváltoztatása bejelentendő.

12. §. Az egyesületnek igazgató, alapító, rendes és pártoló tagjai vannak.

13. §. Igazgató tagok azok, kik az egyesületnek legalább 1000 koronát, avagy a Múzeumba fölvehető ennyi értékű tárgyat adományoznak.

Az igazgató tagok, mind a magán, mind a jogi személyek, az egyesület választmányának tagjai és a rendes tagok összes jogait élvezik.

14. §. Alapító tagok azok, kik az egyesületnek legalább 200 koronát, vagy a Múzeumba felvehető ennyi értékű tárgyat adományoznak.

Az alapító tagok a rendes tagok összes jogait élvezik.

15. §. Az igazgató és alapító tagoktól befizetett összegek, a mennyiben nem különleges célú adományok, az egyesület alaptökéjéhez csatolandók.

16. §. Rendes tagok azok, a kik kötelezik magukat, hogy öt éven át tagsági díj fejében évenként 8 koronát fizetnek.

Minden rendes tagnak választania kell a 3. §-ban fölsorolt szakosztályok közül, ha valamelyik szakosztálynak működésében a 46—53. §-ban körülírt részt kívánja venni.

A tagdíj az év első negyedében fizetendő; a befizetés elmulasztása a tagsági jogok (55. §.) felfüggesztését vonja maga után; a kötelezettségek azonban fennmaradnak.

A rendes tag, ha kilépési szándékát az ötödik év vége előtt be nem jelenti, úgy tekintendő, mint a ki további öt évre rendes tagsági kötelezettséget vállalt.

17. §. Pártoló tagok azok, a kik kötelezik magukat, hogy három éven át évi 4 koronát fizetnek.

A tagdíj az év első negyedében fizetendő; a befizetés elmulasztása a tagsági jogok (55. §.) felfüggesztését vonja maga után, a kötelezettségek azonban fennmaradnak.

A pártoló tag, ha kilépési szándékát a harmadik év vége előtt be nem jelenti, úgy tekintendő, mint a ki további három évre pártoló tagsági kötelezettséget vállalt.

18. §. Évközben belépő tagok tartoznak a belépés évére eső egész tagdíjat megfizetni.

Tagsági jogaik és kötelezettségeik is az év elejével kezdődnek.

A tagok jogai.

54. §. Az igazgató tagok az alapító és a rendes tagoknak összes jogait élvezik és azonfelül tagjai a választmányoknak. Az alapító és a rendes tagok egyforma jogokat élveznek.

55. §. A rendes tagok jogai a következők:

a) szavaznak a közgyűléseken;

b) indítványokat tehetnek; de azok érvényes határozat hozatala előtt a választmányban tárgyalandók;

c) választanak és választhatók; csupán az elnöki és két alelnöki állásra nem választható más, mint igazgató vagy alapító tag;

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

1911 ÉVRE

SZERKESZTETTE

ERDÉLYI PÁL

FŐTITKÁR

KOLOZSVÁR

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

1912

~~Handwritten scribbles~~

21.346/1911

1912 117

A választmány jelentése az Egyesület működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Beszámolni egy hirtelen elfutó esztendőnek külső történetéről, alig jelent egyebet, mint hű visszaemlékezést az év eseményeire s azoknak pontos összefoglalását. Az ilyen beszámoló jelentés azonban annál kényesebb föladat, mennél nagyobb felelősség nyomja a számadó választmányt és intéző szerveit. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület egy esztendei munkája pedig nem merülhet ki az alapszabályok keretében folytatott rendszeres működésben, hanem alapszabályaink szellemében kötelező alkotásra irányúl. Ha szabad hasonlatot használni, Egyesületünknek nem az a feladata, hogy minden esztendőben bizonyos számú téglát hordjon épülés alatt álló közműveltségünk egyik temploma kiépítéséhez, hanem az, hogy vagy egy-egy tartó szerkezetet rakjon és egy-egy meglévőt művészileg kialakítson, vagy hogy az épülő Palladium számára maradandó dísz, állandó értékű alkotást, szóval formában művészi, anyagban értékes részletet teremtsen. Mert a mi Egyesületünk amilyen kiváltságos helyzetet foglal el a Királyhágón innen, éppen olyan súlyos földadatot végez az egész Magyarország nevében és számára.

Egyesületünk alapítása igéi szerint múzeumot létesít és tart fenn, tudományt művel és népszerűsít. A közművelődési politikában tehát két olyan nagy kötelesség betöltésére van hivatva, amelyeknek csak egyike is elegendő volna, hogy akaratát és képességét komoly próba alá vesse. A magyarországi közművelődési és múzeumfenntartó társadalmi egyesületeink egyike sem tűzött maga elé ilyen halmozott és ilyen fontos kötelességeket. Tudományt művelő és terjesztő egyesületek a maguk sajátos céljai művelésére alakultak s mindenik külön-külön csak a saját föladatát végzi; múzeumot fenntartó testületek csak múzeumért, legfeljebb lokális tudományos és irodalmi törekvésekért hevülnek; így egyes közművelődési szervezeteink munkaköre csupán kis része a mi föladatunknak. Valóban alapítóinkban keleti fajunkat jellemző merészséget, elhatározottságot, fatalizmust és eszményiséget kell látnunk, de látnunk kell bizonyos kényszerűséget is, mikor az alapítás történetén elmélkedünk. S úgy látszik, hogy mind ezek a nemes lelki tulajdonságok a fölünk alapított Egyesülettel együtt szállottak át utódaikra, tehát reánk is,

a gondjainkra bízott intézménynek mai sáfáira. Történetünk és multunk ismerete pedig igazolja, hogy Egyesületünk élete aszerint alakult, amint az alapítás ígéinek (múzeum és honismeret, tudomány és irodalom) egyensúlya megbillent, vagy amint ez ígék egyike-másika a többi rovására indokolatlanul előtérbe toltult vagy tolódt.

Megállapítva tehát ezt a gazdag programot, mely a társadalmi úton végezhető minden lényeges közművelődési föladatot összefog, Egyesületünk bizonyára kivételes föladatra van rendelve s ezért tudományos, múzeumi és közművelődési szerveink sorában valamennyinél tökéletesebbnek látszik, mivel alapításában nem ezek egyike vagy másika lebegett követendő cél gyanánt: hanem az általok elérhető nemzeti műveltség, mélyíthető honszerelem és nemesíthető fajunk politikai elsősége. E gondolatok külön-külön is méltók lennének a legnagyobb elismerésre, de együtt és egy társadalmi alkotás élő lelkiismeretévé téve: azt mutatják, hogy magasabb eszményből, szigorúbb törvényből, bölcsőbb megfontolásból fakadtak, hogy összeforrasztásukban elemi erők dolgozhattak: a nemzetünket fenyegető veszedelmek és kristályosodásukban izzásig hevített szenvedély: a haza szeretete. Csupán ez a nagy és eszményi hevület foghatott mindent egybe, csupán ez mozdíthatott meg minden szívet és akaratot. E nagy időnek és nagy elhatározásnak ide röppenő sugara ma is fényes, termékenyítő és meleg sugár. Ha ezt a sugarat prizmákon ma bocsátjuk át, spektrumát az ötvenes évek eszményi világának érzésre, áldozatra és cselekvésre kész erényeire bonthatjuk föl. Ezek a kivételes erények állottak Egyesületünk bölcsőjénél s ez erényeken alapuló etikai parancs szabta meg programját, amiért Egyesületünk ma is kivételes helyzetben van és kivételes jelentőségre emelkedik rokon intézményeink körében.

A mikor tehát ennek a nagy áldozatokkal nagy föladatokra rendelt Egyesületnek mult évi történetét, életének egy esztendejét ismertetjük, számot kell vetnünk magunkkal is, hogy súlyos kötelességünknek mi magunk hogy feleltünk meg, de számot kell vetnünk másokkal is, hogy mások mennyiben jártak kezünkre drága örökségünk gyöngéd szeretetében.

Egyesületünk külső története ismertetésében választmányunk működésének egyes adatai és tisztikarunk munkájának igazoló kimutatásai vonzanak. Választmányunk tiz rendes ülésében 214 jegyzőkönyvi szám alatt 405 ügyirat elintézésével végezte munkáját. A titkári iroda forgalma évről-évre emelkedőben van és híven mutatja működési körünk tágulását. Ha az így emelkedő forgalomban a jubiláris év (1909) hirtelen felszökkenése egy darabig magában állott is, az elmúlt csöndes esztendőnek az az eredménye, hogy az idén a jubiláris év forgalmát elértük, mindennél jobban mutatja, hogy az emelkedés nemcsak rohamos, hanem állandó is. Ez az örvendetes tapasztalás a központi kezelésben abban is mutatkozik, hogy póstai kézbesítő könyvünk helyett újat nyitottunk, helyi kézbesítéseink száma az előző éveket háromszoro-

san meghaladta; hogy a forgalom gyorsabb elintézése céljából újabb nyomtatványok készítésének szüksége merült föl. Sajnálattal említem föl, hogy a nagy forgalom következtében részint irodai kiadásainkat, részint kezelő személyzetünket erősen meg kellett terhelni, mivel Egyesületünk portómentessége erősen korlátolt. Helyi portómentességünk nincs, nyomtatványaink nagy részét (Évkönyv 1910. Dési vándorgyűlési Emlékkönyv) is úgy kellett e miatt széthordatni.

E helyzet visszasságán segítő, portómentességünk kiterjesztését ismételten kértük, de sajnálattal kell jelentenünk, hogy a Kereskedelmi Miniszter úr kérésünket ismételten megtagadta. Igaz ugyan, hogy ez a visszaútasítás nem csupán nekük szól, hanem más rokon intézményeknek is, melyek nevében a Vallás- és Közlekedésügyi Miniszter úr a Kereskedelmi Miniszter úrhoz fordult. E ridegen visszaútasító végzést közlő *Értesítő** helyett talán szabad nekünk elmondani, hogy mivel a postai tarifa határozmányai a Miniszter urat kötik s hogy mivel a portómentességben túltengést tapasztalt, álláspontja következetes és törvényes ugyan, de ez a törvényes és következetes visszaútasítás sem rajtuk, sem a többi intézményen nem segít.

A fejlődő élet és a kopogtató szükség előtt még más viszonylatokban is ajtót kell nyitni, de közművelődést, tudományt és múzeumokat szolgáló intézmények előtt következetességből ajtót zárni nem lehet a magyar állam földadata, mert a pósta útján széthordott magyar levél, írat és könyv, még egy szárnyat köt a magyar szárnyas kerékre, mely magyarságunkat és műveltségünket szét vinni van hivatva. Az idejét múlt postai határozmányok megváltoztatása, közművelődési intézményeink szabad és olcsó mozgása érdekében bizonyára volna olyan fontos nemzeti érdek, a mely megérdemelné a velejáró fáradságot.

Az Egyesület kormányzó szervei: közgyűlése és választmánya közös akarattal és szeretettel végezték földadataikat. A választmány kijelölése alapján múlt évi közgyűlésünk a szabályszerűen kilépő dr. gróf Bánffy Miklós, dr. Gidófalvy István, dr. Hirschler József, dr. Kenessey Béla, báró Mannsberg Sándor, dr. Márki Sándor és dr. Udránszky László választmányi tagokat az 1911/13 évekre, a lemondás és elhalálozás miatt megürült helyekre pedig, Váró Béni tanfelügyelőt az 1909/11 évekre, Fekete Gábor ítélőtáblai elnököt és dr. Gergely Samu egyet. rk. tanár, alapító tagot 1910/12 évekre választmányi tagokul megválasztotta. A választmány dr. Gyalui Farkast, kit ő Felsőge könyvtárigazgatói címmel és jelleggel ruházott föl, az állammal kötött szerződés és alapszabályaink 39. §. b. pontja értelmében a választmányba behívta. Az orvostudományi szakosztály elnöke, dr. Purjesz Zsigmond, nyugalomba vonulásával, a szakosztály dr. Davida Leót választotta meg elnökéül, ki előde székét választmányunkban is elfoglalta. A jog- és társadalomtud. szakosztály a Budapestre távozó dr. Erődi Béla helyére titkárnak 3 évre dr. Tóth György törvényszéki bírót választotta meg, ki ennél fogva választmányunk tagjai közé behívatott.

* Múzeumi és Könyvtári Értesítő V. 299. 1.

Az Egyesület tisztikarában a márczius hó 8-án tartott harmadik rendes választmányi ülésen a választásakor elhangzott kijelentéséhez ragaszkodó dr. Szádeczky Gyula főtitkár és nagymérvű elfoglaltságára hivatkozó Kováts Ede ellenőr lemondása által megürült állásokat közgyűlésünk a választmány javaslata alapján betöltvén, ellenőrül Tanács Józsefet, főtitkárul alulfrottat választotta meg. Az utóbbi állását a választás után azonnal, az új ellenőr hivatalát mult évi július 7-én szabályaink értelmében vette át. Az Egyesület két távozó tisztviselője szolgálatát és érdemeit ugyan hivatalosan is elismerte és értők nekik jegyzőkönyvi köszönetet is szavazott, de az erre való emlékezés kedves alkalmat nyújt arra, hogy e minőségükben tett működésükről hálánk újabb nyilvánításával s meleg üdvözléssel emlékezzünk meg.

Az Egyesület vonzó ereje ebben az esztendőben sem pihent, új meg új törekvéseket kapcsolt magához, részint újonnan belépő tagjai, részint körülötte álló és benne dolgozó barátai és támogatói által. Sajnos azonban, hogy azok a körülmények sem szüneteltek, melyek miatt tagjainknak egy kisebb hányada szervezetünkől megválni volt kénytelen s még sajnosabb, hogy pótolhatatlan veszteségeink is voltak. E változásoknak pontos kimutatáshoz elhunyt tagjainkról való megemlékezésünk szolgáltatja a legszomorúbb adatot.

Alapító tagjaink közül *Pór Antal* kanonok, *Korbuly* Bogdán és br. *Bornemissza* Károly ny. főispán, rendes tagjaink közül br. *Bánffy* Dezső, *Porutiu* Viktor ügyvéd és nagyklopotivai *Pogány* János, dr. *Bartha* János, *Weisz* Mór, *Hunwald* Lipót, választmányunkból dr. *Jancsó* György, egyetemi ny. r. tanár elhunytáról nyertünk szomorú hírt. Dr. Jancsó Egyesületünknek régi tagja, az új alakulás idején csatlakozott szorosabban törekvéseinkhez s mellettök híven és a tőle megszokott következetességgel ki is tartott. Az erdélyi magyarság művelődésében rejelő nemzeti erőt mélyen megértette és egyetemi tanszékén kívül, társadalmi szereplésében széles körre, tehát Egyesületünkre is, kiterjesztette. Ez a gondolat fűzte össze őt, a magyarországi magyart, két erdélyi főúrral, br. Bánffyval és Bornemissza Károly báróval. Amaz, mint erdélyi politikus, kit erényei a magyar politikai közélet vezetői közé, majd vezérévé, utóbb bátor és független kritikusává emeltek, nagy területekre kiható, magas politikai állásában ugyanazért a gondolatért hevült és dolgozott, a melynek politikai jelentőségét Erdélyben lehet igazán megérteni, legjobban megtanulni és itt kell legkövetkezetesebben képviselni. Bornemissza báró kisebb működési körben, de ugyan olyan szenvedelemmel s ugyanazt a gondolatot szolgálta. De míg amaz egész lényét átfogó hivatása érzetében politikussá lett, emez kiemelkedő politikai működése után szorosabban csatlakozott Egyesületünkhöz, melyben a mult kultuszán és a jelen erősítésén kívül, a művészet szeretetében és élvezésében, a tudomány és irodalom pártolásában és fejlesztésében elmerülő lelke annyi közösséget fedezett föl és mi közös törekvéseinkre benne hű barátot találtunk.

Brassói vándorgyűlésünk egyik elnökének, Hiemesch Ferencz polgármesternek halála kettős veszteséget érzettett, mert megtanultuk őt Egyesületünk és céljaink barátjaként ismerni és erős kapcsolatot találtunk benne, saját és száz testvéreink közös munkájára.

Vass Minka grófnő, Egyesületünknek buzgó patrónája, munkánknak mindvégig érdeklődő támogatója és közös célunkban odaadó társunk volt. Annak az eszményi munkának, mely az Erdélyi Múzeumot megteremtette, nem csupán látója és tudója volt, hanem letéteményese is. Az ő hű emlékezésében az egykorú eseményeken kívül, az egykori eszmény is folytatkozás nélkül maradt meg és éltető szeretetté nemesbült, a Múzeum életét és haladását kísérve és táplálva. Halála hírére méltán éreztünk meghatottságot, hogy érte, ki a Múzeum bölcseje körül annyi szeretettel forgolódott, tudunk-e valamit tenni, ha mást nem, elhunyo szeme világa elé varázsolni a Múzeum jövőndő nagysága képét?

Egyesületünk választmánya mindig hűségesen gondoskodott arról, hogy veszteségünk fölött érzett mély részvétünknek illő módon kifejezést adjon. Végasztaló soraink mellett, melyek a gyászolóknak voltak hivatva enyhülést szerezni, kegyeletünk, hálánk és emlékezésünk szalagjaival átfont koszorúinkat is elküldtük.

Az egyes ember hosszabb ideig ül bánata mellett, munkára rendelt Egyesületünk részvéte adóját megadva, hamarabb kénytelen eszmélni és az életnek sürgető szavára, veszteségeit új erőkkkel pótolni, társaságunkat új tagokkal gyarapítani. Erre valóban szükségünk is van, nem csupán azért, hogy többen, hathatósabban dolgozhassunk, hanem azért is, hogy a lejárt turnussal elmaradók helyét betöltsük. Egyesületünkben az év folyamán tizenegy rendes tag lépett ki s 19 rendes és 8 pártoló tagot kilépettnek kellett tekintenünk. Választmányunk sajnálattal tapasztalta, hogy tagjaink közül néhányan nem tesznek, vagy nem tehetnek eleget kötelességüknek. Intézkedett tehát, hogy tagsági viszonyuk rendeztessék; erre való törekvésünk eredményéről alább kellett megemlékeznünk.

Ez évi szaporodás tehát 44 rendes, 26 pártoló, összesen 70 tag, töröltetett és kilépett 23 rendes tag, 13 pártoló tag, meghalt 3 alapító, 8 rendes tag.

Egyesületünk tagjai számáról az alábbi kimutatás hű képet ad, vagyis volt 1911 december 31-én :

Igazgató tag	—	—	—	—	—	—	20
Alapító tag	—	—	—	—	—	—	60
Rendes tag	—	—	—	—	—	—	643
Pártoló tag	—	—	—	—	—	—	126
Kedvezményes pártoló tag	—	—	—	—	—	—	76

Együtt — 925

A velünk közös célokat szolgáló egyesületek meghívását mindenkor szívesen fogadva, 1911 folyamán résztvettünk Nagyszében városa és Szebenmegye ünnepén, melyet e két törvény-

hatóság lelkes közönsége Petőfi Sándor szebeni tartozkodása emlékére közadakozásból állított emléktábla leleplezésére rendezett. Petőfit száz testvéreink, ha eredetiben nem ismerhették volna, *Melas* H. fordításából is megismerhették s *Grimm* tanulmánya alapján is méltathatták, ha saját irodalmunkból méltányolni meg nem tanulták volna. A világirodalom három nagy lírikusa közé sorolt Petőfit a németek előtt *Meltzl* Hugó Grimmet megelőzve, igen sokkal előbb mutatta be, és így a szebeni emléktábla előtt valósággal irodalmi ünnep folyt le, amelyen elnökségünk kérésére dr. Connerth János, nagyszzebeni tanár, társunk, jelent meg képviseletünkben és áldomásában hűségesen áldozott megbízóival Petőfi géniuszának. A Hunyadmegyei Történelmi- és Régészeti Társulat közgyűlésén dr. Roska Márton képviselte Egyesületünket. A közgyűlés napirendjére tűzött előadása nemcsak képviselletesünköt, hanem egyben törekvéseink közösségét és munkánk folyását is igazolta. A Székely Nemzeti Múzeum épülete alapköve letételén dr. Daday Vilmos társunk volt jelen Egyesületünk képviseletében. Új múzeum és itt Erdélyben, törekvésünk térfoglalását, a múzeumi gondolat hódítását jelenti, természetes tehát, ha onnan nem akartunk elmaradni. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége ez évi közgyűlését a régi Erdély kulcsának tekintett Váradon tartotta; melyen Egyesületünket dr. Karácsonyi János és Seprődi János társaink képviselték. Csupán azt sajnáljuk, hogy a közgyűlés egybeesett vajdahunyadi vándorgyűlésünkkel s így hozzánk illő részvételünk helyett képviselleteséssel kellett megelégednünk.

A nyolczadik nemzetközi zoológiai kongresszus nemzetközi bizottságot szervezett, mely a nápolyi zoológiai állomás megalapítójának, *Dohrn* Antal életbúvárnak méltó emléket van hivatva emelni. E bizottság magyar osztályában Egyesületünket gr. Esterházy Kálmán elnök és dr. Lechner Károly alelnök képviselik. Az EMKÉ-t negyedszázados ünnepén üdvözlő irattal köszöntöttük s ünnepi közgyűlésén gr. Esterházy Kálmán elnök, Kelemen Lajos titkár, dr. Menyhárh Gáspár ügyész és Tanács József ellenőr vettek részt az EME. képviselletesében. Az EKE. *Bercsényi* turistaháza fölvatására Tanács József, dr. Ruzitska Béla és Karl Béla társainkat; a kolozsvári Iparos-Egylet ötvenéves jubileumi ünnepére dr. Márki Sándor, Spáda János és Gazelli Árpád társainkat; az erdélyi pénzügyintézetek szövetségének alakuló közgyűlésére dr. Lechner Károly alelnököt és a Marianum leány tan- és nevelő intézet ünnepi megnyitására dr. Szabó Dénes vál. tagot kértük föl Egyesületünk képviselőitül. A nagyajtai Kriza-emléknapra és a balázsfalvi Astra jubiláris ünnepére távirati üdvözlést küldöttünk. A Doborjában Liszt Ferenc és Zomborban Erzsébet királyné emlékére állítandó emlékművek és az örményesi református templom építő bizottsága részéről közreműködésre kértünk föl; Stefanescu Gergely bukaresti egyetemi tanár elhunytáról szomorú értesítést kaptunk, az alábbira választmányunk részvételnyilatkozatot tett. A stuttgarti természetbúvárok társasága, a *Kosmos*,

kérte, hogy folyóirata számára egyesületünk természettudományi munkásságáról értesítsük. A kérés teljesítésével az illetékes szakosztály bízott meg. Az erdélyi róm. kath. egyházmegyei központi alapítványi pénztár kérésére ez év elejétől közművelődési tevékenysége elismerésül, neki, mint a Haynald-féle alapítvány örizőjének, általános kiadványainkat és a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály kiadványait engedélyeztük. A *Minerva*, a Központi Statisztikai Hivatal, a *Magyar Minerva* részére elküldöttük a megfelelő közleményeket, végül a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr kívánságára összeállítottuk és közöltük az EME körében tartott előadások statisztikáját és az *Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés* elnöksége tájékoztatása céljából megküldöttük a jog- és társadalomtudományi szakosztály által rendezett tanfolyamokról szóló jelentéseket.

Ha a hozzánk közelálló, vagy bennünket érdeklő intézményekkel szövődött érintkezésünk eléggé élénknek bizonyult is, igazi hatásunk mégis azokban a kapcsolatokban található, melyeket a saját közönségünkkel kerestünk és kötöttünk. Követtük ezekben az újjáalakulás gyakorlatát vándorgyűlésünk, népszerű tudományos előadásaink és első képműállításunk rendezésével s követtük az előtűnt járók csapását gyűjteményeink és szakosztályaink működésében. Ez utóbbi állandó és mindig gyümölcsöző hatással van látogatóinkra, hallgatóinkra és olvasóinkra, viszont azonban tagjainkkal és közönségünkkel való bensős és közvetlen érintkezésre előadásaink és vándorgyűléseink szolgálnak kedves alkalmakul.

Ötödik vándorgyűlésünket Hunyadvármegye és Vajdahunyad város közönsége szives meghívására a Hunyadiak sásfészkében, Vajdahunyadon, múlt évi október hó 7—9 napjain tartottak. A XV. század romantikáját hűen őrző lovagvár, mely a nyugati művelődést Európa Keletén oltalmazó vajda és meghonosító nagy király dicsőségét hirdeti, mely kitörölhetetlen eszményünket: a független, hatalmas magyar királyságot őrizi; míg a XX. századnak kitűnően fejlett bányá- és kohóiparát amerikai benyomásokkal éreztető állami vasgyár a magyar föld áldott és a magyar munka áldó hatalmát rajzolja.

Egyesületünk szinte beszélő czimerétül nézte és látta vendéglátó városunkat, mely csodálatos harmoniában az ősi dicsőség verőfényétől aranyozva és a *ma* szorgos munkáját üzve, eszmélet feladatunkra: őrizni hagyományainkat és dolgozni jövőnkért. S mikor a vár lovagtermében tartott közgyűlés szónokai: dr. Márki Sándor a történelmi tudat megtartó erejét, dr. Csánki Dezső a Hunyadiház politikai jelentőségét és Möller István a vár építésének titkait fejtegették, a XX. századra alig emlékeztetett más, mint a Huszárvárban ziháló kohók fűjása. Ez az óra feledhetetlen benyomásokkal gazdagította lelkiünket. Vándorgyűlésünk Emlékkönyve ez emlékezetes napok minden mozzanatáról beszámol, így a részletek ismertetése s lefolyásának története helyett még csak arról a vendégszeretetről illik szólanom, melyben a megye, a város és teljes kényelmet

ízléssel párosító vasgyári Otthon lekötelező előzékenységgel részé-
sítették. Talán szabad e kirándulás maradandó hatását abban a
tapasztalatban foglalni össze, hogy köztünk és vendéglátó gaz-
dáink között szinte első pillanatra kölcsönös és ragaszkodó vonzalom
szövődött, melynek alapját valószínűleg az vetette meg, hogy egy-
másban közös munkára hivatott társakat találtunk. A mit hirdetünk,
valóra váltva áll elénk: megbecsülik a multat és dolgoznak a
jövendőért; amire büszkék s amiért dolgoznak: a történet kultusza
és a magyar műveltség, Egyesületünk programja. Ezt mi a vas-
gyári otthon és a gyalári kaszinó részére felajánlott kiadványainkkal
és a városi polgári kör könyvtárának adományozott nagyobb
könyvgyűjteménnyel is iparkodtunk igazolni.

Népszerű tudományos előadásaink sorozatát november és
december havában tartottuk meg. Előadónk ez alkalommal is
gazdag, változatos és közérdekű program nyújtására képesítettek
és magas színvonalú előadásokat tartottak. Sajnálattal kellett tapasztal-
ni, hogy sorozatunk látogatottsága évről-évre csökkent. Nem
szabad azonban feledni, hogy azóta részint az Egyesület szak-
osztályai, részint rajtunk kívül állók éppen a tél elején egyre
növekvő kedvvel követték példánkat. Természetes tehát, ha az
előadások gyakoriságuk miatt részint veszítettek vonzó hatásukból,
részint megosztották a város közönségét. Tanulságul megmarad
azonban, hogy ezen a téren mi adtunk követendő példát s hogy
jó példát adtunk, az események igazolták. De gondolkodóba kell
esnünk a felett is, hogy jövőre ne keressünk-e más alkalmat
közönségünkhöz való férkőzésre, vagy előadásaink rendezésében
ne tegyünk-e változtatást. Előadásaink rendje ez év folyamán a
következő volt:

I. November 7-én, *Seprődi* János ref. kollégiumi tanár
Liszt Ferencz.

II. November 14-én, *Dr. Cholnoky* Jenő egyetemi tanár,
Tripolisz.

III. November 21-én, *Förstner* Tivadar ipari szakiskolai
tanár, *Az anyag igazsága.*

IV. November 28-án, *Dr. Pataki* Jenő városi tiszti orvos,
Régi magyar orvosok.

V. December 5-én, *Dr. Kosuthány* Ignác egyetemi tanár,
A magyarországi egyházak alkotmánya.

VI. December 12-én, *Dr. Pósta* Béla egyetemi tanár,
Régi ötvösség Magyarországon.

Egy kísérletünk már az idén is sikerült, értem első képkiallí-
tásunk megnyitását, noha éppen előtte egy másik képkiallítás záró-
dott s utolsó hetében egy vándor képkereskedő ütött vásárt. Merész
Gyula, Kolozsvár szülötte és képtárunk tb. öre, könyvtárunk kiállít-
ási termében és bölcsészettudományi szakosztályunk égisze alatt,
párizsi tanulmányait és hazatérte óta készült műveit állította ki.
Első tárlatunk sikerét megállapítva, azt is megállapíthatjuk, hogy

Merészben művészete és talentuma szerint alapos reményre jogosító festőt mutathattunk be s hogy sok felé igénybe vett tagjaink és közönségünk szívesen látogatták tárlatunkat, sőt vásárlási kedvről is szólhatunk. Ez a kísérlet régi törekvésünk megvalósítása kezdetét jelenti: a művészi és műipari ízlés fejlesztését és a művészeti alkotások megszerettetését és azt jelenti, hogy Kolozsvárnak van már ily célra minden igényt kielégítő alkalmas helyisége is. A december 3-án két hétre megnyitott, de 22-ikéig meghosszabbított tárlat közönsége azt is elárulta, hogy művészi igényei vannak, hogy ezek ápolását és fejlesztését szívesen várja Egyesületünkől.

Táraink és szakosztályaink jelentései hűen tájékoztatnak ez évi munkásságukról, de működésük kimagasló eseményeit és végső eredményét az egyes jelentések alapján itt kell röviden összefoglalni.

Könyvtárunk ez évi gyarapítása és anyagának rendszeres földolgozása mellett különleges gyűjteményei közül az idén a kézírattár rendezését és fölállítását kezdte meg s abban a reményben, hogy a felállítást a folyó év alatt be fogja végezni tudni. Addig is, míg a végleges eredményt látnók, már is egy igen tiszteletre méltó és értékes gyűjtemény kialakulását lehet megállapítani. Az évi gyarapodással annak földolgozása lépést tartott, sőt az elmúlt év végén munkába álló rendkívüli erővel az elmaradt sajtóügyi köteles nyomtatványok hátrálékát is pótolni lehetett. A munkában eltöltött esztendőnek beszélő tanúi a kimutatások adatai s a könyvtár kiépülésében való haladásnak az év folyamán megnyílt könyvkötő és fényképező műhelyek. Közönségünk úgy is, mint látogató, úgy is, mint támogató, hálaunkra érdemes módon érdeklődött könyvtárunk iránt.

Erem- és régiségtárunk gyönyörű jelentése örvendetes gyarapodásával, megnyugtató munkájával és erős fejlődésével mindenben alkalmas arra, hogy úgy az egész gyűjteményről, mint annak nagy jelentőségéről teljes elismeréssel szóljunk. De viszont éppen annyi s éppen oly jogosult aggodalommal tekintünk mostani elhelyezésére. Mert ennek az igazán értékes gyűjteménynek mindene megvan arra, hogy a hozzá fűzött várakozást méltó módon kielégíthesse, csupán otthona nincs, mert a városban szétszórta raktárokat és bérelt helyiségeket otthonnak nevezni nem lehet. Mivel ez nem csupán a gyűjteményt, hanem az abban folyó munkát is közről érinti, múzeumi és egyetemi szempontból egyformán fontos, hogy a tárnak méltó otthonáról sürgős intézkedés történjék.

Ásványtárunk ez esztendei működésében két észrevétel tűnik föl, a melyek azonban sajátságos módon, mintha egymással szemben állának s egymást közömbösítő tényekül mutatkoznak. A gyűjtemény elhelyezése ellen ez a tár is joggal és méltán panaszolódik, de a benne folyó munkán a szorongó elhelyezés nyüge éppen úgy nem látszik meg, mint a régiségtárén. A mit legjobban igazol az a tapasztalás, hogy az Erdély természeti kincsei felé fordult figyelem, mely legszembetűnőbben a sármási földgáz kérdé-

sében keltett élénk tudományos és gyakorlati értékű mozgalmat, ásványtárunknak jelentékeny gyarapodásával járt együtt. Ez a gyarapodás az erdélyi medenczében végzett furások széké más furataiban a mozgalomnak szinte hitelesítő záradéka gyanánt fogható föl. A mi megint a megkövült élet gyűjteményének a lüktető étellel való szoros kapcsolatát jelenti.

Állattárunkat az új helyiség elfoglalásának, a fészekrakásnak gondoljai foglalták le s e munka eredménye gyanánt meg lehet állapítani, hogy a közel jövőben az erdélyi faunának igen vonzó képe fog benne kialakulni. A számban és gyakorlatban megfelelő személyzet hiánya nem csupán az állattár panaszából hallatszik, de kétségtelen, hogy a berendezkedés és elhelyezkedés munkájában most az állattárnak legégetőbb szüksége.

A *növénytár* jelentése kiemeli a gyűjtemény örvendetes átalakulását és a házsongárdi telek megszerzése fölötti örömet, mely olyan fekvésű botanikus kertet ígér a múzeumnak, hogy párját kell keresni. Sürgeti azonban egyfelől a botanikus kert, másfelől a herbarium és a botanikus múzeum érdekében egyaránt szükséges teendők „gyors ütemű“ megvalósítását. Egyesületünk érdekében kötelességünk rámutatni arra, hogy e munkálatok sürgősségét az igazgató a múzeumi anyagnak szánalmas pusztulásával, *e megdöbbenő kilátással*, követeli.

Az Egyesület működésének másik, tudományos irányú munkája részint az egyes gyűjteményekben, részint a szakosztályokban folyik. Örvendetes jelenségnek kell tekinteni, hogy a szakosztályok és a velök kapcsolatban álló tárak eddigi egymásra utaltsága lazulni kezd. Mert míg eddig a szakosztályok főként a tárakban folyó tudományos munkára voltak kénytelenek szorulni s a tárak munkájuk eredményeit főként a szakosztályok útján tudták irodalmilag értékesíteni, ma már mind jobban érzi mind a kettő, hogy útjuk egymástól elválni készül s mindnyájan érezzük, hogy ez a fejlődés útja és törvénye. A bölcsészettudományi szakosztály folyóirata, az *Erdélyi Múzeum* az érem- és régiségtár folyóirata megalakulásával elvesztette ugyan a tártól nyújtott értékes tudományos anyagot, de viszont a tár folyóirata teljesen a saját igényei és keblői szükségletei szerint alakulhatott ki. Ugyanakkor pedig az *Erdélyi Múzeum* bár tartalmilag károsodott, az egészen szakbeli dolgozatok helyét kénytelen volt általánosabb érdekű közleményekkel pótolni. Folyóiratunk még a könyvtárral állana szorosabb összeköttetésben, azonban a könyvtári tudományok fejlődésök és még jobban elvont természetök miatt alig illenek bele s azok is új, önálló közlőnyt kívánnak. Mivel a tárak szakszerű közleményei az általánosabb jellegű tudományos folyóiratba tulajdonképpen csak anyagi kényszerűségből sodródtak, mivel a tudományos érdek az anyagi kényszerűségnél hatalmasabb: mindenképpen örvendetes jelenség, ha az egyesület munkája megosztásra törekszik. Az *Erdélyi Múzeum* így magától fog általános tudományos folyóirattá átalakulni, amit annál könnyebben tehet, mert saját szakosztályán kívül ez

időszerint a jog- és társadalomtudományi szakosztály tagjait is illeti. A folyóirat állami segélyének fölemelésére irányuló törekvésünk eredménytelen volt ugyan, de reméljük, hogy nem marad eredménytelen.

Ugyanaz a törekvés, mely az érem- és régiségtár önálló folyóirata megindításában diadalmaskodott: a természettudományi szakosztály kiadványát a *Múzeumi Füzeteket* a három természettudományi gyűjtemény között osztotta meg. E szerint új alakjában már a három tár tudományos kiadványa gyanánt fog megjelenni. Sajnálatos, hogy a szakosztály kiadványaiban időbeli hézagok mutatkoznak. Mivel pedig ennek pusztán anyagi okai vannak, a mulasztást nem a tárákban és szakosztályban folyó komoly munka rovására, hanem szegénységünkre kell visszavinni. Az anyagi eszközökben sajnálatosan érzett fogyatkozás az oka annak is, hogy az orvostudományi szakosztály folyóirata redukált terjedelemben kénytelen megjelenni. Holott a szakosztály heti üléseiből bőven jut más idegen folyóiratoknak, a mi kétségtelenül elismerésre számító eredménye a szakosztály működésének, de viszont szegényedése is a szakosztály folyóiratának.

Mivel a szakosztályok jelentései elé vágni nem kívánok, itt csak annak az örvendetes ténynek megállapítására kell szorítkoznom, hogy az Egyesület működésének mind a két iránya a kétségbevonhatatlan fejlődés és a szemmel látható eredmények útján halad. A múzeumi és akadémiai feladatok nem szemben állanak egymással, hanem vállt-vállhoz vetve. Ez örvendetes eredmények alapja az az elv, mely az Egyesület kormányzásában hatalommá lett, hogy az Egyesület fejlődése és virágzása csupán akkor várható, ha a múzeumi és akadémiai feladatok egyensúlyban állanak. Látni való, hogy ma mind a két elv organumai panaszkodnak, de egyik sem a másikra, hanem valamennyien anyagi helyzetünk korlátoltságára. Látni való, hogy minden szervünk dolgozik, de nem egymás kárára, hanem az egyesületi munka gyarapítására.

Ez a kölcsönösség teszi lehetővé, hogy az Egyesület mindennapi teendőin túl, távolabbi feladatok felé is néz. Alapítójának kultuszát kívánván szolgálni, irodalmi emléket állít gr. Mikó Imre műveinek előkészítés alatt lévő irodalmi munkáiból. A fiágon kihalt Alapító nevét munkái és legjelentékenyebb alkotása, ez a mi Múzeumunk, fogja őrizni, mert kétségtelen, hogy Mikó kultuszát parlagon hagyni nem szabad. Erre fog szolgálni az egyesület jubiláris albuma (1859—1909) és néhai Újfalvi Sándor emlékiratai. E két mű sajtó alatt van s alkalmas lesz arra, hogy Egyesületünk iránt tartózkodás nélkül tiszteletet gerjessen. Mert igazolni fogja mindenik, hogy Egyesületünk, a mai nehéz és anyagiakra hajló korban is, az erkölcsi tartozások lerovását tartja inkább számon. Mikor Újfalvi végrendeletének az a pontja, hogy emlékiratai kiadását az Egyesületnek biztosította, kiderült; mikor a jubileumi esztendőben az alapító érdemei szinte elhomályosították a tőle alapított intézményt; mikor a Múzeum félszázados története annyi nemes áldozat és annyi ritka erény megismerésére tanított, az

Egyesület habozás nélkül határozta el, hogy Alapítójának műveit, Újfalvi Emlékiratait kiadja s a Múzeum történetét, múltját és jelenét ismertető emlékalbumot fog adni.

Irodalmi tevékenységünk rajzához meg kell emlékeznünk a Kovács Sámuel-féle ballada pályázat eredményéről. A bíráló bizottság jelentése alapján választmányunk *Trencsény* Károly, zombori tanárnak *Majlát István* című pályaművét jutalmazta. Néhai Finály Henrik emlékére fiai a jubileum évében alapítványt tettek. Az alapító levél megerősítése után az alapítvány kamatainak odaítéléséről ez évben lehetett csak intézkedni. A bíráló bizottság 1909-re az *Erdélyi Múzeum* 1909 folyamában „Vénus szobor régiségétárunkban” című tanulmányaért dr. *Buday Árpád*ot; 1910-re az ugyanott (1910) „A székelyszombori és szenterzsébeti oltárok” című tanulmányaért *Róth* Viktort ajánlván, választmányunk a bizottság javaslata értelmében intézkedett.

Tagjaink számának örvedetes gyarapodásával lépést tartani igyekeztünk s kötelességül ismertük, hogy részükre az egyesület életét ismertető *Évkönyvünket* és vándorgyűléseink *Emlékkönyveit*, amint eddig, ez esztendő folyamán is megküldjük. Amazok sorozata ma már nem csupán Egyesületünk működésének beszédes tanui, hanem egyben a nemzeti közművelődési mozgalmaknak is értékes aktái; emezek viszont bizonyosságai annak a tudatos munkának, melyet magunk részére kiszabtunk.

E kiadványoknak s az adminisztrációnak egyre növekvő kiadásai a központi igazgatást mind jobban terhelik, úgy, hogy pénzügyi háztartásunk egyensúlyát, csak a leggondosabb figyelemmel tudjuk biztosítani. Pedig táraink és szakosztályaink javadalmazása még mindig az 1906-iki redukált költségvetés alapján történik, kivéve a jog- és társadalomtudományi szakosztályt, melynek javadalmát, tekintettel örvedetesen terjedő működésére és hatására, emelni kellett. Pénzügyeink így az adott viszonyok között megnyugvást keltenek, de az *adott viszonyok* fölismerése annál vaszkosabb kérdőjelet állít eléink. Mert az Egyesület mai munkásságával: múzeumával, szakosztályaival, vándorgyűléseivel, az iskolán kívüli (szabad) oktatással, kiállításával, tudományos előadásaival és szociális intézményeivel (néphivatal, dispensaire) az egyesületi és társadalmi úton végezhető közművelődési és szociális munkának jóformán egész körét fölölelte, elfoglalta és meg akarja tartani. Ezek az adott viszonyok, tehát az Egyesületre váró kötelességek, és az Egyesületnek korlátolt anyagi ereje, ma még a kötelességeknek redukált teljesítését, azaz az anyagi erő korlátozó hatalmát jelentik, de mi már látjuk, hogy a ránk váró kötelességek mind jobban fognak szorítani és végezhetesök érdekében új források föl kutatására kényszeríteni.

Pénztárunk rendje, melyet kítünő pénztárnokunknak köszönhetünk, az idén is mintaszerű volt. A korábbi megállapodások szerint az arany alap kölcsönét törlesztjük, forgó tőkénket gyarapítjuk. Az állami segély kizárólag határozott rendelkezések szerint

használtatván föl, az az egyesületi pénztár állapotát nem érinti. Alapjaink közül az év folyamán csakis a Lendvay Emil-alap gyarapodott s ma 5441 kor. 07 fillért tesz ki. Bizonyára mindannyiunk gondolatát fejezzük ki, midőn választmányunk határozata alapján örömmel javasoljuk, hogy Lendvay Emil kir. tan., úrnak, az Erdélyi Bank vezérigazgatójának úgy pénztárunk gondozásáért, mint a Lendvay-alap újabb gyarapításáért a közgyűlés köszönetet mondjon.

Választmányunk minden törekvése az idén is az volt, hogy Egyesületünk minden szervének, a táraknak úgy, mint a szakosztályoknak megadhassa mindazt, amire szükségük van. S mégis az egyes jelentésekben hol lappangva, hol elfojtva, hol rejtett panasz, hol nyílt kivánság alakjában ki nem elégíthető vágyak, égető szükségletek, sőt egyenes veszteségeink bejelentése hangzik felénk. A könyvtár javadalmának és személyzetének elégtelensége minden gyűjteményre illik, a hely szűke és alkalmatlan volta, melyet ezidő szerint legjobban az érem- és régiségtár érez s melynek megoldását annyira sürgeti, közös fogyatkozása ásvány- és növénytárainknak. Gyűjteményeink éppen úgy érzik, mint szakosztályaink, hogy megfelelő anyagi eszközök hiányában, a keblökben folyó tudományos munka eredménye nagyobb felében véka alá rejtett világosságul marad. Ugyanazok a panaszok, melyek évek óta fölhangzanak, kelnek szárnyra ma is; ugyanazok a szükségletek, melyek évek óta rendszeresen előállnak, megvannak ma is; a kötelezettségek azonban, melyek e korlátozott helyzet miatt csak részben voltak elláthatók: a haladó idő igényeivel és a fejlődő élet követelményeivel arányosan nőttek.

Egyesületünk negyven esztendő alatt meghaladó idő alatt saját czéljából egymaga végezte mindazt, (múzeuma gondozását, a tudomány művelését és az iskolán kívüli oktatást), a mire alapszabályai kötelezésén kívül művelődési ösztöne és tudatos programja Erdélyben és Kolozsvárott kötelezték. A Magyar Nemzeti Múzeumon kívül, nyilvános és állandó múzeumi munkát a legújabb időkig csak Egyesületünk végeztetett. A tudomány művelése és terjesztése évtizedekig csupán az Egyesület körében folyt s ha mást nem ért volna el, legendő érdeme és dicsősége, hogy a második egyetem tudományos és közművelődési keretét megteremtette. Amíg az Egyesület önzetlen hűséggel mindezt maga végezte, azalatt a Királyhágon túl egyre-másra új meg új intézmények alakultak, mivel az idő nem vár s mert a kultúrában való késedelem már hanyatlást hírdet. A közművelődési szükségletek élénken dörömböltek az illetékes minisztérium kapuján, mire a minisztérium egyfelől a múzeumi ügyek hathatósabb képviselőjére, másfelől az iskolán kívüli oktatás irányítására új szerveket alkotott és az irodalmi és tudományos ügyek intézésére is külön ügyosztályt szervezett.

Egyesületünk benső örömmel látta az új világ megértésének e bizonyosságait, annál is inkább, mert azokban saját társadalmi törekvései és munkássága állami elismerését és jóváhagyását kellett szemlélnie. Közművelődésünknek ez új szerveihez bizalommal for-

dúlt tehát támogatásért és hálásan ismeri el, hogy nem eredménytelenül. Az 1904 óta engedélyezett állami segély lassú növekedése azonban még mindig nem képesít arra a munkásságra, melyre Egyesületünk kitünő és gazdag gyűjteményei, a köréje csoportosuló komoly és képzett erőkre támaszkodó tudományos szakosztályai által hivatva van, melyre exponált helyzete kötelezi. Meg kell ugyanis már egyszer állapítani, hogy az alapításban rejlő társadalmi szervezetünk és a kolozsvári tudományos egyetemmel való szerencsés kapcsolatunk következtében olyan szerve vagyunk a nemzeti közművelődési politikának, mely eddigi munkásságunk és nemes hagyományainkhoz való törhetetlen ragaszkodásunk alapján országos jelentőségre emelkedett. Ha Egyesületünk s az általa képviselt intézményeink nem állnának, föl kellene azokat állítani.

Kérdés azonban, hogy ezt a szervezetet, mely belső szükségből jött létre és a maga erején nőtt meg, mai tökéletességében föl lehetne-e *ma* állítani? A társadalom ma sokkal önzőbb és nehezebben mozgó, sem hogy ily kísérlet a meglévő eredménnyel kecsegtethetne. Kérdés, hogy van-e annyi pénzünk, amennyivel gyűjteményeink mai gazdagságát össze lehetne vásárolni? Mindenki tudja, hogy tárainkban ma nemcsak az idejekorán megmentett múzeális anyagnak megszerezhetetlen kincsei vannak, hanem azt is, hogy azoknak tárgyi gazdagsága és művelődési emlékei bajosan mérhetők föl készpénzzel, tudhatja továbbá mindenki azt is, hogy gyűjteményeink múzeális szervezete és gyakorlata teljesen korunk színvonalán áll. Elmondhatjuk nyugodtan, hogy az Erdélyi Nemzeti Múzeum nélkül a közművelődési intézmények, szakosztályaink nélkül a tudományos élet nagy kárt vallanának.

Ebből az igazságból nem von le semmit, hogy mi magunk állapítjuk meg, ellenben a magyar közművelődési politika intézésére jellemző, hogy magunknak kell mindezt elmondanunk.

Évkönyveink jelentéseire hivatkozva, gyűjteményeinket föl említve és kiadványaink sorozatait idézve, ötvenhárom esztendő munkáját és szemmel látható eredményeit hívjuk föl igazolásul. Ezt téve, nyugodtan kérdezhetjük meg, van-e az egész magyar glóbuson még egy olyan társadalmi intézmény, mely a mi közművelődésünkért ennyit dolgozott? S van-e egy is, melyet a Magyar haza ily kevéssé támogatott. A M. Tud. Akadémiát kivéve, melynek föladata más s a Magyar Nemzeti Múzeumot kivéve, mely állami kezelésben áll, egy sincs. Pedig gyűjteményeinket a Nemzeti Múzeumé, tudományos munkánkat az Akadémiáé mellé lehet sorolni.

Azt gondolom, t. Közgyűlés, hogy ebben a teremben senki sincs, aki az elmondottakat pusztán följajdulásnak, vagy panaszos szemrehányásnak tekintené, ellenben mindannyian a végső szükség kényszerűségének ismerjük föl. Mert minket itt ezen a ponton nemcsak a ránk maradt hagyomány érintetlen megóvása, hanem kultusza is kötelez. Szerencsésen kapcsolódik össze a mai élet követelése

és hagyományaink parancsa, mert mind a kettő a nemzeti élet szellemében fejlett és kiterjedt munkát követel tőlünk. Szerencsésen alakult a mi helyzetünk is, hogy ezt a parancsot fölismertük. Ime tőlünk már nem a vállalkozásra való elhatározás függ, hanem annak megválasztása, hogy melyik útra lépünk? Arra-e, melyet eddig a körülmények nyomasztó hatása alatt jártunk, vagy pedig arra, melyet járnunk kellene, ha itt mind annak meg akarnánk felelni, amit helyzetünk, hagyományaink, kötelességük tőlünk követel.

Érezzük korlátozott vagyoni helyzetünkön kívül azt is, hogy minket a nagy magyar élet és társadalom, melynek védelmére Szent László az erdélyi magyarságot szervezte, nem ismer. Vagy elég erősnek hisz arra, hogy saját erőnkől képviselhetjük az új idő szellemében a daliás király politikai hagyományát, vagy saját karjáról hitte, hogy az ide is elér. Így is, úgy is téved, de a mellett feledékeny is. Az aranyszájú mondának nemcsak ezt a politikai hagyományát felelji, hanem László herczeg tanácsát is: mert rövid karját és rövid kardját egyetlen lépéssel sem toldja meg.

Kolozsvár, 1911. januárius 9-én

az E. M. E. választmánya nevében

dr. Erdélyi Pál,

főtitkár.

A gyűjtemények állapota, gyarapodása és munkája.

A könyvtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Jelentésemhez csatolt kimutatásaink könyvtárunk forgalmáról általában kedvezőek. Első sorban használó és látogató közönségünk növekedéséről beszélnek, a mi minden esetre igen örvendetes jelenség, kivált, ha arra eszmélünk, hogy ma már egyetemi intézeteinken kívül más közép- és felsőfokú intézeteinknek is, sőt egyes társadalmi intézményeknek is, van kisebb vagy nagyobb könyvtára. Ezeknek a szorosán vett szakkönyvtáraknak megvan a maguk rendes közönsége s e könyvtárak használata szerencsésen árnyalhatja azt a rajzot, melyet városunk életében a könyvtárak szerepéről adhatunk. Ezekben a könyvtárakon s ezeknek mind jobban terjedező használatán túl a mi könyvtárunknak állandóan emelkedő statisztikája bizonyára a legjobban igazolja azt a tapasztalt valóságot, hogy minden könyvtár megteremti a maga közönségét, tehát hogy a könyvtár nemcsak *mindig* művelő és nevelő intézmény, hanem mindig maga teremti magát és közönségét.

Az alföldi rónán csak egyetlen bokornak is megvan a maga oda bűvő vándora; az út mentén terebélyesedő fa, vagy a meszsziról vonzó berek árnyékában a nap és a szél ellen egyaránt természetes védelmet keres és talál a pusztá népe. A vándor így is, úgy is útra kel, a pusztá népe így is, úgy is megél, de mennyivel szívesebben járja amaz a lombos országútat s mennyivel vidorabban és üdébben tölti napjait emez az enyhet adó, árnyékot vető ligetek tövében! A természet ölen élő társadalom s a kőházak közé zárt város egyformán érzi és várja, egyformán becsüli és kívánja a maga pihenő, üdülő helyeit, ott a lombsátort, itt a könyvtárt. S a mint az országúton bandukuló vándor szinte ősi ösztönét követi, a városi ember is ősi ösztönével keresi elzárt lelke oázisait: a könyvtárakat. A tudás vágya és a lélek szomja bizonyára éppen olyan ősi ösztönök: mint a milyen természetes, hogy valaki inkább ül a lombos fa alá, mint a pörkölő napra.

Nem a közönségben kell keresni könyvtári állapotaink kezdetleges voltát, hanem abban, hogy könyvtáraink vagy nincsenek, vagy, ha vannak, nem tudnak a ma igényeihez alkalmazkodni. Korunk fejlődése, társadalmi életünk alakulása és gazdasági viszonyaink forrongása mind jobban és mind jogosabban kívánja a könyvtári világnak színvonalon álló rendezését. Társadalmunk ellenben még mindig nem ismerte föl e téren való szükséges föladatait, azoknak egymás utánját és helyes megoldásuk módját. A mit eddig a társadalom, főként az állam tett, egyaránt igazolja mind a két állításunkat.

Messzebbre hogy ne menjünk, maradjunk a magunk könyvtáránál. Kolozsvárnak 1900-ban kerekszámot véve, ötvenezer lakosa volt, ugyanakkor az egyesített könyvtárak forgalma kerekszámban 12300 kötetre rúgott; 1910-ben a lakosság száma, megint kikerekítve, hatvanezerre rúgott s ugyanakkor az egyesített könyvtárak forgalma 55300 kötet volt. Ez a két kimutatás így egymással szembeállítva valóban meglepő eredményt mutat és szükség szerint ösztökélhet arra, hogy ennek közügyben levő magyarázatát ne pusztán a város közönsége művelődési ösztöne gyarapodásában, hanem az időközben fölépült új könyvtári épület megnyitásában keressük. Kolozsvár tíz esztendő alatt sem természetes népesezés, sem bevándorlás útján nem emelkedett olyan rohamosan, hogy a város lakosságának növekvése magyarázatául szolgálhatna annak az emelkedésnek, melyet a mi könyvtárunk akkori és mai statisztikája mutat. Ellenben ez alatt a tíz esztendő alatt megépült és elkészült új könyvtárunk és így lehetővé vált, hogy a legteljesebb nyilvánossággal szolgálhassa nemzetmívelő rendeltetését. E tíz esztendő nem folyt el nyomtalanul a többi intézmény fölött sem, tehát azok is fokozottabb hatással dolgozhattak, vagyis átvállalták az egyesített könyvtárak helyett a maguk közönsége ellátását. Így hát a könyvtár forgalmi adatának értéke még ezzel is javul. Sőt még tovább menve, meg kell állapítanunk azt az örvendetes valóságot is, hogy 1909 tavasza óta, mikor új könyvtárunk megnyílt, olvasótermünk részére már harminczöt új asztalról is kellett gondoskodnunk.

Ez a tapasztalás azonban nem csak a könyvtár használata, hanem fejlesztése érdekében is fokozott munkára ösztönzött. Régi vágyunk és régen érzett szükségletünk nyert kielégítést két új műhelyünk föllállításával. A fényképező műhelyről, mint a könyvtár kiegészítő szervéről és a házi könyvkötőről, mint annak nélkülözhetetlen alkotó részéről talán nem kell hosszasabban szólnom. A könyvkötő műhely megnyitása szinte végzetszerűen s akkor történt, mikor a régi kolozsvári könyvkötők, régi mestereik Hantz György és Czerny Antal, kihaltak. Mind a kettő a régi és lenézett céh mestere volt. Amaz a maga megbízható és egyenletes munkájával, emez kitűnő elméleti készségével és biztos kezével egyaránt kiváló szakember, Czerny azonfelül a régi könyvkötő művészetnek utolsó kolozsvári képviselője volt. Amazt műhelyének egyenletes munkája alapján alig láttuk öregedni, emez,

noha finom érzéke és stilushoz szokott ízlése nem gyengült is, a korával járó fáradás nyomait teljesen eltüntetni nem tudta. Régi és igazi hírét az mutatja legjobban, hogy legutolsó munkája, mely nekünk készült, legjobb darabjai sorában is méltán foglalhat helyet. Az egyesült könyvtárak hivatalos könyvkötő mesterei helyére saját házi műhelyünk vezetője, Rohonyi Antal, lépett. Vele anyagunk tatarozása és védelme szempontjából is új időszak indul meg, mely kivált finomabb munkát igénylő különleges gyűjteményeink főtartásában válhat jelentőssé.

Ezek között különösen kézírattárunk anyagára kell gondolnunk, mert részint a régebbi gyarapodásban, részint az újabban igen sok olyan darabunk van, melyet házon kívül levő műhelybe kiadni nem tartottunk tanácsosnak. Részint azért, mert pótolhatatlan voltuk miatt iehettek és voltak természetes aggodalmaink, részint azért, mert a távolság miatt alig lehetett volna munka közben olyan gondos fölügyeletet tartani, mint a milyent megköveteltek. E külső nehézségeken kívül más okok is közrejátszottak e gyűjtemény konzerválására irányuló munkánkban. Sem pénzünk, sem szakemberünk nem volt, e kettő hián bizonyára még kockázatosabb vállalkozás lett volna a kényes és pontos munkát igénylő kéziratokat házon kívül köttetni. Személyzeti viszonyaink mostohasága miatt még azt az egy szakembert is el kellett veszténünk, kit a kézírattár gondozására képeztünk s a ki aránylag rövid idő alatt s másnemű foglalkozásai daczára, a régi anyag nagy részének pontos katalógusa elkészítésével kitűnő bizonyosságát adta arravalóságának.

A közbejött költözés és az ezzel együtt járó munkák sűrűsége miatt a kézírattár rendszeres ellátására még csak az elmúlt év őszén lehetett gondolni. A múlt év ősze óta kézírattárunk élén a múzeumi őr áll, ki ez év eleje óta egy tudományos segédmunkással együtt végzi a gyűjtemény munkáját. Kézírattárunk ily módon a könyvtárnak újonnan önálló osztaivává lett és ezzel ennek a könyvtári anyagnak ellátásában és szolgálatunk fokozatos fejlesztésében újra nagy lépést tettünk előre.

Ez a gyűjtemény három nagyobb csoportból áll. Gróf *Kemény* József kézírataiból, az időközi gyarapodásokból és a családi levéltárakhoz tartozó kéziratokból. Ez utóbbi csoport 1902 óta, mikor főuraink a b. *Wesselényi* család nemes példája nyomán nálunk helyezték el családi levéltáraikat, alakult és rohamosan fejlődött. *Kemény* gróf kézíratai egyik legértékesebb része annak a különleges erdélyi gyűjteménynek, mely végrendeleti intézkedése alapján, az egész múzeumi könyvtárnak alapja lett. Múzeumunk története azonban nem csak arra tanít, hogy e gyűjtemények hogyan s mily sok nehézség leküzdése után válhattak könyvtárunk alapjává, hanem arra is, hogy az nemes eleink, kivált *Szabó* Károly, fáradozásával hogyan gyarapodott az évek folyamán. Az így végzett és tudatosan folyó gyűjtés eredményeül azután olyan tekintélyes kézíratos gyűjtemény jött létre a könyvtár keretében,

mely akkor fog mindenkit igazán meglepni, ha katalogusa megjelenhet. Erdély multját ha eddig sem lehetett a nélkül megismerni, ezután még kevésbé lehet. Az már az eddig végzett munkából megállapítható, hogy kézrattárunk anyaga nemcsak szám szerint, hanem tudományos jelentőség szerint is kiemelkedő gyűjtemény. Gyarapodási statisztikáinknak rá vonatkozó adata igen jelentékenyen hozzájárul ez esztendőben végzett munkánk és gazdagodásunk kedvező alakulásához.

Erre a kedvező eredményre különben is el lehattunk készülni, mert az 1910 évi jelentésben már jeleztem, hogy az évi gyarapodás egy részének szerzeménykönyvi földolgozását a megfelelő erő hiányában el kellett hagynom s hogy az így elhagyott munkát az engedélyezett rendkívüli erővel 1911-ben fogom elvégezni. Várható volt tehát, hogy az idei gyarapodás jóval meg fogja haladni a tavalyit, de alig volt remélhető, hogy annak kimutatása olyan nagy összeggel fog szerepelni. Legyen szabad azonban megjegyezni, hogy ebben még mindig nem szerepel az 1910-ben vásárolt Kacziány-könyvtár, mely az idén kerül szerzeménykönyvezés és földolgozás alá. Ha valami váratlan gazdagodás vagy más körülmény nem fog hátráltatni, reményem van, hogy ez év végére sikerül ezt is elvégezni.

A t. választmány nem fog emlékezni arra, hogy a főlgyűlő hátrálékoknak kötelességszerű fölemlegetésén kívül, sűrű és elégedetlen panaszolkodással fordultam volna hozzá. Jelentéseim azonban igazolnak, mert nem hallgattam el sem azt, hogy nem volt elegendő erőnk, sem azt, hogy ennek hián kénytelenek voltunk egy és más dolgot jobb időre halasztani. Ebben engem, a tartozó őszinteség parancsán kívül, két tapasztalás vezetett és ezek egyikét sem tartom annyira lényegtelennek, hogy velök itt s alkalmom adtán ne foglalkozzam.

Tapasztaltam ugyanis, hogy a gyűjtemény életében soha sem a fölmerülő bajok a bajok, hanem azoknak kendőzése. Akár azért történik az, hogy valamit szépséghibául föl ne lehessen róni, akár azért, mert jó reménység fejében szinte magától kínálkozott az elhallgatásra. Mert a rendszeresen élő és dolgozó gyűjtemény fejlődésében, mint bármely szervezetében is, a bajt és minden zavart csak akkor és úgy lehet megérteni és megmagyarázni, ha a maga idejében és az adott viszonyok föltárásával rá tudunk mutatni azok keletkezésére, okaira és jelentőségére. A gyűjtemények életében ilyen bajok nem egyszer fordulnak elő, de rendszeren csak akkor szoktak velök foglalkozni, ha már komolyabb színben mutatkoznak. Különösen a hátrálékot legtöbb esetben nem is szokták valami komolyan mérlegelni. Hiszen rendszeren minden hátráléknak van kézzel fogható oka és elfogadható magyarázata s azzal is minden egyes esetben szükség szerint föltámad és vele jár az eltüntetésére való jó szándék, a készség és az akarat. Mégis, sűrűn tapasztalhatjuk, hogy az egyszer fölgyűlt anyag az adósság természetével gyarapodik és csupán fokozott energiával,

legtöbbször csak rendkívüli eszközzel szüntethető meg. Ha a gyűjtemények őszinték s ha fentartó hatáságaik ismerik kötelességüket, kisebb áldozattal nagyobb bajoknak könnyen lehet elejét venni. Mint ha a megdagadt folyó első torlódását elmulasztjuk áttörni, ez a kis torlódás hamarosan akkora gáttá nőhet, melynek átvágására jó ha időnk jut, de legtöbbször ez sem jut, mert a folyó elhagyja medrét és áradást okoz. Ezt a képet, mert szemlélhető, ide lehet alkalmazni. A kicsi torlódásokat kell azonnal eltüntetni, nehogy későbbi bajok okaivá legyenek. Ily torlódások őszinte bejelentése tehát nem csak tanácsos, hanem kötelező is. Ezenfelül a gyűjtemények élete telve van előre nem látott és alig kiszámítható véletlenekkel, melyek a mindent jól számító, tervszerű munkát is megzavarják, vagy fölforgatják. Ezek ellen csak ügy és akkor lehet eredményesen védekezni, ha jóformán napról-napra rendszerben vagyunk.

E tapasztalások indítottak arra, hogy a szükséges munkaerők engedélyezését ismételten kérjem. Hálásan ismerem el, hogy a Miniszter úr a kért segítséget megadta. Így azután hozzá foghatam az 1908—10 évi sajtóügyi nyomtatványok naplózásához, a mi magában is érthetővé tenné gyarapodási adatunknak váratlan emelkedését.

A mint a gyarapodás naplózása megindulhatott, megindult a hátrálék könyvtári földolgozása is, úgy hogy a múlt év végén, az előbb említett Kacziány-könyvtár kivételével, majdnem teljesen kurrensbe kerültünk. Ezzel elérhettük azt is, hogy saját anyagunkat tisztábban láthassuk.

Olyan nagy változás, mint az új épület elfoglalása volt, korszakot jelentő átalakulással jár együtt, de viszont ezzel szükség szerint együtt jár, hogy az átalakulás teljességgel csak hosszabb időn keresztül történhetik meg s a könyvtári étellel meg az jár együtt, hogy a mindennapos és állandó elintézését kívánó ügyek s a mind jobban növekvő forgalom ellátása miatt a rendszeres munkák lassúbb tempóban folyhatnak s valósággal is lassabban folynak.

A régi könyvtárban a régi rendszer szerint fölállított könyvtári anyagot teljesen újra állítottuk föl s új számozással láttuk el. E műveletnek folytatólagos kiegészítésére s az egész anyag nyilvántarthatására számozó lajstromokat kellett készíteni, melyek egyfelől az elhelyezés és számozás helyességének állandó ellenőrzését, másfelől a könyvtár állományának hű statisztikai nyilvántartását teszik lehetővé. E számozó lajstrom ugyanis pontosan mutatja a fölállított és számozott anyagnak nemcsak jelzőszámoként való állapotát, hanem egyben az egész gyűjtemény elhelyezését és statisztikáját. Mivel ilyen számozó lajstrom nélkül az időnkénti gyarapodásnak rendszeres és hibátlan állítása vagy az esetleg mutatkozó hiányok megállapítása lehetetlenség volna: a rendszeres munkálatok során legelőbb is ennek elkészítéséről kellett gondoskodnunk s örömmel jelezhetem, hogy e munka az év folyamán

befejezést nyert, úgy, hogy az 1909 évi december 31-ikére vonatkozó állapotnak pontos képét adja. Elkészült ugyanis a repozitóriumban 1—116467 folyószámig fölállított anyagra, továbbá a hírlapok, díszművek, halotti beszédek és színlapok különleges gyűjteményére vonatkozó számozó lajstrom, illetőleg kimutatás így ezek alapján s e csoportokra vonatkozó statisztikánkat is véglegesen elkészíthettük.

Ez a statisztika így alakul:

	Egyetem		Múzeum			Összesen		
	mű	kötet	mű	kötet	darab	mű	kötet	darab
Nyomatvány*	63649	116136	51425	95847	—	115074	211983	—
Önyomatvány	19	19	80	83	—	99	102	—
Folyóirat	641	20709	300	8702	—	941	29411	—
Hírlap	11	328	596	5523	—	607	5851	—
Színlap	—	—	—	—	19192	—	—	19192
Összesen	64310	137192	52391	110155	19192	116721	247347	19192

azaz **115.074 mű, 264.549 darab.**

A jelzett csoportokon kívül még más csoportjaink is vannak, melyeknek állományával még nem jöhettünk tisztába. A nyomtatványi osztályban az egyetemi nyomtatványok, iskolai értesítők, naptárak, városi és más hatóságok és egyesületek nyomtatványai, egyleveles, gyászjelentések és proklamációk, a térképek statisztikája még nincs véglegesen megállapítva. Részint azért, mert még nincs fölállítva, részint azért, mert a rájuk vonatkozó számozó lajstrom elkészülése a közeli jövő feladata. Hogy a végzett munka teljes képét adhassam, megemlítem, hogy a könyvesházban elhelyezett gyűjtemény számozásában 1911 december 31-ikéig a 128.000 számig haladtunk. Ebben már az 1911 évi gyarapodás legnagyobb része is benne van.

Hírlaptárunk állapotáról szólva, örömmel kell jelentenem, hogy ez év gyarapodása gyanánt 91 hírlapnak 1190 kötetét jegyeztük be. Ebben nincsen benne a sajtóügyi köteles nyomtatványokból származó s még ládában tartott 1910-iki anyag, mert annak kibontására sem elegendő helyünk, sem megfelelő erőnk nem volt. Annak idején előterjesztést tettem a hírlaptárban szükséges állványok engedélyezésére, sajnálattal jelentem, hogy erre fölhatalmazást még nem kaptam. Volt egy kiváló munkásom, a kít azonban, mivel állandóan a könyvtárhoz kötni nem lehetett, kénytelen voltam elengedni s a kinek pótlásáról még mindig nem sikerült gondoskodni. A gyűjteménynek két csoportja van. Egyikben azok a hírlapok vannak, a melyek mint teljes, vagy csaknem teljes évfolyamokban és sorozatokban vannak meg és rendszeresen fölállítva; a másikkban azok, a melyek, mivel sem sorozataikban, sem egyes folyamaikban nem annyira teljesekek, hogy az előbbi csoporthoz lennének

* Benne vannak a díszművek, halotti beszédek.

sorolhatók, ideiglenesen leírva és ideiglenesen fölállítva arra várnak, hogy valami jó szerencse esetén annyira kiegészülhessenek, hogy végleges fölállításra és számozásra alkalmasokká váljanak. Ezt az ideiglenes sorozatot sem elvetni, sem véglegesen rendezni nem lehet. Addig, míg jelentékeny hiányaik ki nem egészülnek, nem lehet véglegesen elhelyezni; addig, míg kiegészíthetőségük reménye megvan, nem lehet számon nem tartani. A mennyiben hiányossága daczára is keresletnek van kitéve, gondoskodni kellett nyilvántartásáról és használhatóságáról. Ezzel a gyűjtemény régi és újabb anyaga egyaránt hozzáférhető. A teljes sorozatok és teljes kötetek leíró katalógusa készen van és kedvező körülmények között idő alatt sajtó alá volna készíthető. A hiányos sorozatok és csonka folyamok nyilvántartó jegyzéke is kész, bár maga az anyag nagyon fogyatékos.

Levéltárunkban az idén is szorgos munka folyt, melyet az tett eredményesebbé, hogy választmányunk jóváhagyásával a könyvtári javadalom terhére egy kiegészítő munkaezrot alkalmazhattam. Az új gyarapodások közül különösen a legújabbban elhelyezett családi levéltárak, a Mikó—Rhédey levéltárnak szerencsésen megmentett maradványa foglalta le a levéltár személyzetét. A múlt években beszállított levéltárak közül ez év folyamán a második Bánffy—Korda-, a b. Sennyey és a gr. Korniss Károly levéltárát sikerült fölállítani s a Mikó—Rhédey levéltárnak majdnem felerészét, míg a másik fele most van munka alatt. Ezekon fölül a Suky-levéltár anyaga is föl van állítva, pedig azt csak a nyár folyamán vettük át b. Petrichevich Horváth Kálmán úr ő méltóságától. E levéltár túlnyomó nagy részében a XVIII. század végén kihalt Felsőmagyarzsuki Suky család leveles anyaga és túlnyomóan birtoklevél. Legrégebbi darabja 1623-ból való, mely a mohácsi vész előtti oklevelek sorát megkezdi, e sorból a családnak 1418-beli czimeres levelét kell kiemelnem. A levéltár kisebb részét a Petrichevich Horváth bárói család levelei teszik. A két külön levéltárnak mai kapcsolatát az érteti meg, hogy az utolsó Suky-fiúnak, Suky Lászlónak, leánytestvére, Suky Terézia, P. Horváth Ferencz felesége volt s a fiágon kihalt család levéltára Suky Teréziával a P. Horváth bárói családra szállott. Ezt a levéltarat 1675-ben Tordátfalvi János ügyvéd rendezte s a rendezett levéltárhoz a P. Horváth család iratai szinte magától járultak. A P. Horváth család levéltára a kisküküllőmegyei Széplakon br. Petrichevich Horváth Arthur ő méltósága őrizete alatt áll és időközben a gr. Toldy család levéltárával egészült ki.

Gamerra Alberta bárónő családi irományainak egy fogását ajándékozta könyvtárunknak. A bárónő nobilis elhatározása által 293 db. oklevelünk tért vissza Erdély földjére, oda, a honnan elszakadt, a hová a késő utód szívét mindenkor tiszteletreméltó hazaérzéssel kötötte. E gyarapodások indokoltá tették, hogy a harmadik levéltári helyiséget is fölszereltessek a szükséges irománytartó dobozokkal, a mi meg is történt s így az újabb s azóta legújabb családi levéltárak már elhelyezhetővé lettek.

Az 1910 év folyamán gyűjtött sajtóügyi köteles nyomtatványok anyagát az idén már az új rendelkezés alapján, július hó elején vettük át. Kétségtelen, hogy közelebb jutottunk egy lépéssel ahhoz a kívánatos állapothoz, mely a sajtóügyi nyomtatványok gyorsabb földolgozását teszi lehetővé. Az idei anyag átvétele alkalmával azonban különös figyelemmel kellett lennem arra, nehogy az ottani kezelés alatt kiköcsönzött darabok elmaradozása eltulodást jelentsen az átvételben és veszteséget magában az anyagban. E végre válaszmányunkhoz tettem jelentést, mely annak alapján azután el is járt. Az év folyamán két nagyobb gyűjteményt vásároltunk, néhai Gyarmathy Zsigáné könyvtári gyűjteményeit és egy érdekes örmény gyűjteményt. Ebben az erdélyi örménység egyházi, teológiai és köztörténeti szerepére vonatkozó nyomtatványokon és kéziratokon kívül a mehitarista nyomda kiadványaiból oly sorozatot szereztünk meg, melynek inkább bibliografiai, mint irodalmi becse ad jelentőséget. Néhai Gyarmathy Zsigmondné könyvei, kéziratái és írói levelezése könyvtárunkban s állandóan őrizni fogják néhai tulajdonosuk emlékét, ki Kolozsvár tőszomszédságából az ide komorló Magura tövéből romantikus szűkebb hazájára költői fényt és szint tudott sugározni, Kalotaszeg értékes népét pedig fölkarolta és művészi kézimunkáját világszerte ismertté tette. E kettős munkásságban lefolyt életének maradandóbb hatását előre láthatóan Kalotaszeg fölkarolásában kell látnunk. A mit e csodálatos gazdagságú házi ipar eddig megteremtett, jó részben el és szét hordódott Kalotaszegről, de az innét széthordott darabok egy minden ízében művészi ösztönű, művészi igényű, csodálatosan megtartó és sajátos jellegét hűen megőrző nép életének és művészi tevékenység bizonyoságaiként hatottak Európaszerte. Mi magunk is ámulattal fedeztük föl, hogy az az elszigetelt kicsiny magyarság nyelvével, szokásaival, lelkében és külső életében egyaránt hűen őrizte meg ősei hagyományát s ebben mindenére rávéssett művészetét.

Az esztendő folyamán ismételtlen tapasztaltuk a mi résztvevő közönségünk támogató szeretetét. Egyesek és testületek szívesen siettek a könyvtár ügyének bármily irányú képviselőjére. Nyilván bizonyosságát szolgáltaták ezzel annak, hogy a fensőbb műveltség igényét nem csak megkövetelik, hanem szolgálják is. Nemcsak az a nobilis lélek, a melyik erre vágyik, hanem az is, a ki azt meg tudja és akarja osztani. A gyűjtők rendszeren önzőbbek a műértőknél és az igazi műveltséget nem a gyűjtők, nem a műértők terjesztik, hanem hódítóvá lesz a saját erejéből és lemondóvá válik mások érdekében. Gyűjteményeket tudatos munka, tömött erszény és szakbeli képzettség gazdaggá tehet, de csak egy magasabb műveltségű társadalom méltányolhatja és támogathatja. A mi múzeumunk, tehát könyvtárunk körül lassan és keskeny gyűrűkben fodrosodik tovább, ez a nemes lelki hatalom, de folyton türemlik s mindig gyarapodva. Ajándékozónk jegyzéke állandóan megvan és folyton telik, egyik évben az ajándékozók száma, másokban az ajándékok értéke felé emelkedik s mindig tart kedves meglepetéseket számukra. Ez a

mi közönségünk már abból a kicsinyes hiúságból is kinőtt, hogy egyesekből álljon, a kiket illik megnevezni; külön művelődési réteg, melyben az egyesek eltűnnek. Hálásan jegyzem föl és hálásan ismerem el közönségünk támogatását, mint annak kétségbenvonhatatlan jelét, hogy a mi állandó munkánk a mi közönségünknek állandóan tetszik. Végezetül hálásan köszönöm minden egynek, a mit könyvtárunk iránt tenni szives volt és legyen szabad külön emlékezni meg özv. Kövály Lászlónéról, ki a múzeumi ügy egyik harcosának, férjének arczképét a diadalmas könyvtárnak ajándékozta és Herman Ottóról, ki idegen nyelvű műveinek egy teljes sorozatát gyűjtötte össze és adta át könyvtárunknak. Azt az összhangot, mely könyvtárunk és közönsége között van, mi magunk is hűséggel akarjuk fönntartani. S örömmel számolok be arról, hogy az egyesített könyvtárak egész személyzete az idén is teljesen hű maradt magához és igazán nobilesan fáradozott a könyvtár nemes föladatai teljesítésében.

Kolozsvár, 1912. januárus 31-én.

Erdélyi Pál
igazgató.

Az ajándékozó neve.	Nyomtatvány		Ósnyomtatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Szinlap	Proklamáció	Egylevel	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép		
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	darab					darab	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
„Zentralblatt für Thalassotherapie“ szerkesztősége																			
Egyes nyomdák	59	96					38	139				147	1	7		61			
Ajtai K. Albert	2	3																	
Andrásovszky János	1	1																	
Aradi Gábor			1	1															
P. Béres Gaudenzius	2	2																	
Br. Bornemissza Károly	4	5					448				19				2	11			
Botár Andor	1	1																	
Cassirer Bruno, Berlin	1	1																	
Csekme Ferencz	1	1																	
Darnay Kálmán																			
Diósi Jakab	3	3																	
Dr. Erdélyi Pál	2	7											1	1		5			
Gr. Esterházy Kálmán	1	1																	
Gencsi Sándorházy János			1	1															
Dr. Gyulai Farkas	1	1																	
Özv. Gyulay Lászlóné, Horváth Róza		2					1	4	156			277				1			
Gyulai Richard												9							
Henriksen G.	1	1																	
Herrmann Antal												16							
Herman Ottó	21	26																	
Horváth Jenő	1	2																	
Jankovich Lászlóné	177	284	2	2	115	142	104			175	1123	6			25	30			
Jedlicska Pál	2	2																	
Jekel Frigyes	1	1																	
Karácsonyi János	1	1																	
Kelemen Lajos			1	1															
Gr. Kemény Sámuel											2								
Koleszár László	1	1																	
Komjáthy Vidor	1	1																	
Gr. Kornis Károly	1	1									78								
Gr. Kornis Vilma	10	23										10			1				
Krasszony Imre	1	1																	
Kubinyi Miklós	1	1																	
Losonczi Ernő	2	2																	
Dr. Márki Sándor	18	53									375	13		2	48				
Máté László	6	8																	
Miklós Ödön											16								
Némedy Gábor	3	3																	
Oláh Imre	1	1																	
Orbók Gyula	1	2																	
Orient Gyula	2	5																	
Orosz Endre	1	1																	
Páljános Károly	1	1																	
Dr. Persián Gerő	1	6																	
Persián János	21	33	2	2															
Dr. Persián Kálmán	1	1																	

Az ajándékozó neve.	Nyomtatvány		Ósnyomtatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Szinlap	Proklamáció	Egylevel	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép				
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	darab					darab	mű	kötet	mű	kötet	mű	darab		
Pivány Jenő	4	4																			
Puky Andor	1	1																			
Roska Márton	20	22												1				1			
Rotaridesz István	1	1																			
Rozman Izsák	4	5																			
Salamon János									1												
Sándor Imre	1	1												1							
Léczfalvi Sipos Kamilló	3	3						1	1												
Hadadi Szabó Ödönné								3	3												
Dr. Szabó Péter											1										
Dr. Szádeczky Béla	2	2																			
Dr. Szádeczky Lajos	2	2																			
Özv. Szász Domokosné	13	29														2					
Szemere Miklós	1	1																			
Téglás Gábor	1	1																			
Téglás Géza	1	1																			
Gr. Tholdalagi László	1	6						1	1	9	12										
Tóth György	3	3																			
Újfalvy Károly											6	753		1							
Vadász Ede	1	2																			
Wallerstein Manó	2	2																			
Várady-Szakmáry Arisztid	1	1																			
Dr. Veress Endre	2	2																			
Kövendi Weress Sándor								3	3												
Dr. Vincze Frigyes	2	2									1	6									
Gr. Wass Otília	13	26																			
Összesen	447	765							11	11	167	301	709	188	2819	2	47	4	132	25	31

azaz 656 mű, 5003 darab.

a kéziratári osztályban

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Biderman Józsefné, sz. Mayr Mariska, Kolozsvár	2	2
Domaniczky Sándor, Nagyenyed	1	1
Gyarmathy Zsigmond, Bánffyhunjad	69	81
Gróf Kemény Sámuel	8	8
Máté László, Kolozsvár	2	2
Orbók Gyula, Várfalva	2	2
Péterffy Zsigmond, Kolozsvár	1	1
Pap Ferencz, Kolozsvár	1	1
Rákosi Jenő, Budapest	1	1
Gróf Tholdalagi László	8	8
Gróf Wass Otília, Kolozsvár	2	73
Gróf Wass Béla, Szentgothard	1	7
Wallerstein Manó	2	2
Kövendi Weress Sándor, Marosújvár	16	16
Összesen	116	205

a levéltári osztályban

Az ajándékozó neve	Oklevél	Limbus	Czimerlevél	Czéhírat	Tájkép	Ex-libris	Könyvtábla	Fényképlemez
Biás István, Marosvásárhely	1							
Br. Bornemissza Károly, Kolozsvár		33						
Csallner A. G., Nagyszeben				1				
Dunky fivérek, Kolozsvár					1			
Br. Gamerra Alberta Mária Bécs	293							
Dr. Gyalui Farkas, Kolozsvár	1							
Kathonay Domokos, Budapest	4							
Kontos Miklós, Vajdahunjad				12				
Dr. Kőváry Ernő,	2							
A m. kir. pénzügyminisztérium, Budapest	2							
Sz. Nagy Géza, Torda	1							
Báró Orbán Ferencz, Kolozsvár								8
Péterffy Zsigmond,							6	
Sanda György,						1026		
Sanda Ibolya,	1							
Sándor Imre,	87							
Sikó Tibor,	2							
Özv. Tatrossy Mórné, Alőr				1				
Török Jenő, Kolozsvár	11							
Összesen	405	33	1	13	1	1026	6	8

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1911 évben
beérkezett cserepéldák kimutatása

az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Erdélyi Kárpát-Egyesület --- --- --- --- ---				1
Magyarországi Kárpát-Egylet --- --- --- --- ---		1		—
Budapesti Kir. Orvos-Egyesület--- --- --- --- ---		2		—
Magyar Bába-Egyesület --- --- --- --- ---		1		1
Magyar Kir. Földtani Intézet --- --- --- --- ---	1	8		—
Magyar Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---				1
Magyar Tudományos Akadémia--- --- --- --- ---				1
Magyar Turista-Egyesület --- --- --- --- ---				1
Magyarhoni Földtani Társulat --- --- --- --- ---				1
K. M. Természettudományi Társulat--- --- --- --- ---				1
Haynald-Observatorium --- --- --- --- ---		1		—
Trencsénmegyei Természettud. Egylet --- --- --- --- ---		1		—
Siebenbürg. Verein f. Naturwissenschaft, Nagy- szeben --- --- --- --- ---		2		—
Gyógyászat szerkesztősége --- --- --- --- ---				1
Gyógyszerészi Hetilap szerk. --- --- --- --- ---				1
Méhészeti Közöny szerk. --- --- --- --- ---				1
Naturwissenschaftl. Verein f. Schwaben u. Neu- burg, Augsburg --- --- --- --- ---		1		—
Bergen Museum --- --- --- --- ---				2
Naturforschende Gesellschaft in Bern --- --- --- --- ---		1		—
Naturhistor. Verein d. preuss. Rheinlande u. Westfalen, Bonn --- --- --- --- ---				2
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles --- --- --- --- ---		1		—
Société Roy. Zoolog. et Malacolog. de Belgique, Bruxelles --- --- --- --- ---		1		—
Muzeul de Geologia și de Paleontologia, Bu- curești --- --- --- --- ---		1		—
Royal Dublin Society --- --- --- --- ---				1
Royal Irish Academy, Dublin --- --- --- --- ---				3
Physikalisch-medizinische Societät in Erlangen --- --- --- --- ---		1		—
Società Entomologica Italiana, Firenze --- --- --- --- ---				1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M. --- --- --- --- ---		1		—
Naturwiss. Verein d. Regierungsbezirkes Frank- furt a/O --- --- --- --- ---		1		—
Société de Physique et d'Histoire Nat. de Genève --- --- --- --- ---				1

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen			2
Naturwissenschaftl. Verein f. Steiermark, Graz		1		
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz		1		
Naturwissenschaftlicher Verein, Hamburg		1		
Société Hollandaise des Sciences à Harlem			2	
Naturforscher-Gesellschaft bei d. Universität Jurjev		1	1	
Physikalisch-ökonomische Gesellschaft zu Kö- nigsberg		2		
Kais. Akademie d. Wissenschaften, Krakau		2		
Geological Society of London		1		
Royal Society of London			2	
Société Impériale des Naturalistes, Moscou			1	
Ärztlicher Verein, München		1		
Westfäl. Provincialverein f. Wissenschaft u. Kunst, Münster		1		
Naturwissenschaftlicher Verein zu Osnabrück		1		
Società Toscana di Scienze Nat. resid. in Pisa		1	2	
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag		3		
Jednota Ceskych Matematiku v Praze			1	
Verein d. Freunde d. Naturgesch. in Mecklen- burg, Rostock			1	
Stavanger Museum		1		
St.-Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft		1		
Kongl. Svenska Vetenskaps Akad. Stockholm			2	
Comité Géologique, St.-Pétersbourg		9	1	
Kungl. Vetenskaps-Societeten, Upsala		1		
Upsala Läkareförening			1	
Provincial Utrechtsch Genootschap		2		
K. k. Naturhistorisches Hofmuseum, Wien			2	
Verein für Naturkunde, Zwickau		1		
Michigan Academy of Science, Ann Arbor		1		
Museum of Comparative Zoology, Cambridge U. S. A.		1		
New-York Academy of Sciences			2	
Royal Society of Canada, Ottawa		1		
Academy of Natural Sciences, Philadelphia			1	
Sociedade Scientifica, São Paulo			1	
Missouri Botanical Garden, St.-Louis		1		
Smithsonian Institution, Washington		15		
Összesen	174		42	

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Magyar Földrajzi Társaság			
Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság				1
Magyar Nemzeti Múzeum				1
Magyar Néprajzi Társaság				2
Magyar Numizmatikai Társaság				1
Magyar Nyelvtudományi Társaság				1
Magyar Protestáns Irodalmi Társaság				1
Magyar Történelmi Társulat				1
Magyar Tudományos Akadémia				1
Szent-István Társulat				1
Alsófehérmegyei Tört. és Régész.-Egylet		2		
Bács-Bodrogmegyei Történelmi Társulat				1
Debreczen sz. kir. város múzeuma		1		
Délmagyarorsz. Tört. és Régész. Múzeumtársulat				1
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület		1		
Hunyadmegyei Tört. és Régészeti Társulat				1
Kassai Kazinczy-Kör		1		
Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egyesület				1
Szepesmegyei Történelmi Társulat	1	1		
Váczi Múzeum-Egyesület	1	4		
Veszprémvármegyei Múzeum		1		
Archeologiai Értesítő szerk.				1
Budapesti Szemle szerk.				4
Genealogiai Füzetek szerk.				1
Keleti Szemle szerk.				1
Keresztény Magvető szerk.				1
Magyar Könyvszemle szerk.				1
Magyar Nyelvőr szerk.				1
Magyar-Zsidó Szemle szerk.				1
Múzeumi és Könyvtári Értesítő szerk.				1
Erdélyi Múzeum szerk. útján	2	6		
Sächsische Universität		1		
Muzeul Național de Antichități, București		1		
Royal Society of London				3
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	1	3		
Kungl. Witterhets-, Hist.- och Antikv.-Akad. Stockh.	1	2		
Königl. Humanist. Vetenskaps Samfundet i Upsala		1		
Kais. Akademie d. Wissenschaften, Wien		1		
Cincinnati Museum Association	1	5		
Smithsonian Institution, Washington		7		
Összesen	738	0	30	

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1911 évi
jövedelmeiről és azok felhasználásáról

		Bevétel		Kiadás	
		kor.	f.	kor.	f.
1	Rendes javadalom	3120	—	—	—
2	Rendkívüli bevételek	27	80	—	—
3	Állami segély	8250	—	—	—
4	Kézpénz 1910-ről	841	06	—	—
5	Gyűjtemények gyarapításáért	—	—	3544	79
6	Könyvkötő munkákért	—	—	2154	36
7	Szállításért és uti számlákért	—	—	746	46
8	1910. évi kölcsön törlesztéseért és kamataiért	—	—	3836	24
9	Rendkívüli munkákért	—	—	721	80
10	Vegyres kiadások	—	—	712	57
		12238	86	11716	22
Kézpénz		—	—	522	64
		12238	86	12238	86

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1911-ik évben

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasó teremben használt művek	
	mű	darab	mű	darab
Januárius	270	514	3366	5310
Februárius	329	546	4778	6921
Márczius	348	641	5594	7942
Április	211	389	2454	3633
Május	196	358	2347	3371
Június	222	409	1843	2875
Július	A könyvtár zárva volt.			
Augusztus				
Szeptember	368	610	3817	5795
Október	611	899	6078	8718
November	338	492	4979	6767
Deczember	200	381	2987	3874
Összesen :	3093	5239	38243	55206

Az érem- és régiségtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának ez évi jelentése, legnagyobb sajnálatomra, nem üthet meg örvendes hangokat. Nem mintha a gyűjtemény anyagának gyarapodása visszaesést tüntetne fel, avagy az intézet belső működésében visszaesés állott volna be, mert hiszen ebből a két szempontból tekintve a dolgot, nőttünk daczára minden keserves nyomorúságainknak; de ami aztán azokat a dolgokat illeti, amelyek az intézet elhelyezésére, a munkálatoknak lehetővé tételére vonatkoznak, ezeknek a tekintetében olyan kimondhatatlan nyomorúságok közé jutottunk, amelyek immár minden megengedett mértéket meghaladnak.

Sajátságos, hogy míg az egyik oldalon azt látjuk, hogy hazánk különböző helyein állami pénzzel, vagy legalább is állami pénzből nyújtott hatalmas segítséggel, avagy az államtól garantált kölcsönökkel múzeumi épületeket emelnek, államilag dotált múzeumi tisztviselői állásokat szerveznek, sőt egész múzeumokat is megvesznek és államosítanak, még pedig — és ez a rendkívül jellemző — olyan helyeken, ahol az államot a most mondott dolgok megtételére a világon semmi nem kötelezi, addig a másik oldalon az Erdélyi Nemzeti Múzeummal szemben hosszú évtizedeken át következetesen kitér az állam az alól, hogy ebben a tekintetben szerződéses köteleességét teljesítse.

Még sajtátságosabb ez akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy Erdély önálló fejedelemség volt, amely Magyarországgal únióra lépett és ennek az úniónak természetes és törvényes folyománya, hogy az egyesülő ország intézményei az állam részéről éppen olyan elbánásban részesíttessenek, mint az anyaországéi.

Keserű dolog az Úrnak 1912 esztendejében állapítani meg azt, hogy a míg a Budapesten létesített Nemzeti Múzeum, amely magán személy alapítása, míg a sümegi u. n. Darnay Múzeum, amely szintén magán ember alapítása, a kassai Rákóczi Múzeum, amely egy városnak a magán alapítása államosítottak s ezek közül a budapesti Nemzeti Múzeum hatalmas anyagi eszközök birtokába helyeztetett; addig az Erdélyi Nemzeti Múzeum, amelyet pedig erdélyi országos törvény alapított és amelyet világos szerződés is biztosított jogainak tiszteletben tartásáról, érem- és régiségtára tekintetében a legszegényletesebb nyomorúságban kénytelen kínlódni és pedig tisztán és egyedül azért, mert vele szem-

ben sem az únióból folyó természetes és törvényes konzekvenciák, sem pedig a külön szerződésben kikötött tartozó kötelességek nem teljesíttetnek.

Még sajnálatosabb a dolog akkor, ha tekintetbe vesszük azt, hogy az Erdélyi Nemzeti Múzeum a magyar közművelődés szempontjából, fontosság tekintetében, egyetlen magyarországi hasonló intézménnyel sem hasonlítható össze.

A magyar tenger közepén fekvő Magyar Nemzeti Múzeum nem végvár, mint az Erdélyi Nemzeti Múzeum, amely az erdélyi magyarságnak tisztán a kultúra fegyvereivel küzdő katonája. Ha Erdély bérceit elvesztettük a magyar kultúra részéről, talán a Tisza, vagy a Duna fogja megállítani a magyar kultúra holttestein elnyomuló idegen kultúrát? És mégis nem csak azt látjuk, hogy az állam nem törődik szerződéses kötelezettségei beváltásával, hanem azt is, hogy magának Erdélynek sincsen semmi szava ezekkel a képtelen mulasztásokkal szemben. Ezt az utóbbi körülményt megérthetjük mi, kik Erdélyben lakunk. Mi nem csodálhatjuk, hogy az erdélyi magyarság elveszítette a hangját, hiszen panaszai, amelyeket oly rég óta hangoztat, mindig süket fülekre találtak, hiszen munkája, amely itt a legvéresebb verejtékkel folyik, méltányló és tervszerűen okos támogatásra soha sem talált. Ki csodálkoznék hát e magyarság tompa kétségbeesésén, hiszen elmondhatja magáról azt, amit az orosz paraszt, hogy *a császár nagyon messze, az Úr Isten pedig nagyon magasan van*. De ha tekintetbe vesszük, hogy ez a múzeum egyetemi székhelyen fekszik, ahol az egyetem mintegy 2500 hallgatója is részesül azokban az okulásokban, amelyeket éppen az érem- és régiségtárak nyújthatnak, akkor még kevésbé válik érthetővé, hogy miért éppen ezzel az intézménnyel kell ennyire hihetetlenül szűkkeblű álláspontra helyezkedni. Lehet még egy ok, hogy az intézet munkája nem áll föladata magaslatán, de hiszen ha ez így van, akkor honnan erednek azok a megtisztelő megbízások és az általános bizalom, amelyeknek intézetünk mindeztideig részese volt. Ha pedig e megbízások és e bizalom jóhiszemű tévedésen alapúlnak és ha a valóságban szó fér az intézet munkásságához, akkor sem az a teendő, hogy az intézetet magára hagyjuk, hanem az, hogy a kifogás alá eső munkásságot alkalmas eszközökkel megfelelővé tegyük. Ilyen irányú törekvésnek azonban szintén nem láttuk semmi nyomát.

Érem- és régiségtárunknak, amint azt korábbi jelentéseinkben kifejtettük, a szükséges helyiségek megépítésére már évtizedek óta szüksége van. Az építést előbb a könyvtárral kapcsolatosan, később attól függetlenül többszörösen megígérték, azonban soha nem hajtották végre. Ennek a következménye, hogy a fölgülemlett anyagnak elhelyezése végett újabb bérhelyiséget kellett kérni. Ezt a bérhelyiséget az intézmény már folyó évi október hó 1-én részben meg kellett volna hogy kapja, részben pedig 1912 április hó 1-én. Nem akarunk most kitérni azokra a lappáliákra, amelyeknek következtében az újabb bérhelyiség mind máig nem áll

rendelkezésünkre, még az október 1-ére kibérlett részében sem. Az elvi szempont itt nem az, hanem az, hogy eddigi raktárhelyiségeink egygyel ismét megszorodtak. Van tehát most már hét különféle helyen fekvő raktárunk, amelyet egy teljesen képtelen csekély számú személyzettel kellene rendben tartani. Hogy ez tiszta képtelenség, azt nem kell bővebben magyarázni.

Ez magában véve is súlyos baj, még súlyosabbá vált ebben az esztendőben azzal, hogy egyetemünknek múlt évi rektora a takarékoskodásnak arra az álláspontjára helyezkedett, amelynek következtében intézetünk egy napidíjas segédszolgát veszített el és amelynek következtében április 1-től kezdve egyik legalkalmasabb raktárunktól is megfosztattunk. A kezelés lehetetlenségeit fokozta egyrészt a munkaerő csökkenése, másrészt az a körülmény, hogy egy teletömött raktárunkat ismét költöztetnünk kell. A jó Isten tudja micsoda veszedelmek között.

Könnnyű belátni, hogy ilyen viszonyok között, jóllehet intézetünk személyzete a hivatalos órát nem ismeri, mert ez a hivatalos óra intézetünkben az ebédelési idő leszámításával reggeltől estig tart, egész munkánk teljesen szétforgácsolóddó és a legnagyobb részben meddő.

A leghalványabb reményünk nincs e viszonyok megváltoztatásához. A mi erőnk, amely a kezelési és tudományos munkákban merül ki, arra semmi esetre sem elegendő, hogy minden más tényezőnek komoly törekvése nélkül e lehetetlen állapotokat megváltoztassa. A mi kötelességünk csak az, hogy az állapotokat nyíltan fölárjuk. Ezt most is megtettük.

Intézetünknek tudományos munkássága és gyarapodása tekintetében ez az esztendő fényes esztendeje volt. *Ami* mindennek előtt *a tudományos munkásságot illeti*, eljutottunk végre oda, hogy egy teljes évfolyamot produkálhattunk: „Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem és régiségtárából“ című régészeti folyóiratunkból. E folyóirat több mint 21 ívnyi terjedelemben és gazdagon illusztrálva jelent meg és az őskorból szólt az *apahidai őskori telepről* és *La-Tène temetőről*, foglalkozott a *Háromszékvármegyei végtelenül nevezetes praemikenaei jellegű telepekkel*; hazánk római emlékeinek szempontjából ismertette a *porolissumi ásatásokat*, egy római kori villát *Dezmér határából*, *pótlásokat nyújtott a C. I. L. III. kötetéhez*, *újabb sírköveket közölt Daciából*, foglalkozott a *szeghegyi és vajdahunyadi Árpád-kori emlékekkel*. Az éremtan körébe vágó dolgozatok közül elhatározó fontosságú *Etruria érmészetének Kovács István tollából eredő tanulmánya*, a melyet teljes francia szövegben közöltünk. Idevágó egyéb cikkeknek voltak a *kisselyki éremletről*, továbbá a *kiadatlan dáciai és istrosi éremváltozatokról* szóló dolgozat.

Néprajzi cikkeink között két dolgozat van: egy a *tárgyi néprajz köréből* és egy a *Dörzsöléssel véghezvitt tűzgerjesztés módjáról*. A kritikai munkásságtól, amennyire csak lehetett, tartózkodtunk. Idevágó munkánk csak a legszükségesebbre szorítkozott,

szavunkat csak ott emeltük fel, ahol igazán nagy hibát láttunk, amint ez például az *ó-besenyői őstelep* kérdésében történt.

Mikor 1899-ben az érem- és régiség tár reorganizációja megindult, ezt a munkásságot a megfelelő helyiségek megeremtésére, a szükséges tudományos személyzet nevelésére és beállítására, megfelelő évi javadalom megszerzésére alapítottuk. Hogy mennyire sikerült a helyiségek ügyét megoldani, arról fenntebb szólottunk, a javadalom kérdésében, ha nem is jutottunk el a szükséges mértékig, mégis igen jelentős eredményekre jnthatunk. Még ez utóbbi tényezőnél is szerencsésebben oldhattuk meg a szükséges tudományos személyzet kiképzésének kérdését, sőt ebben a tekintetben azt is elmondhatjuk, hogy még aránylag legtöbb méltánylást ezen a téren tapasztaltunk a komány részéről is.

Ha tehát intézményünk tudományos jelentősége szemponjából határozott emelkedés látható, az a most mondottaknak természetes folyamánya. Istennek hála intézetünk ma már jól képzett tudományos szakőrökre támaszkodhatik és éppen azért érhattük meg azt, hogy saját erejével képes táplálni olyan tudományos folyóiratot, amely minden szónál jobban bizonyítja azt, hogy Erdélyben a régészet ügye abból a hanyatlásából, a melyről mintegy 15 évvel ezelőtt nagyon irányadó külföldi helyen panaszkodtak — fölocsudott. Az erdélyi régészetnek ma már van képviselője, még pedig olyan, amelynek hangját az egész külföld meghallja, mert hiszen édes anyanyelvünkön kívül francia nyelven is szól minden egyes cikkéről készített bőséges kivonataiban a külföld tudományos köreiből.

Maga az a tény, hogy cserepéldaképen 64 külföldi folyóiratot kap intézetünk, eléggé beszél a folyóirat jelentőségéről és egyúttal bizonyos kritikai méltatás is van ebben a számban. De nem lesz egészen haszon nélkül való, hogy ha egy pár szemelvényt tárok a Tisztelt Közgyűlés elé azokból a nyilatkozatokból, a melyek külföldi szakemberek részéről hangoztak el folyóiratunkról. A „*Journal of the Cork historical and archaeological Society*” cz. folyóirat XXVII. kötetének (89. száma) 42—44 lapjain bőségesen ismerteti a folyóiratot és ismertetését a következő szavakkal végzi: „A Travaux de la section archeologique et numismatique du Musée National de Transylvanie fontos dolgokat tartalmaz és érdemes a legbehatóbb tanulmányozásra. Megjelenését, — amely a legmegbízhatóbban mutatja, hogy milyen komoly munka folyik Magyarországon keleti felében — szívből üdvözöljük.” A „*Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*” XI. évfolyamának 41. száma 39—48. lapjain *Juan Rubio de la Serna* bőségesen ismerteti folyóiratunkat és 10 oldalon át foglalkozik egyetlen cikkével, a mely az apahidai sírmezőről jelent meg benne. A Milanóban megjelenő *Rivista Italiana di Numismatica* XXIV. évf. III—IV. füzeteiben teljes szövegében átvette dr. Kovács Istvánnak Etruria pénzürendszereéről írt cikke 68 lapra terjedő francia fordítását, ami — mondanom se kell — a legnagyobb-

fokú elismerés folyóiratunkkal szemben is. A „*Revue Numismatique*“ 1911. évf. 2. számának 12. lapján foglalkozik folyóiratunkkal és különösen kiemeli az ertruriai érmészetről abban megjelent dolgozatot. A „*Rassegna Numismatica*“ VIII. évf. 2. száma ugyancsak ezt a cikket emeli ki közleményeink közül és szerencsének tartja a folyóirat megjelentét. Az „*Académie Royale D'Archéologie de Belgique*“ „Bulletin“-je 1911. évi 1. számában foglalkozik a folyóirattal és pedig behatóbban Dr. Buday Árpádnak a római limesről írott cikkével. Az *osztrák császári archeologiai intézet* igazgatója, dr. Reisch, mikor a cserepéldányt megküldi a következőket írja: Ich danke verbindlichst für die freundliche Übersendung des ersten Heftes der von der numismat. archäologischen Sektion des Museums herausgegebenen Revue, von deren Inhalt wir mit lebhaften Interesse Kenntnis genommen haben, und bitte unsere beste Wünsche für ein erfreuliches Gedeihen dieser wissenschaftlichen Publikation entgegenzunehmen. A *Société Archéologique* főtítkára, M. Charrol (Bordeaux) következőket írja: La Société a été d'autant plus heureuse de consentir cet échange qu'elle pourra étudier comparativement une région qui était jusqu'ici peu connue, et semble renfermer des trésors insoupçonnés. Elle m'a chargé de vous transmettre ses remerciements les plus vifs et ses félicitations bien sincères, car votre Revue est d'un intérêt vraiment considérable et d'une forme très réussie. (A társaság szívesen egyezett bele a cserébe, mivel így összehasonlítható tanulmányozhat egy előtte eddig kevésbé ismert területet, mely nem is sejtett kincseket rejt magában. Engem bizott meg a társaság, hogy átadjam Önöknek legélénkebb köszönetét és őszinte üdvözlését, mert az Önök folyóirata valóban jelentős és alakja igen sikerült). Folytathatók még, de nincs miért, hiszen nem lajstromot kívántunk e tekintetben nyújtani, csak példákkal akartuk illusztrálni a közgyűlés előtt, hogy az áldozatok, melyeket e folyóirat megjelentetése érdekében hoztunk, indokoltak voltak.

Intézetünk tudományos munkássága ebben az esztendőben még egy fontos eseményt ölelt föl.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége III. régészeti tanfolyamát itt rendezte ismét intézetünk igazgatójának vezetése és egész tisztikarának részvéte mellett. E tanfolyamon szó volt a római magánélet (műveltségtörténet)-, a római katonai régiségek, a római pénzügy, a római epigraphia és a római tartományok megszerzése és kormányzata kérdéséről.

Előadók voltak intézetünk részéről az igazgatón kívül, dr. Buday Árpád oszt. archaeologus, egyet. m. tanár, dr. Kovács István oszt. archaeologus, a budapesti egyetem részéről pedig dr. Kuzsinszky Bálint egyet. ny. r. tanár.

A tanfolyamban részt vett 24 hallgató, az ország különféle részéből.

Hogy a tanfolyam milyen hatással volt a hallgatókra, arról a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége Értesítőjének

1911. évi IV. füzetében nyilatkozik az egyik hallgató, aki azt mondja, hogy a tanfolyam színvonala előkelő, erkölcsi sikere nagy volt. „A tanfolyam hallgatósága az értékes előadások és gyakorlati munka mellett belemélyedt a római élet tanulmányozásába. Csak azt kellett sajnálnia, hogy ezek az előadások a röpké szó ephe-mer életét élík és azokból később, mikor az alapon építhetne, már nem tanulhat. Fölmerült az a gondolat a hallgatóság körében, nem lenne-e czélszerű ha ez előadások anyaga sokszorosíttatnék? Értékes és nagy haszonnal forgatható vezetőt, kalauzt, kapna ezekben a múzeumok tisztviselői kara, melynek legtöbb, mondhatni túlnyomó része szakkönyvek nélkül szűkölködik.“

Szószerint idéztünk és azt hisszük, hogy ezzel tárgyi-
lagos képet adtuk intézetünk tudományos munkássága ez iránya
értékéről.

De hiányos lenne e munkásság képe, ha meg nem emlé-
keznénk arról, hogy mennyiben gyűjthettünk szakszerű ásatások
útján tudományos anyagot.

A *porolissumi ásatásokat* ez évben az anyagi eszközök hiányos-
sága miatt nem folytathattuk, de az Erdély területére eső római
világ megismerésének szempontjából fontosabb dolgot cselekedtünk,
mert a római világra vonatkozó régészeti tanfolyam rendezésével
szakembereket képeztünk, akikre az erdélyi római limes kutatásában
nyugott lélekkel bízhatjuk majd azt a részletes szakmunkát, amely-
nek központi vezetése természetesen intézetünk feladata lesz.

Ebben a tekintetben számítottunk és talán bizonyos joggal
a Műemlékek Országos Bizottságának anyagi támogatására, erről
azonban a változott viszonyok következtében magunk mondottunk
le, amiből persze következik, hogy ezentúl ebben is csak a
magunk erejére támaszkodhatunk, de legalább cselekvési szabad-
ságunkat megőriztük és intézetünk önálló egyéniségét föl nem
adtuk. *Sub pondere crescit palma*. Intézetünknek életereje talán éppen
azért bírta ki a nyomorúságoknak azt a végtelen sok fajtáját, mert
a maga erejéből fejlődött, sőt ebben a sajátos magárahagyatott-
ságában még arra is képes volt, hogy nálánál hatalmasabban
segített és dotált rokon hazai intézményeknek a lehető legnagyobb
előzékenységgel állott mindig szolgálatára. Úgy látszik azért szoktak
hozzá az utóbbiak, hogy soha eszközbe se jusson intézetünkkel
szemben a legcsekélyebb előzékenységet is tanusítani.

De ha a *porolissumi ásatások* pihentek, nem voltunk híjával
mégsem ez évben sem igen fontos ásatásoknak. Ezeknek egy
részét magunk erejéből eszközöltük és ezek között első helyen
kell említenünk a vajdahunyadi sírmező kiásatását. E sírmező fel-
fedezéséről már tavalyi jelentésünkben megemlékeztünk, ezidén
a sírmezőt felássattuk és onnan 52 árpádkori sír tartalmát (már
amennyiben a csontvázon kívül egyéb tartalma is volt) szállítottuk
be gyűjteményünkbe. Ez ásatás alkalmával sikerült dr. Roska Már-
ton úrnak, az ásatások vezetőjének két temetkezést eredeti fekvés-
ben kiemelni és beszállítani úgy, hogy ma az árpádkori temetke-

zés módját eredeti példában, hiteles alakban mutathatnánk be a gyűjtemény látogatói előtt.

Ezt az ásatást a lehető legszebben egészíti ki mult évi második ásatásunk, mely Kolozsvárt, a Zápolya-utca 54. számú házas-teleknek kertjében folyt és szintén árpádkori temetkezéseket tartalmazott. De míg a vajdahunyadi temetkezések javarésze női sír volt s mindössze egy sírban fordult elő férfira valló nyílhegy, addig a Zápolya-utcai temetkezéseket éppen harcos férfi sírokban való gazdagságuk tüntette ki. A hét sírból, a melyet itt dr. Kovács István oszt. archaeologus úr és Létay Balázs úr, intézetünk segéd-archaeologusa ástak ki, jellemző kardok, nyílhegyek kerültek elő a többi sírmellékletek társaságában. Különösen jól esik, hogy itt megemlékezhetünk a telek tulajdonosának Simonffy Ákos m. kir. erdőfelügyelő úrnak igazán lekötelező szivességéről, melylyel nemcsak hogy a leletek napfényre kerülését intézetünknek tudomására hozni volt szives, hanem az ásatáshoz szükséges területet is a legnagyobb készséggel állította rendelkezésünkre, bárha az ásatás lassú munkájával ugyan csak feltartóztattuk őt a telken megkezdett építkezési munkáiban. Intézetünk lelkes jóbarátot nyert benne, a kire meggyőződésünk szerint mindig biztosan számíthatunk. Mint méltóztatik látni, a lelkes csapat, mely intézetünk körül tömörül, éppen társadalmunk javából gyarapszik s ez már erkölcsi sikernek is megbecsülhetetlen.

Ez a sírmező, úgy látszik, korábbi leásások alkalmával nagyrészt elpusztított, még pedig egy leletünk megvilágítása szerint, érdekesebb részében. Az árpádkori temetkezések ugyanis mélyebb rétegekben feküdtek és ezek fölött kisebb mélységben az árpádkoriatok jóval meghaladó időből, t. i. a Kr. e. X—VI. századból eredő egyetlen temetkezést találtunk. Úgy látszik, hogy e temetkezések többi része a temetőnek már elpusztított részén volt, bár az sincs kizárva, hogy a temetőtől tovább terjedő, még érintetlen területen megkapható lesz e síroknak folytatása.

Portik Andor joghallgató úr, volt szives hírt adni arról, hogy Kolozsvárt a Monostori-úton, az állami elemi iskola mellett lévő ház kertjében őskori cserepek kerültek elő. E szives jelentés folytán ásatás indult meg, a mely később átterjedt a kerületi kapitányság háza területére is. Ez az ásatás városunk őskora szempontjából is fontos, de római kora szempontjából is. A monostori terraszon terjedelmesnek ígérkező bronzkori telep agyagművességeinek emlékeit gyűjthettük és e mellett két római-kori agyagedényégető kemenczének maradványait sikerült föltárnunk. Az egyik kemenczének maradványait még most is őrizzük a helyszínén s ha anyagi erőnk engedné, érdemes lenne azt örök időkre fönn tartani. Elég nevezetes látnivalója lenne a városnak, de mert erre nekünk pénzünk nincs, elkészítettük e kemencze modeljét $\frac{1}{5}$ nagyságban és ezt intézetünkben őrizzük.

Az ásatásoknak másik részét kívülről jött segítséggel foganosítottuk.

Segítséget kaptunk két helyről is. Az egyik segítség olyan helyről jött, a hol az erdélyi magyar kulturális törekvéseknek az igen tisztelt Közgyűlés előtt már korábbi jelentéseimből is ismert egy lelkes, bár mindig csöndben működő, munkása, éleszti az érdeklődés tüzeit. Vajdahunyadról jött, dr. *Kőváry* Ernőtől, ki kulturális céljainknak lelkes apostola és odaadó támogatója. Vajdahunyadon, a hol a Hunyadiak ősi fészke, a vajdahunyadi vár, éleszti a hatalmas magyar múlt emlékei iránt való tiszteletet és szeretetet, múzeum alapításra gondoltak egyszer és erre a célra gyűjteni próbáltak. A gyűjtés eredménye mindössze pár száz korona lett, a mi egészen természetes, koldus szegény társadalmunk anyagi erejét tekintve. A múzeum alapítás lehetetlenségét belátták tehát és a helyett, hogy valami vérszegény múzeumossal kompromittálták volna a múzeumi eszmét, az Erdélyi Múzeum gyarapítására fordították a felgyűlt összeget, még pedig határozottan megjelölt és okosan kiválasztott czállal. A Hunyadmegyében fekvő Csoklovinai barlang kutatására kívánták fordítani az összeget, a mit dr. *Cholnoky* Jenő egyetemi tanár úrnak a barlang fizikai természetére vonatkozó megállapításai és meghatározásai után dr. *Roska* Márton tanársegéd úr foganatosított. Ez az ásatás fontos tudományos tényeket állapított meg az erdélyi részek régibb kőkorára vonatkozólag, a mennyiben a leletek alapján kétségtelenné vált, hogy ez a terület a paleolitikus kornak moustiéri periódusában lakott volt s az akkori lakosság az erdélyi részek mészkőbarlangjait lakta. Az a tudományos anyag, a mely ezekből az ásatásokból intézetünkbe került, gyűjteményünknek paleolitikus részét tudományos szempontból is mintaszerűen megfigyelt, tehát bármely szaktudóstól, bármikor gyümölcsözőleg tanulmányozható anyaggal látta el, de nemcsak ezt tette, hanem egyuttal gyűjteményünknek őskori anyagából hitelesíthetővé teszi azokat a darabokat, a melyek a csoklovinaiakkal egyeznek és a melyekre eddig kellő megfigyelések hiányában a pontos kormeghatározást függőben kellett hagynunk.

De e tudományos szempontból örvendetes momentumhoz járul az a nem kevésbé örvendetes és intézetünknek munkaképességére megbecsülhetetlenül fontos tény, hogy e barlang kutatásával több lelkes barátot szereztünk, a kik őrtálló katonái lesznek a maguk vidékén a mi ügyünknek és meg fogják akadályozni a múlt emlékeinek tudatos, vagy tudatlan pusztítását. Ezek között ki kell emelnünk *Lager* János m. kir. államvasuti állomásfőnök és *Tóry* Győző áll. tanító urakat. Ők voltak a barlang régészeti szempontból való fontosságának első felfedezői. Tőlük nyert értesítést dr. *Kőváry* Ernő úr is és az ő szives útmutatásaiknak sokat köszön a barlangban folyt ásatásoknak sikere. Nem kevesebb szeretettel kell megemlékeznünk arról a támogatásról, a melyben *Buczek* József vasgyári igazgató úr állott mindkét hunyadmegyei ásatáskor intézetünk segítségére és csak a legmelegebb hálával szólhatunk arról a lelkes és szives támogatásról, a melyet nemcsak az ő részéről, de a *m. kir. állami*

vasgyár lelkes *tisztikarának* minden egyes tagjától, a kire esetleg szükségünk volt, nyertünk. Amint méltóztatik látni, Vajdahunyadon immár mindig hatalmasabb hullámokban terjed az érdeklődés intézetünk iránt és ennek értékét kiszámítani valóban nem lehet, mert az ilyen érdeklődéstől nyújtott szolgálatok épen a legmegbecsülhetlenebbek.

Nem kevésbé fontos volt az a segítség, melyet a *Magyar Tudományos Akadémia régészeti bizottságától* nyertünk. Ez is ásatást tett lehetségessé, a mely gyűjteménytárunknak dr. Torma Zsófia gyűjteménye nevéen ismert nagyszámú őskori csoportját érdekelte. E gyűjtemény, fájdalom, megbízható följegyzések nélkül került osztályunkba, csak annyit tudtunk, hogy anyagát Tordosról, Nándorváyról és egy pár hunyadmegyei barlangból merítette. A gyűjtemény hitelesítése végett intézetünk tavaly Tordoson végeztetett ásatásokat, az idén a Tudományos Akadémia segítségével Nándorváján. Az idej ásatások szerencsére akkor történtek, a mikor egy hunyadmegyei barlangnak, t. i. a főntemlített csoklovinainak leleteivel tisztában voltunk és ez utóbbiak segítségével a Torma gyűjteménynek esetleges barlangi leleteire vonatkozólag már nyertünk útmutatást. Így hát mikor a nándorváyai telep természetével is tisztába jöttünk, körülbelül átjutottunk a nagyobb nehézségeken, a melyek e fontos gyűjteménynek tudományos feldolgozását eddig teljesen kizárták.

Régiségtárunk 3088 drbbal gyarapodott, a mint ezt a jelentésünkhöz mellékelt kimutatás főösszege mutatja. Ebből a gyarapodásból egyiptomi csoportunkra két Osiris és egy Isis szobor esik. Mind a három agyagból készült. Lelőhelyük *Ródi* és valamennyit dr. *Kővári* Ernő nagylelkű ajándékából nyertük. Pasztából és fából készült egyiptomi hasonló típusú szobrunk volt már. Agyagból mindössze egy ép példával bírtunk, de ez típusa tekintetében tér el a most szerzetektől.

Abból az 1634 drb. őskori régiségből, a mely ezidei szerzeményeink között szerepel, kiemeltem már a *kolozsvári Monostor-úti*, a *kolozsvári Zápolya-utcai*, a *csoklovinai* és a *nándorváyai* ásatásokból eredőket. Itt még csak azt akarom megemlíteni, hogy a *korpádi* és a *balsai* ásatásokból származó már régi szerzeményeink, mivel a fent vázolt szerencsétlen viszonyaink között feldolgozásukkal és leltározásukkal csak ez évben készülhettünk el, kimutatásunkban szám szerint csak az idén szerepelhetnek. Ugyanezt mondhatjuk az *apahidai* leletek egy részéről, a melyeknek folytatólagos leltározása szintén az idén folyt.

A szórványos leletek közül a paleolitikos kor, a csoklovinai leletekről nem szólva, csak *Küküllővárról* gyarapodott, de innen is csak annak faunája egy mammut foggal, *Buday* György ajándékából. A neolitikos idők kőszerszám anyagát ajándék útján gyarapította *Virág* Gyula *Kolozsvárról* származó igen tökéletes fenntartású csiszolt kőbaltával. Nagyobb gyarapodás e nemben vétel útján került gyűjteményünkbe *Tordosról* és *Nándorváyról*. Sokkal

jelentékenyebb a rézkorra vonatkozó gyarapodás. Nem azért mintha nagy számú lenne ez, hiszen csak két jelentékenyebb darabra hivatkozhatunk, a melyek közül egyik *Vaakar P. Artur*, a másik *László Gyula* úr ajándéka, de azért, mert az előbbi egy csákány, a melyről tudjuk, hogy nyolczad magával találták együtt *Gyergyó-szentmiklóson*, tehát meglehetősen hiteles lelet és azért mert a másik, a melyeknek lelőhelye *Kacza*, (Nagyküküllőmegye) olyan lapos rézkarika, mely típusa szerint a legritkább darabokhoz tartozik.

Bronzkori szerzeményeink javarésze agyagcserép, de ezen a réven meglehetősen sok lelőhely ismeretéhez jutunk, így Udvarhelymegyéből a *homoródalmási Lólyuk-barlang*, a Hunyadmegyei *Csulpazi-barlang*, a *Tordaihasadék*, a Hunyadmegyei *Kisteleki-barlang*, a Szolnokdobokamegyei *Magyarköblös*, a Hunyadmegyei *Mogyoród*, az Alsófehérmegyei *Magyarherepe*, a Marostordamegyei *Mezőbánd* szerepelnek ezidén ilyen leletekkel. Különösen ki kell itt emelnünk azt, hogy a homoródalmási és magyarköblösi leletekben ugyanazon szalagos ornamentikával találkozunk, a mely annyira jellemzi a híres tordosi leleteket. A mi a bronz szerszámokat illeti, csak egyetlen miniature fokost akarunk kiemelni, mely az alsófehérmegyei *Sádról* származik és a mely apró méreteivel vonja magára egyébként ismert típusa mellett a figyelmet. Meg kell azonban említenünk a *felőri* (Szolnok-Dobokam.) *bronz kincs* leletet, a mely ismét 29 drbbal gazdagította enemű készletünket. *Torma* Miklós úrnak köszönjük a lelet megmentését, a melyért annál hálásabbak vagyunk, mert az e fajta leletek jelentősége tekintetében folytatott tanulmányaink az újabb időkben egészen más fölfogást tettek jogosulttá, mint a mi eddig uralkodott felőlük.

A vaskor első szakaszára ki kell emelnünk ez idei szerzeményeink közül egy Villanova-típusú agyag fazekat, a melyet *Székelyszáldobosról* (Udvarhelym.) id. *Gáspár* Albert úr ajándékából nyertünk.

Formájával kétségtelenül meghatározott kora kitünő segítő eszköz leszen olyan őskori agyag edények kormeghatározásában, a melyek a félhold alakú domború díszítést viselik és a melyeket eddig szivesen osztottak be a bronzkor virágzó szakaszába.

A római korra vonatkozó szerzeményeink élén mindenesetre azok a feliratos kövek említendők, a melyek *Csomafáján* és *Szentkirályon* kerültek elő és a melyeket *Dolgozatok* cz. folyóiratunknak 1911. évfolyamában, (260—70 l.) közöltünk. Elég fontos adalékokkal járulnak az előbbieik a római élet ismeretéhez már általában is. Egyik különösen azzal válik ki, hogy Herkulesnek egy eddig ismeretlen melléknevét tartotta fenn az utókor számára í. i. a *Magusanus* melléknevet. Ki kell még emelnünk egy *Aphrodite szobrocskát*, mely a fürtjét tartó csoporthoz tartozik és *Potaisaból* származó e nemű emlékeinknek érdekes kiegészítésül szolgál.

Porolissumi ásatásaink szolgáltak egy terakotta emlékekkel már korábban, a melynek tanulmányozása arra vitt bennünket, hogy Dacia területén a római időkben a görög terület felől terjedő közvetlenebb hatást sejtünk, semmint azt az Észak-Italia felől terjedőt, mely hazánknak túladunai részében erős. Ezidei szerzeményeink között ismét van egy ilyen terrakotta emlék a Kisküküllőmegyei *Szénaverősről* s ez is csak erősíti eddigi fel-fogásunkat.

Népvándorláskori csoportunkból csak egy kicsiny aranykarikát kívánok fölemlíteni, mely Felvincz határából került elő.

Hogy *árpádkori csoportunkat* milyen gazdagodás érte a *vajdahyadi* és *kolozsvári* sírmezők ásatása folytán, azt fentebb említettem. Itt csak azt akarom még megemlíteni, hogy abból a körtealakú kengyelből, mely honfoglalásunk korát éppen úgy jellemzi, mint az Arpádok korát, még *Perjámosról* is kaptunk ajándékba *Helfricht* Miksa állatorvos úrtól.

Fegyvertári szerzeményeink ez idén a XIV. sz.-dal kezdődnek. Ebből ered egyik vas zablánk és egyik vas sarkantyúnk. A XV. sz.-ból szereztünk vas sarkantyúkat, vas zablákat és egy vas buzogányt. A XVI. sz.-ból származik egyik vas zablánk, míg a XVII. és XVIII. sz.-ba tartozik egy másik zablánk, egy löportartónk és végül az újabb korra esik egy vas sarkantyúnk, negyvenkét darab egycsővű és kilencz darab kétsővű gyutacsos puskánk. E csoport különösen újabbkori gazdagodását annak köszöni, hogy *Köllő* Ignác úr, Marostordavármegye alispánja a vármegye területén elkobzott összes fegyverek közül mindazokat átadta a vármegye ajándéka képpen, amelyeket múzeumi szempontból fontosaknak találtunk.

Az ötvös művesség emlékei gyarapodásából ki kell emelnünk azt a XVII. sz.-beli úrvacsora asztali serleget, a melyet a pávai (Háromszék vármegye) ref. egyház őrzött meg hazai művelődés történetünk számára. Ezzel egykorúak egyrészt egy zománcozott aranygyűrű türkiz fejjel, egy ezüst mellboglár aranyozva és egy ezüst tányér. Már a XVIII. sz.-ba nyúlik át két fekete zománcozott aranyfejű boglárta és a legújabb kor termékei azok a kegyeleti jelentőségi tárgyak, a melyeket *Ujfalvi* Károly úrnak és Istenben boldogult *Lázár* Jánosnak köszönhetünk. Az előbbi a híres utazónak *Ujfalvi* Sándornak két pecsétgyűrűjét, az utóbbi pedig *Buttler* Jánosnak arany óráját ajándékozta intézetünknek.

Ipartörténeti gyűjteményünk csoportjának gyarapodása kiterjed mindenekelőtt az agyagművességre. Ebből a csoportból különösen mindenekelőtt egy téglát kell kiemelnünk, amelyet gothikus májuszkulákból álló hatsoros mélyített fölirat tesz különösen érdekessé. A *gogánváraljai templomból* származik és dr. *Szabó* Mihály tanfelügyelő úr ajándéka képpen jutott intézetünkbe. Vétel útján jutott intézetünkbe egy 1710-es évszámmal ellátott festett majolika tál és két különböző típusú díszített kályhacserép, melyek a XVII. és XVIII. század jellemző példái. Különösen kiemelhetünk egy

kolozsvári gyártmányú fehér majolika tányért, a melynek domború díszítményeit XVI., XVII. sz.-beli ón tányérokra jól ismerjük. A batizi gyárból is szereztünk egy virágos díszítésű csészealjat, a holicsiak közül pedig egy síma, sekély tálat.

Az üvegyipar XVIII. sz.-beli termékei közül két festett üveg jutott ez évben intézetünkbe, ez eddigi szerzeményeink közül a legjobbak közé tartoznak.

A bronzművesség emlékei közt ki kell emelnünk egy mozsarat, mely az 1591-es évszámot viseli és még inkább egy másikat, a mely 1624-ből ered. Ez utóbbi németalföldi mester nevét viseli, de évszázadok óta Brassóban feküdt. Simább a harmadik mozsár, mely a XVII. sz.-ból ered és Wiesler Ábrahám tulajdonos nevét viseli.

Az ónművesség emlékeiben intézetünk olyan gazdag, hogy igazán csak elsőrangú példákat szerez már és mégis négy kancsót, egy tányért és egy melegítőt szerezhettek ez évben is.

Ha a és csontfaragás emlékeire térünk át, rövidebben végezhetünk a csontfaragás emlékeivel. Ezekből mindössze csak két szarvas agganccs löportartót kell kiemelnünk és pedig különösen azért, mert mind a kettő egyazon faragó iskolának emlékei közé tartozik. A fafaragás emlékei közül elébb két czéh-bemondó tábláról emlékezünk meg; mind a kettő a XVII. sz.-beli faragás ügyességét dicséri. De ezekkel az emlékekkel átjutottunk a bútorokhoz is, amelyekből ez idén, ha nem is számra, de minőségre igen kiváló darabokhoz jutottunk. Faragott XVI. sz.-beli kóruszékéből szereztünk ez idén egy három ülésűt és egy öt ülésűt; kisebb oltárszárnyakból két remekül faragott XVII. sz.-beli példát, úgy, hogy enemű gyűjteményünk ma már igazán számbavehetőnek mondható.

*Kosztüm gyűjteményünk*ről ez idén sokat is, keveset is mondhatnék. Ha keveset akarok mondani, akkor csak *Gyarmathy Zsigánénak* díszbelépőjéről emlékezem meg, a mely a család ajándékából gyarapította kegyeleti osztályunkat. Ha sokat akarnék mondani, akkor részletesen számolnék be arról az *ásatásról, a melyet intézetünk a Műemlékek Orsz. Bizottságának megbízása folytán a kolozsvári Farkas-utcai ref. templom restaurálása alkalmával végzett*. Ha volt ásatás, a mely intézetünk tisztviselőitől nemcsak tökéletes szakértelmet, hanem a lehető legteljesebb odaadást, egészséggel nem törődő önfeláldozást és kifogyhatatlan ügyszeretetet kívánt, úgy bizonyára ez az ásatás ilyen volt. Három tisztviselőnk: *dr. Kovács István, dr. Roska Márton és Létay Balázs* foganatosították ezt a legzordonabb téli hónapokban. Egymásután és egymást föl váltva betegedtek ki és állottak ismét és ismét munkába, amint felgyógyultak, de ügyszeretük és lelkesedésük egy perczre sem csökkent. Hiszen mint szakemberek hosszú gyakorlatból ismerték azokat a sírpusztításokat, a melyeket kapzsi vagy a dologhoz teljességgel nem értő emberek Erdély templomaiban folytattak és tudták, hogy mennyi pótolhatatlan történeti, ipartörténeti és kosztümtörténeti emlék pusztult el már ezeknek a

kezei alatt. Nem kívánunk ezúttal példákra hivatkozni, pedig a legriszebb idők is szolgálnak ilyenekkel. De éppen azért ilyen nevezetes templomban minden erejüket és tudásukat latba vetették, hogy rendszeres munkával lehetőleg mindent megmentsenek, a mi megmenthető.

Nem sértem meg önérzetüket a dicséret szavaival, de annyit el kell mondanom, hogy munkájukra büszke vagyok és nyugodt lélekkel állítom, hogy az mintaszerű, hogy olyan munka volt, a melyet tiszta kötelességtudással elvégezni nem lehet, mert ahhoz a honszeretet lángjának is kell erőt adnia, a mi az én kedves ifjú munkatársaimban magasan lobog.

Nem pénz értéket, de nemzeti és tudományos vagyont mentettek meg ezen a helyen munkájukkal. Az anyag, a mely így a föld mélyéből kikerült persze, hogy hosszabb időt igénylő preparálásra szorúl, de megvan az a végtelen nagy érdeme, hogy mivel hozzáértő kezek szerető munkája hozta őket napfényre *preparálhatók*, nem úgy, mint a sirturkáló avatatlanoknak rongyokká tett dolgai, a melyek preparálhatatlanok.

De ezeket az ásatásokat más is jellemzi. Soha kínosabb és kellemetlenebb törekvések tudományos jelentőségű tárgyak körül nem érvényesültek, mint ennél az ásatásnál azoknak részéről, akikkel dolgoztunk. Minthogy pedig Jókaival egyetértve, nem akarjuk e jelentésünkben a nap foltjait vizsgálni, hiszen az Erdélyben küzdő szerencsétlen magyarságnak inkább melegre és napfényre van szüksége, nem szólunk e kínos dolgokról most és hallgatunk a kosztümtörténeti gyarapodásnak arról a részéről, mely az ásatások következtében napfényre került ugyan és a melynek preparálása is megindult, de intézetünk egész tisztí karának kellemetlenségén, keserűségén és elboruláson kívül semmi egyebet nem hozott.

Az *éremtár* gyarapodásáról a mellékelt táblázat annyira részletes kimutatást ad, hogy behatóbban nincs is miért foglalkoznom e tárggyal. Csak röviden utalok arra, hogy 91 éremtári lajstromban ez év folyamán csaknem hétezer darab érmet dolgoztunk fel szakszerűen, ebből 285 drb ajándékozás, 720 drb pedig vásárlás útján jutott gyűjteményünkbe és így éremtárunk összesen 1005 drbbal gyarapodott. Az ajándékozók közül különösen ki kell emelnem br. Kemény Anna ő méltóságát, aki 214 drb éremmel gazdagította gyűjteményünk római és főleg magyar csoportját. Ugyancsak ajándékozás útján gazdagította plakettgyűjteményünket a m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium és az Országos Képzőművészeti Társulat.

Örvendetes tudomásul szolgálhat, hogy szegényes anyagi viszonyunk mellett is négy ízben állottunk külföldi éremkereskedőkkel összeköttetésben és pedig egy ízben a frankfurti Hess céggel, melynek éremárverésén erdélyi aranyakat vásároltunk a nemzeti fejedelmek idejéből és három ízben a wieni Egger és dr. Walla céggel. Ez utóbbiaktól meglevő gyöngé görög sorozataink pót-

lására ógörög érmeket szereztünk. Hogy milyen nyomorúságos állapotban volt és van ma is éremtárunk e csoportja, arról fogalmat nyerhet a tisztelt közgyűlés, ha tudomására hozom, hogy ez utóbbi három vásárból szerzett 64 drb éremmel megkéttszereződött antik ezüst görög érmeink száma, de ami a legfőbb, a gyűjtemény csoport belső, mumizmatikai tudományos értéke, bátran mondhatjuk, megtízszereződött.

Különös örömmel kell megemlékeznem arról, hogy *képtárunk* úgy régi, mint modern képtári részében örvendatosan gyarapodott. Ami mindenek előtt a régi képtári részt illeti, sikerült ez idén is olyan szárnyas oltárokat szerezni, amelyek a XVI. sz. első negyedéből származnak és részint vászonra, részint fára festett képsorozatokat viselnek. Ha megemlékszünk eddigi hasonló szerzeményeinkről, nyugodtan mondhatjuk, hogy e fajta gyűjteménytárunk méltó módon töltene ma be egy jelentékeny képtári termet.

Modern része e gyűjteménytárunknak, mellőzve a rajz gyűjteményt, a melyre ezúttal nem kívánunk kitérni, mindössze egy darabbal gazdagodott; ez a darab azonban megérdemli, a külön megemlést, hiszen örökségképen szállott gyűjteménytárunkra *Melka Vinczétől*, a kolozsvári mestertől, aki immár örök álomra hunyta le szemeit. Ha nem jellemezné az erdélyi magyarság helyzetét a legszouverénebb nemtörődomség, a melylyel minden irányadó tényező részéről olyan egyértelműleg találkozik és az értelmetlen és minden igaz munka hiányát palástolgotó frázis-dobálás, úgy ennek a festőnek műveiből, az Erdélyi Nemzeti Múzeum képtárában gazdag sorozattal kellene találkozoznunk. *Melka Vincze* idegenből szakadt hozzánk, de abban az ifjú korban, a mikor még a lélek csak bontogatni kezdi szárnyait, a mikor az minden benyomással szemben viaszos lágyságú. Ezt a festőt Erdély viszonyai, Erdély társas élete, multjának hagyományai és néprajzának tarkasága alakították éppen abban az időben, a mikor a legfogékonyabb volt és olyan specifikus erdélyi festővé tették, akinek lelkesedése e szép föld számos olyan jellemző vonását örököltette meg, amelyek fájdalom, immár örökre eltűntek. A Habsburg-házból született magyar trónörökösnek, Rudolfnak, akit a magyarságot megértő legnemesebb királyné anya, Erzsébet, nevelt vadászatait és a körüle csoportosuló erdélyi magyar társaságot az ő ecsetje örököltette meg hivatottsággal, magyaros szemmel. Erdélynek örök szép tájait, melyeken a magyarság ezer éves munkája, legfontosabb küzdelmei folytak, alig találtak hivatottabb és átértőbb ecsetre az övénél és egy-egy rom, a multak dicsőségének egy-egy néma tanúja, lelkes megörökítőre talált benne. Erdély néprajza hány képét hatja át. Művészi szemén keresztül mennyi jellemző vonása rögződött meg Erdély tarka lakosságának.

Mindebből a szépségből, jellegzetességből egy gazdag művészi életnek bennünket oly közel érdeklő hagyatékából mindössze három darab van az Erdélyi Nemzeti Múzeum képtárában. Az egyik egy romnak a képe, a másik a most említett néprajzi tárgyú

életkép, a harmadik egy arczkép. Ebből a három darabból egyik a művész ajándéka, a másik az ő végrendeleti hagyománya, csak az arczképet készítette megrendelésre, de olyan csekély összegért, a melyet csak az ő magyarul érző szívének jóakarata magyarázhat meg.

Ime ismét egy jelenség, a mely a magyarság térvesztését Erdélyben megmagyarázza. Nincs sem a társadalomban, sem a vezető faktorokban semmi érzék az itt küzdő magyarság dolga iránt. Úgy vannak vele, mint a tékozló gazdag örökös, aki miután hosszú időn át meggondolatlanul, munka és beosztás nélkül szórta a munkás örökhagyóktól rája maradt javakat, érzi, hogy az örökségben rettentő rések tátonganak, a melyeket csak nagy okossággal, áldozatokkal, erős munkával és megalkuvást nem ismerő kemény harczzal lehetne eltüntetni, de mert hozzá szokott a kényelemhez, mert fél nemcsak a harcztól, de a legkisebb kellemetlenségtől is, inkább behunyja a szemét; nem vesz tudomást a pusztulásról. A szép mult fényes képeiből nem erőt és lelkesedést merít, hanem abból vett álmokba ringatja magát, bár tudja, hogy ezek az álmok a halál felé vezetnek. De hát így kényelmesebb, ez nem kíván vért, pénzt, sőt még verejtéket sem, csak az unokákat teszi tönkre, csak egy nemzetet visz a megsemmisülésbe.

Magunknak igazán nem tehetünk szemrehányást azok között a végtelen nyomorult viszonyok között, a melyekre intézetünk kárhóztatva van. Megtettük a főlünk telhetőt. Rövid kardunkat ezen a téren is megtoldottuk egy lépéssel, hiszen teljesen ingyen kötöttük le képtárunk számára kolozsvári születésű ifjú festőknek, Merész Gyulának munkásságát. Hogy ez mit jelent, azt megfogható tényekkel tártuk mindazok elé, akik látni akarnak, hiszen Egyesületünk bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztálya ebben az évben jutott először abba a helyzetbe, hogy művészi színvonalon álló olyan művészi képkiállítást rendezzen, a melyen Erdély és Kolozsvár nem volt pusztán csak szálló, a hol a Budepestről jött művészet bekvártélyozódott, hanem, a hol a maga házában a magáét adhatta. Persze, hogy Budapesten szebb kiállítások voltak és vannak, de ennek a mienknek se volt oka magát szégyenlenie; senki sem mondhatja, hogy e kiállításon azért jelent meg, hogy a koldusnak alamizsnát adjon, mert értéket kapott ott. Egyesületünk nem volt kénytelen kritikátlanul, gyenge dologgal állani elé csak azért, hogy erdélyi legyen, a mit ad, — a mi teljesen elhibázott álláspont lenne. Művészileg megállót adtunk, amiért vállalhatjuk a kritikát és mégis erdélyiek voltunk, pedig igazán a kutya se törődik velünk. Ez pedig csak azt mutatja ismét, hogy mik lehetnénk, ha teljesen elhagyatottak nem volnánk.

Gyűjteménytárunknak szempontjából is hatalmas nyereség Merész Gyula. A képkonzerválás képtárunk régi részeiben, a hol restaurálást meg nem engedünk. most az ő kezeiben van, vagyis Tisztelt Közgyűlés, ez is ingyenbe esik, fizetés kiegészítésül szeretetet adtunk ifjú piktorunknak.

Néprajzi gyűjteménytárunk fejlődése ez évben egészen rendszeres volt, hiszen már a múlt évben megteremtettük egyik legfontosabb szervét, a gyűjtőtársaságot, a mely ez évben is szorgalmasan működött. E társaság még nem fejezte be a székely zöm felgyűjtését és éppen azért Udvarhely megyében folyt a gyűjtés java része ez évben is. Különös elismeréssel *Pap Ferencz, Izsák Lajos* és *László Péter* működéséről kell megemlékezni, a kik *Kobátfalván* és *Medeséren* dolgoztak. Gyűjtésük javarésze a házbereendezésre vonatkozik.

Nevezetes gyarapodásban részesült a *mesterségekre vonatkozó csoportunk is*, a mennyiben *dr. Roska Márton úr mogyorósdí, ponoriczi* és *csoklovinai* gyűjtése alatt egy asztalos műhely modelljét szerezte meg.

Népies vadászatunk ugyane gyűjtéskor róka-csapda, — háziipari csoportunk rendkívül gazdag guzsaly sorozattal gyarapodott.

Dr. Kővári Ernő polyeniczai gyűjtéséből nyertük legszebb ólomberakású dolgainkat és *Gyarmathy Zsigáné gyűjteményének* megvásárlásából származik majolika műveinknek és himzéseinknek ez évi leggazdagabb gyarapodása.

Toroczkóról szintén himzéseink gyűjteménye szaporodott, míg *népies kosztümgyűjteményünk Magyarfenesről, Alsójáráról* és *Topánfalváról*.

Ez a gyűjteménytárunk azonban nem feledkezik meg azokról a magasabb igényekről sem, a melyek mint összehasonlító néprajzi gyűjteményt föltétlen kötelezik. Ebben a tekintetben föladatát a keleti területekre szorítja, a melyekhez közelebb is áll és a melyeknek hatása jobban is érzik az erdélyi terület művelődésében. A Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya nagy előszeretettel és különös szerencsével gyűjtötte a finn-ugor néprajzot. *Intézetünk összehasonlító gyűjteménye szempontjából nagyobb erővel a török-tatár gyűjtés felé kíván fordulni.* Ez irányú gyűjteményeit ez évben különös szerencsével gyarapíthatta, mert segítségére volt *Milecker Rezső* főgimnáziumi tanár úrnak az ő kizásziai expedíciójában. Ezen az úton gyűjteményünk ötvenhét darab igazán elsőrendű és jól megfigyelt anatóliai török, turk és jürük néprajzi tárgyhoz jutott, még pedig aránylag igazán csekély áldozattal. Minthogy intézetünk a keleti területeket archaeologiai szempontból is állandó figyelemmel kívánja kísérni, ennek a gyűjtemény csoportunknak a legszebb fejlődésre van kilátása.

És most igentisztelt Közgyűlés, mikor jelentésemnek végére jutottam, engedjék meg, hogy lelkem egész szeretetével forduljak azokhoz, a kik ebben a mi sivár helyzetükben ajándékaikkal mutatták meg, hogy átérzik a föladatok nagyságát, a melyeknek megvalósítására intézetünk hivatott. A szám, a melyet kiad lelkes barátainknak ez a lajstroma, Erdély magyarságának egy század százaléka. Elképzeltetik, hogy ilyen szomorú százalék mellett mennyire nagyabecsüljük ezeket. Hiszen igaz, hogy bár mindíg

az idealizmus volt az, a mely az emberek társas együttlétét fönn-tartotta, mégis mindig éppen ez volt meg a legkevesebb ember lelkében, de ha meggondoljuk, hogy nemzetiségeink az altruizmusnak milyen megdöbbentően magas mértékével dolgoznak, nem, tekinthetünk minden fájdalom nélkül a most kimutatott százaléknak csekélységére. Jelentésünk végén adjuk ez évi ajándékozóinknak betürendes lajstromát, a kiknek hálás szívből mondunk köszönetet, hogy a ma küzdelmei közt gondoltak nemzeti intézményünkre is, a mely nemcsak a mienk, de édes mindnyájunkká, kik még magyarul vagyunk és midnyájunknak gyermekeié és unokáink unokáié az idők végtelenségeig. De mielőtt ezt a névsort megkezdenők, emeljünk ki egy nevet: *Lázár Jánosét*. E névvel — fájdalom — nem találkozunk többé, ez évben elragadta tőlünk a halál. Mikor e név mellett megállapodunk, a melyet a legnagyobb egyszerűség vesz körül, lehetetlen elfogódottságunkat elnyomni, hiszen alig ismerte meg intézményünket, máris legbőkezűbb támogatójává vált, az ő neve szinte jövőt jelentett, hiszen oly gyorsan és oly teljesen átértette nemcsak a föladatok nagyságát, a melyek intézetünk segítségével megoldásra várnak, de az eszközök végtelenül szükös voltát is, a melyek annak rendelkezésére állanak. Aztán lelkét annyi igaz segítési vágy, alkotási ösztön töltötte el, annyi eszmével volt terhes intézetünk eszközeinek megerősítése érdekében, a melytől végtelenül sokat várhattunk. Csodálatos, hogy őt is oly korán veszítettük el, mikor még minden törekvése csak embriójában volt. Legyen áldott az ő nemes emléke és adja a Mindenható, hogy nemes érzéseiben sok utódja legyen. Intézetünk a meddig él, megőrzi emlékét.

Kolozsvár, 1912 márczius 31

Dr. Pósta Béla

igazgató.

Kimutatás

arról, hogy az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára a *Dolgozatok—Travaux* révén kikkel áll *csereviszonyban*.

Hazaiak

Archaeologiai Értesítő	Budapest
Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége	„
Műemlékek Orsz. Bizottsága	„
Székesfővárosi Múzeum	„
5 Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat	Temesvár

Külföldiek.

	Städtische Museen	Aachen
	Société Archéologique et Historique de la Charente	Angoûleme
	Academie Royale d'Archéologique de Belgique	Anvers
	Institut Archéologique du Luxembourg	Arlon
10	Reale Scuola Archeologica Italiana	Atene
	Société Archéologique d'	Athènes
	Real Academia de belles lettres	Barcelona
	Musée Ethnologique Portugais	Belem
	Gesellschaft f. Anthr., Ethnol. und Urgeschichte	Berlin
15	Gesamttverein deutsch. Geschichts und Altertumsvereine	"
	Generalverwaltung d. kön. Museen	"
	Kais. Archaeologisches Institut	"
	Société Archéologique	Bordeaux
	" d'Émulation pour l'Étude de l'hist. et des antiquités	Bruges
20	" d'Anthropologie	Bruxelles
	" d'Archéologie	"
	Muzeul National de Antichități	București
	Academie Române	"
	Cambridge Antiquarian Society	Cambridge
25	American Journal of Archeology	Cleveland U. S. A.
	Historical and Archeological Society	Cork
	Royal Society of Antiquaires of Ireland	Dublin
	Röm.-germ. Kommission d. kais. d. Arch. Inst.	Frankfurt a. M.
	Société d'Histoire et d'Archéologie	Gand (Gent)
30	" " "	Genève
	Archaeological Society	Glasgow
	Stadsbiblioteket	Göteborg
	Städt. Altertumssammlung	Göttingen
	Suomen Muinaismuistoyhdistys	Helsingfors
35	Finnisch-Ugrische Forschungen	"
	Suomalais-Ugrilainen Seura	"
	Gelehrte Estnische Gesellschaft	Jurjew (Dorpat)
	Antropologischer Verein	Kiel
	Société Royale des Antiquaires du Nord	Kjöbenhavn
40	Krainisches Landesmuseum	Laibach
	Société vaudoise d'Histoire et d'Archéologie	Lausanne
	Institut Archéologique	Liège
	Royal Anthropological Institut	London
	Mannheimer Altertumsverein	Mannheim
45	Römisch-germ. Centralmuseum	Mainz
	Cercle Archéologique	Mons
	Imp. Obscestvo ist. i dreonostej rossijskich	Moszkva
	Société Française de Numismatique	Paris

	National des Antiquaires des France	Paris
50	„ Française des Fouilles Archéologiques	„
	Institut de France	„
	Musée Municipal	Roanne
	Rassegna Numismatica	Roma
	Kais. d. Arch. Institut; Röm. Abth.	„
55	École Americaine d'Études classiques	„
	Bulgarsko knijevno Drujestvo	Sophia
	K. K. Archaeologisches Museum	Spalato
	Historischer Verein der Pfalz	Speyer
	Commission Imp. Archéologique	St. Petersburg
60	Musées Imperiaux Ottomans	Stambul
	Kung. Vitterhets Historie och Antikvitets Akad.	Stockholm
	Société Archéologique de Touraine	Tours
	Museo Civico di Storia ed Arte	Trieste
	Direction des Antiquités et des Arts	Tunis
65	K. K. Naturhistorisches Hofmuseum	Wien
	Société des Antiquaires	Zürich

Ajándékozók névsora

Ágoston István	Hilf Kálmán
Báró József	Hirsch János
Benke Márton	Holló Endre
P. Béres Gaudencz	30 Horváth József
Besnyei Márton	Izsák Lajos
Ifj. Dersi Biás István	Janku Traján
5 Buday György	Kelemen Lajos
Cholnoky Ilonka	Br. Kemény Anna
Dr. Cholnoky Jenő	35 Kemény J. Endre
10 Csallner A. G.	Dr. Kerekes Gyula
Dekáni Gusztáv	Kolin István
Derzsi Dénes	Kontos Miklós
EME. Választmány	Kovács Géza
Farkas Kálmán	40 Kovács Lajos
15 Fazakas Ferenczné	Dr. Kőváry Ernő
Fehér Jenő	Özv. dr. Kőváry Lászlóné
Fehér Zsigmond	Kutyfalvi ref. egyházközség
Dr. Ferenczy Miklós	Láger János
Dr. Finály Gábor	45 Lakatos Imre
20 Friedrich Károly	László Ferencz
Gajdos József	László Gyula (Kolozsvár)
Id. Gáspár Albert	László Gyula (Kőhalom)
Özv. Gotthárd Istvánné	László József
Gyarmathy Zsigmond	50 Id. László Mihály
25 Györke Lajos	Ifj. László Mihály
Helfricht Miksa	László Péter

- Lattyák Sándor
Lázár János
55 Lázár Katinka
Legmann Adolf
Létay Balázs
Lukácsy Sándor
Májay Ferenc
60 Mallász József
Mántó Mihály
Dr. Márki Sándor
Özv.Márkos Albertné
Özv.Marosi Lajosné
65 Maros-Tordamegye
Máté Viktor
Jankovichné gr.
Pejacevich Mikó Mária
Mitók Dezső
Nagyilondai ref. Egyház
70 Orbók Béla
Orbók Gyula
Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat
Dr. Orient Gyula
Pál Gergely
75 Páljános Károly
Pap Ferenc
Paul Aranka
Dr. Persián Gerő
- Péterffy Miklós
80 Petri Rudolf
Dr. Richter Aladár
Dr. Roska Márton
Ruttka Ferencz
Sándor Géza
85 Schalát Gyula
Sebestyén Dávid
Sikó Tibor
Simon Károly
Steuermann Lipót
90 Sütő Lajos
Szabó György
Szabó János
Szabó Miklós
Szabó Mózes
95 Szász Ferencz
Szathmáry Elek
Tripon Gábor
Tulea Teofil
Ujfalvy Károly
100 Vákár P. Arthur
Vall. és közokt. minisztérium
Várady Ferencz
Legifj. Varga János
Vekele Sándor
105 Virág Gyula
Zoltán Sándor

Kimutatás az E. N. M. Régiségtárának 1911 évi gyarapodásáról.

Anyag	Beszerzés módja	csoport											Összesen					
		Egyiptomi	Óskori	Római	Népvandorlókori	Árpádkori	Fegyvertári	Közép és újkori ötvösség	Ipartörténeti	Costume	Architektórikus skulpturális	Kegyeleti		Kép, rajz, festmény	Gyógyszer-tári	Néprajzi	Vegyés	
Arany	Ásatás Vétel Ajándék Letét				1		3 3	3									7 3 1	11
Ezüst	Ásatás Vétel Ajándék Letét				37		5	4									41 5 3	49
Réz	Ásatás Vétel Ajándék Letét		2			2		2 7				4 1		2			2 18	20
Bronz	Ásatás Vétel Ajándék Letét		5 46 1	31 7		15			8 6			1			1		4 1 16	26
Vas	Ásatás Vétel Ajándék Letét		71 1	7		1	6		2 5			5			15 20		1 1 2 131	236
Kő	Ásatás Vétel Ajándék Letét		5 55 75	15 112					1		1 5	3		2			5 72 197	274
Agyag	Ásatás Vétel Ajándék Letét	3	505 416 177	13 38	4			13 7				27		1 16	17		1 2 290	1371
Fa	Ásatás Vétel Ajándék Letét							12 2				34			37 27		49 63	112
Üveg	Ásatás Vétel Ajándék Letét			5				2 1				43		2			2 52	54
Csont	Ásatás Vétel Ajándék Letét		145 32 77	1		8	1 2					90	1		1 2 11		153 36 182	371
Egyéb	Ásatás Vétel Ajándék Letét		12 4 5	6		4		11 3 2	1 2			98	142 77		87 10		27 242 193 2	464
Összesen	Ásatás Vétel Ajándék Letét	3	743 554 337	73 162	1 6	65 101	7 3	8 54 33	4 1 4	2	1	305	143 78	3	271 80	6 4 31	818 1116 1148 6	3088
Főösszeg		3	1634	235	7	65	108	11	95	3	6	305	221	3	351	41	3088	

Az Állattár jelentése.

Minthogy az érdeklődők az állattár történetét és jelen állapotának behatóbb ismertetését az Erdélyi Múzeum Egyesület jubileumi emlékkönyvében meg fogják találni, csak röviden adom elő jelentésemet az állattárnak 1911 évi életéről és állapotáról az 1911 év végén. Pedig az állattár életében csak két esztendő vetekedhetik az 1911 év jelentőségével. 1859, az Erdélyi Múzeum Egyesület megalapításának éve, és 1872, az az év, melyben az Erdélyi Múzeum Állattárát az Egyetem vette át használatra és gondozásba.

Új hajlékába az állattár csak az elmúlt év nyarán költöztetett át. De azért elrendezkedésében az elmúlt nyár óta igen sok történt. Gátlója volt az új berendezésnek egyebeken kívül az a körülmény, hogy az állattár anyagát néhány hét alatt kellett a Mikó-lakból sürgősen áthordani, mivel a régi Mikó-lak helyiségeire a vegytani intézetnek sürgős szüksége támadt. Eredeti tervem az volt, hogy minden egyes múzeumi darabot előre megálapított helyére hozatok át, amidőn az elrendezés gyorsabban és akadálytalanul mehetett volna végbe; úgy, ahogy a dolog történt, magának a múzeumnak ideiglenesen az új helyiségekbe rakott anyaga állott útjában a rendezésnek. Mindazonáltal elrendeztük a múzeumnak két nagy termét, a rendszeres gyűjteményt és az ökológiai csoportok termét, vagyis a majdani múzeumnak mintegy kétharmad részét úgy, hogy a mondott termék husvét után már meg fognak nyílni a közönség előtt, a mivel nem azt akarom mondani, hogy rendezésükkel akkora teljesen elkészülünk. Az új elrendezéssel, a mely szerint a tárgyak egészen új csoportosításba kerülnek, jóformán minden fölrást újjal kell kicserélnünk; hozzájárul még, hogy a gyűjtemény kiállított részében túlnyomólag új tárgyak vannak, melyeket az elmúlt két esztendőben szereztünk be főképen Führer Lajos, gyűjtőnk és kikészítőnk megfeszített munkája árán.

A bemutatásra kész szekrények és csoportok jegyzéke a következő.

Rendszeres gyűjteményi terem (a földszint VII. számú helyisége).

1. Saskeselyűfélék (Gypaetidae), Sólyomfélék (Falconidae).
2. Keselyűfélék (Vulturidae), Sólyomfélék (Falconidae), Baglyok (Strigiformes).

3. Vadludak (Anserinae), Réczék (Anatinae), Búvár-Réczék (Merginae), Kárókatonafélék (Phalacrocoracidae).

4. Kárókatonafélék (Phalacrocoracidae), Búvárfélék (Colymbidae), Alkafélék (Alcidae), Viharmadarak (Procellariidae), Sirályfélék (Laridae).

5. Guvattfélék (Rallidae), Lilefélék (Charadriidae), Szalonkafélék (Scolopacidae), Ibiszfélék (Ibididae).

6. Gémfélék (Ardeidae), Gólyafélék (Ciconiidae).

7. Tűzokfélék (Otidae), Talpastyúkfélék (Pteroclididae), Fácánfélék (Phasianidae), Fajdfélék (Tetraonidae), Fogolyfélék (Percidae), Galambfélék (Columbidae), Harkályfélék (Picidae).

8. Kakukfélék (Cuculidae), Szalakótafélék (Coraciidae), Jégmadárfélék (Alcedinidae), Méhészmadárfélék (Meropidae), Búbosbankafélék (Upupidae), Légykapófélék (Muscicapidae), Fecskefélék (Hirundinidae), Gébicsfélék (Laniidae), Famászófélek (Certhiidae), Czinegefélék (Paridae), Bujkálófélék (Timeliidae), Poszátáfélék (Sylviidae).

9. Poszátáfélék (Sylviidae), Billegetőfélék (Motacillidae), Pacsirtafélék (Alaudidae), Pintyfélék (Fringilidae), Seregélyfélék (Sturnidae), Sárgarigófélék (Oriolidae), Varjúfélék (Corvidae).

10. Külföldi, illetőleg forró földövi Madarak.

*11. Havasi csoport: Zerge, Mormota, Hegyi Pipiske.

*12. Erdei csoport: Őzök, Mókusok lomberdőben.

*13. " " : Szarvas, Róka-család.

*14. Ragadozók elhullott Őzön: Farkas, Róka, Vadmacska, Hiúz, Varjúfélék.

*15. Menyétek.

*16. Nyestek.

17. Forró földövi Gerinczesek.

*18. Rágcsálók: Hörcsög, Vakondok, Földi Kutya, Egérfélék, Pelefélek.

*19. Görények, Sündisznók.

*20. Medve-család.

*21. Őszi erdei csoport: Vaddisznó, Borz-család.

22. Hazai Emlősök rendszeres gyűjteménye.

23. Mocsári csoport: Pelekánok, Hattyúk, Réczék, Szárcsa, Guvattfélék.

*24. Madárfészek- és tojásgyűjtemény.

25. Kolibrik.

26. Magyarország díszmadarai.

*27. Északi vendégek.

*28. A madárvilág koldusai.

29. Tunicatumok, Puhatestűek: Lábasfejűek.

*30. Sárgarigófélék.

31. Mocsári Baglyok nádasban.

*32. Harkályfélék.

33. Halászsas zsákmánnyal (Vadkacsa) mocsárszélien.

34. Puhatestűek: rendszeres gyűjtemény.

- *35. Fülemlék.
- *36. Gébicsek.
- 37. Czinkék.
- *38. Verébfélék. (Parlagi Madarak).
- 39. Bogarak : rendszeres gyűjtemény.
- *40. Szalakóta (Kék Csóka), Szajkó, Búbosbanka, Seregély.
- 41. Téli csoport: Pirók, Tengelicze, Csíz.
- 42. Keresztcsőrű Pintyék.
- 43. Rigófélék (Turdidae).
- 44. Bogarak : rendszeres gyűjtemény.
- 45. Kuvik és reá támadó Éneklők.
- 46. Királykák.
- 47. A Kakuk élettörténete.
- 48. Poszátafélék ; Barkós Czinege (Nádi csoport).
- 49. Bogarak : életmódjuk ; káros és hasznos Bogarak.
- Oikologiai csoportok terme (a földszint VIII. számú helyisége).
- 1. Dögevő Madarak.
- 2. Parlagi Sas, mely Nyúlra csapott le.
- *3. Vetési csoport: Nyúlak, Foglyok, Gerlék.
- 4. Gémtanya : Gémfélék, Sirályfélék, Szalonkák.
- *5. Hortobágyi csoport: Tűzok, Haris, Fűrj, Darvak, Szalonka-félék.
- 6. Parlagi Sasok.
- *7. Süketfajd csoport.
- 8. Különböző ragadozó Madarak Füles Bagoly körül.
- *9. Császármadár és Erdei Szalonkák csoportja.

A fönntebbi fõlsorolásban csillaggal (*) jelölt csoportokat az 1911 évben állítottuk elõ.

Csoportozataink minden hozzáértõnek, a ki eddig látta, tetszését annyira megnyerték, hogy bátran állhatunk velük a legfokozottabb követelésû közönség elé.

A rendszeres gyűjteménynek megnyitandó termét különösen díszítik azok az olajfestésû ábrázolatok, melyek a terem falai mellett elhúzódozó kiállítási szekrények s a fölöttük lévõ galéria közé vannak alkalmazva. Ez ábrázolatok egy része tengeri állatokat tüntetnek föl, amelyeknek eleven alakját és színezetét múzeumi készítmények nem tudják megõrizni. Az ábrázolatok másik része már kihalt állatalakokat tüntet föl. Mind Führer Lajos, kikészítõnk sokoldalú ügyességét dicsérik. Az Erdélyi Múzeum Egyesület olcsón jutott hozzájuk, amennyiben a kisebb képek darabjáért 80 koronát, a nagyobbakért 120 K-t fizettünk. A Linnaea berlini cégnek képviselõje, aki nem rég megtekintette múzeumunkat, a képek másolatainak darabjáért 150 márkát ígért Führer Lajosnak abban az esetben, ha az Erdélyi Múzeum Egyesület megengedi, hogy a cég a képek olajnyomatú sokszorosítását múzeumoknak árulhassa, természetesen annak megjelölésével minden képen, hogy azok az Erdélyi Múzeum Állattárában lévõ s az én fölügyeletem alatt és utasításaim szerint készült eredeti képek másolatai. A Linnaea cég kéréséhez a választmány hozzájárult.

A Führer Lajostól ugyancsak útasításaim szerint készített oikologiai csoportokat is az a körülmény dicséri legjobban, hogy az említett czég Führer Lajosnak havi 500 márka fizetést kínált, ha a czég szolgálatába áll. Dicséri továbbá csoportozatainkat az is, hogy az Erdély és Szabó, budapesti tanszerkészítő czég, mely a szentpétervári nemzetközi tanszer kiállításon részt szándékozik venni, az Erdélyi Múzeum Egyesület engedelmét kéri arra, hogy csoportozataink közül néhányat a szentpétervári kiállításra szállíthasson, természetesen azzal a kötelezettséggel, hogy azokat nekünk épségben visszaszolgáltassa.

Az elmúlt évben a rendezésen kívül gyűjtés útján is nagy mértékben emeltük az állattár értékét.

A gyarapodást a jelentésem végén látható táblázat tünteti föl. Ki kell emelnem Dr. Szilády Zoltán gyűjtését, a ki állattárunkat nagy számú és értékes, különösen pontos, tudományos meghatározása által értékessé vált Bogárfélével gazdagította.

Tovább folytattuk a gyűjtemény belső szervezetének kialakítását is. Pontos szerzemény-naplót vezetünk a gyűjteménybe kerülő minden tárgyról és folytatjuk a gyűjteménynek species-katalogusát, mely már 1910 márcziusában 20993 czédulából állott; azóta a gyűjteményünk birtokába került új fajoknak megfelelőleg számos czédulával gyarapodott.

A gyűjteményünkben lévő minden állatfajnak van ugyanis e bötürendes czédula-katalogusban egy czédulája, melyre a fajnak nálunk meglévő példaszámát, lelőhelyét minden egyes alkalommal, valamint azt is följegyezzük, hogy az illető darabok gyűjteményünkben hol állanak. Az utóbbi följegyzés, mely a czédula-katalogust különösen értékessé és a szerzemény-naplóval kapcsolatban minden követelményt kielégítő leltárrá is teszi, a legközelebbi időben még külön nagy munkát ró reánk, amennyiben a katalogus czéduláinak még a régi helyiségekre vonatkozó följegyzéseit az új elhelyezésnek megfelelő adatokkal kell fölcserélnünk, a mi azt jelenti, hogy ma már 21,000-nél több czédulát kell a rajta megjelölt gyűjteményi tárgyakkal egybevetni és, minden egyes tárgy helyét megállapítván, átdolgozni, illetőleg újra írni. Sajnos, minde munkához csak Boga Lajos, örsegéd van állandó segítségemre. De őt is elvonja szorosán vett múzeumi munkáitól az a segítség, amelyben engem a vezetésem alatt álló intézmények igazgatásában és sokirányú levelezésemben támogat. Múzeumi munkákra időnként fölhasználom még Ébner Sándor, okleveles középiskolai tanár, állattani intézeti gyakornokot és Varga Lajos tanárjelöltet, ki ezidőszert az állattani intézetben mint napidíjas teljesít szolgálatot. Ébner és Varga főleg a Bogár-gyűjteménynek és egyéb nagy számú darabból álló gyűjteményeknek az új szekrényekbe átrakásában segítenek, pontos jegyzéket vezetve arról, hogy a régi tartóknak mely tárgyai mely új tartókba kerülnek át, mert ilyen jegyzékek nélkül az egyes tárgyakat új elhelyezésükben megtalálni és számontartani lehetetlen volna. Segédkezésüknek az utóbbi időben

gátat vetett az a körülmény, hogy az intézeti Bogárgyűjtemény végleges elrendezésére szolgáló Deyrolle-féle fiókokból kifogytunk és a 2400 K árban megrendelt 200 drb új Deyrolle-féle fiókot az elkészítésével megbízott cég még nem szállította.

Borszeszben elhelyezett és különösen a tenger állatvilágának föltüntetésére kiválóan értékes gyűjteményünk rendezésében pedig nagy akadályunk az, hogy a kor kívánalmainak megfelelő új üvegedényekkel, amelyekben ama tárgyakat tanúságosan föllállíthatnók, nem rendelkezünk, és olyanok megszerzése, hogy az egész gyűjteményt egységes elvek szerint állíthassuk föl, mintegy 20,000 K-ba kerülne. A gyűjtemény újra rendezésének és nagy részében pótlásának költségei egyébként is messze meghaladja az Erdélyi Múzeum Állattárának rendelkezésére álló eszközöket.

A hiány pótlására az Erdélyi Múzeum Egyesület az elmúlt évben 4000 K — 1000 koronás részletekben visszafizetendő — kölcsönt szavazott meg az állattárnak. Ez az összeg, valamint az állattár állami segélyének 6000 K-ja és az állattár rendes évi átalányának 1400 K-ja sem volt elégséges az állattár 1911 évi kiadásainak fedezésére, annál kevésbbé, mivel a 6000 K állami segélyből az állattár rendezésében segédkező személyzetnek fizetését is jó részben fedeznem kellett.

Az alkalmas új helyiségekben az anyagi erők és a szükséges személyzet hiánya miatt épúgy kell panaszkodnom, mint a régi szűk helyiségben, ahol némileg vizsgálatomra szolgálhattott, hogy teljes erővel dolgozni úgysem tudnánk. Az állattárnak új elrendezkedése és újjá alkotása legközelebbi éveire legalább évi 20,000 K-ra volna szüksége, segítő személyzetül pedig a jelenlegi őrségeden, Boga Lajoson kívül legalább még három állandó alkalmazottra.

Hiszen az új elhelyezkedést követnie kell a tudományra még fontosabb munkának, a fölhalmozott anyag tudományos földolgozásának. Ebben külön szakember kell először a Gerinczes Állatok, másodsor a Puhatestűek, harmadszor a Bogarak, negyedszer a Férgék és ötödször az egyéb Alsóbbrendűek földolgozására.

Ilyen új szakemberek megnyerésére, sajnos, annál kevésbbé gondolhatunk ezidőszerint, mivel még őrségédünket sem részesíthetjük olyan fizetésben, a melyért valaki a maga tudományos munkáját állandón egy intézménynek köthetné le. Az őrségéd fizetése mindössze 2000 K, a mely összegnek némi pótlására ugyan az állattár állami segélye is módot nyújtana, ha a segélyből személyi kiadásokra kiszakítható részt a múzeum rendezésében fölhasznált más segéderők nem foglalnék le.

A személyzet hiányának pótlására talán az állattani intézet tudományos segéd-személyzetének a legközelebbi időben már várható gyarapodása nyújt reményt.

Jelentésem azonban mégsem kívánom panaszszal befejezni, mert tudományos és különösen múzeumi intézményeinknek e hazában oly mostoha ellátásához képest az állattárnak mégis volt

módja az elmúlt évben is sok és talán — mondhatni — nagy munkát végezni. Ha pedig dolgoztunk annyit, a mennyi megfeszített erőinktől tellett, az eredmény bírálatának nyugodt lélekkel nézhetünk elébe, és én nyugodt lélekkel kérem a Tekintetes Közülést jelentésem tudomásul vételére.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Állattárának gyarapodása az 1191 évben.

Folyósz.	A tárgy rövid leírása	Fajsz.	Darab	Beszerzés módja	Észrevétel
			szám		
1	Kitömött Emlősök (Mammalia).				
	Majmok — — — — —	1	2	Vétel	
	Rágadozók — — — — —	4	8	"	Führer Lajostól
	Rágcsálók — — — — —	3	5	"	" "
	Kérődzők — — — — —	1	3	"	" "
2	Halak (Pisces) — — — —	1	6	Ajándék	Dr. Richter Aladár, e. ny. r. tanártól
3	Madarak (Aves)				
	Kitömötték — — — — —	15	32	Vétel	Führer Lajostól
	" — — — — —	2	2	Ajándék	
	Bőrök — — — — —	88	403	Vétel	Führer Lajostól
	Fészek — — — — —	9	12	"	" "
	" fészekaljjal — — — —	4	6	"	" "
	Fészekaljak fészek nélkül — — — — —	27	40	"	" "
4	Oikologiai csoportok.				
	Kisebb madárcsoport — — — —		8	Int. készitm.	
	Nagyobb " — — — — —		5	"	
	Kisebb emlőscsoport — — — —		4	"	
	Nagyobb " — — — — —		6	"	
5	Múzeumi ábrázolatok.				
	Kisebbek — — — — —		16	Vétel	Führer Lajostól
	Nagyobbak — — — — —		4	"	" "
6	Izeltlábaúak (Arthropoda).				
	Egyenesszárnyúak (Orthoptera).				
	Forficulidae — — — — —	3	10	Int. gyűjtés	
	Blattidae — — — — —	6	17	" "	
	Mantidae — — — — —	1	5	" "	
	Phasmidae — — — — —	1	1	" "	
	Acrididae — — — — —	49	138	" "	
	Locustidae — — — — —	51	102	" "	
	Gryllidae — — — — —	9	23	" "	
	Rendszerbe nem osztott — — — — —	20	20	" "	
	Félfődelesszárnyúak (Hemiptera)				
	Pentatomidae — — — — —	71	160	" "	
	Coreidae — — — — —	30	76	" "	
	Berytidae — — — — —	4	9	" "	
	Lygaeidae — — — — —	66	164	" "	
	Tingitidae — — — — —	34	66	" "	
	Aradidae — — — — —	8	15	" "	
	Gerridae — — — — —	10	17	" "	
	Phymatidae — — — — —	1	3	" "	
	Reduviidae — — — — —	9	21	" "	
	Nabidae, Cimicidae — — — — —	22	59	" "	
	Saldidae, Hydrocores — — — — —	25	57	" "	
	Phytocoridae — — — — —	258	622	" "	
	Összesen — — — — —	833	2147		

Dr. Apáthy István.

A növénytár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés !

„ l'impossible n'existe pas !“

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztályáról adott jelentéseim sorában ez a 13-ik. A közfelfogás baljóslatúnak tekinti a számot, amelyre én most hivatkozom és amelyről személyemhez fűződő életbeli tapasztalások nyomán homlok-egyenest ellenkező meggyőződésre jutottam.

Aki futólagos áttekintésre érdemesitené az én 13 növénytári jelentésemet, könnyen megismerhetné azt az igazságot, hogy a mindeneket éltető reménységgel kapcsolatosan kitűzött cél irányához való szigorú ragaszkodás, a megalkuvást nem ismerő következetesség a reménységek gyenge fonálára fűzött tervek megvalósítása érdekében, előbb-utóbb meg kell hozza a maga áldásos gyümölcsét.

A „ma“ szemüvegén át nézvéen növénytárunk fejlődését, szinte nem is jó vizsgagondolni e tár 90-es évekbeli állapotára. És ha e tár mai helyzete mindamellet olyan, hogy annak megváltoztatására gyors törvényhozási intézkedésre van szükség; ennek egyszerű magyarázatát megadja a növénytár rohamos fejlődése a lefolyt 13 év alatt.

A kolozsvári tud.-egyetem megtépázott múzeum-kerti területén vettem át a mai nap is csak kinlódó régi botanikus kertet; az Erd. Múzeum herbariumát pedig szánalmasan rossz szekrényekben és az arra való segéd-személyzet mérő hiánya miatt is a kivánalmaknak éppenséggel nem megfelelő állapotban, jöllehet az elmúlt idők vezetői részéről sok megtörtént a jó ügy érdekében. Csak az eredmény maradt el; de megmaradt a reménység.

Fiatalos hévvel, nem is éppen nagy rokonszenv kíséretében ragadtam kezembe a küzdés fegyverét.

A fegyver ugyan sok csorbát szenvedett, anélkül azonban, hogy markolatja eltörött volna.

A lepergett 13 év alkonyán ime földerül a kolozsvári „Házsongárd“ lejtőin az új botanikus kert immáron államilag megszerzett és panorámája tekintetében Európa-szerte páriát ritkító területén a valóra váltható reménységek éltető sugara. Minderről mult évi jelentésem történeti hűséggel számol be. Budapest nagy erőivel szemben, Budapestnek talán örök időkre elveszett botanikus kertje romjai láttára, talán már most sikernek volna minősíthető a múzeum-kertet pótló házsongárdi pompás terület; de végzetes hiba a makacs küzdés során kivívott terület-megszerzés muló babérain való csendes megpihenés.

Bár magamra maradtam, sőt cserben hagyott, arra való lelkesedés hiányában, a további tervezéseket papirosra vető íródiákom a nekie kijáró nyári szünet miatt; nem volt szabad elcsüggednem, és én, a kongó falak közepette, szinte az összes iparágakat felölelő módon nyélbe ütöttem az új növénytani intézettel, növényházi teleppel és az Erd. Múzeum növénytárát is magába foglaló botanikus múzeummal kapcsolatos kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kert részletes tervezetét. Mult évi jelentésem szól erről is és most, a sokat hangoztatott reménységek sokszor majd elszakadó fonalán, ime örömmel jelenthetem, hogy a nyomtatásban kiadott emlékiratszerű fölterjesztésemet gróf ZICHY JÁNOS v. b. t. t. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr Önnagyméltósága szinte szó szerint honorálja az 1912 évre szóló állami költségvetése indokolásában.

Igaz, hogy egyelőre mindez papiroson maradó siker, mert a programma megvalósítására fölvelt másfél milliós költség 84,000 koronás első részlete csekélység. Hogy azonban a Minisztertől is nyomatékosan hangoztatott gyors ütemű megvalósítása a tervezetnek legalább is az 1913 évtől kezdődőleg megtörténhessék; a megisméltődő 13-ba vetett jobb hitem mellett csaknem az Erdélyi Múzeum bölcseségén mulik.

A növénytár vizsgálatára évenként kiküldött tárvizsgáló bizottsági tagok szakszerű jelentése nyújt módot erre az Erdélyi Múzeum 1912 évi közgyűléséből kifolyólag. Az egyetem és az egyetem czimén a jelentést tevő növénytári igazgató megtette a tőle telhetőt. Tegye meg az Erdélyi Múzeum is a magáét!

Ha van az évtizeken keresztül lelkesen közreműködő gróf ESZTERHÁZY KÁLMÁN elnöksége alatt jelentős sikereket fölmutató Erdélyi Múzeumnak erkölcsi súlya a kormány előtt úgy, amint annak len-

nie kell; akkor a szóban forgó tervezet rövidesen testet ölt és a magyar közművelődésért hüen dobogó szivek őszinte örömeire nem pusztul el az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytára és a vele kapcsolatosan keletkezett botanikus múzeum sem.

Különben papiroson maradó írott malaszt volna a magyar államnak az Erdélyi Múzeummal kötött szerződésében rejlő garanciaál pontja, mely e sokat hányatott s történeti multú közművelődési intézménynek ígér mindent, dologiakban és személyiekben egyaránt; különösen pedig vállal jóállást az állami fenhatóság alá bocsájtott erdélyi múzeumi gyűjtemények épségben való fentartása s a múzeumi felfogásnak megfelelő megőrzése tekintetében.

Gyűjteményeink tagadhatatlanul nagyot fejlődtek, a növénytár meg éppen a botanikus múzeummal, melylyel annak előtte nemzetünk egésze sem dicsekedhetett el.

A növénytár u. n. herbariuma a világ bármely múzeuma számára mintául szolgálható s vörösfenyőből készült herbariumi szekrényekben van fölállítva az egész vonalon, ámde a célznak távolról sem megfelelő bérhelyiségekben, ahol a súlyos szekrényekkel tulzsufolt szobákban egy, a rendezésre alkalmas asztal be sem állítható. A dolog természeténél fogva pedig arra gondolni sem lehet, hogy a százakra menő herbariumi fasciculusokat szabályszerű turnusokban szénkénegezés alá foghassuk. Az 1911 munka-év alatt a most már leltárilag kezelt herbariumi lapok száma elérte újabb gyarapodás czimén a 11,423 lapszámot és miközben az újabb gyarapodást helyinség miatt be sem oszthatjuk; fájó szívvel kell látnunk a régebbi időkből való lapok százalmas pusztulását.

Helyzetünk botanikus múzeumunk tekintetében sem jobb, sőt rosszabb; jóllehet a növénytár e másik és hatására alighanem jelentősebb osztálya immár 118 kisebb-nagyobb szekrényt zsufolásig megtöltő és oly gyűjteményt foglal magában, amelynek láttára kalapot emelt Dufour L. párisi botanices professor, akit e sorok írójához füződő évtizedes barátság hozott e francziáktól sohasem látogatott városba és aki a nagyszerűen sikerült könyvtári és a bőséges állattani intézeti paloták nyomán a magyaroktól éppen nem méltatott kolozsvári botanikus múzeum miatt sem bánta meg kolozsvári látogatását. Szakszerű látogatásban volt részünk Maly K. hirneves sarajevói botanikus részéről is, aki Sarajevóból egyenesen Kolozsvárra jött, hogy lásson és tapasztaljon a Sarajevóban most létesítendő országos múzeum érdekében. Botanikus múzeumunk és a

herbarium szekrényeinek mintaszerűsége és az azokban foglalt tartalom válogatott gazdagsága mód felett meglepte őt is, Dufourt is.

Gyűjteményeink elhelyezésbeli állapota, vagyis az Államnak a Múzeummal szemben fennálló „garantiája“ azonban — hogy is mondjam? — némileg kétes világitásba helyezett bennünket e kiváló természetbuvárok előtt. Mert ők látták azt, hogy a régi színház ronda, jobbadán nem is fűthető helyiségeiben rövidesen pusztul minden és a 13 év pihenést-lankadást nem ismerő botanikus múzeumi munkálkodás ma még büszke gyümölcsérővidesen szemétdombra kerülhet. És akkor nyilvánvalólag balvégzetűvé leend e sokat emlegetett szám, amennyiben Múzeum és Egyetem egyetértő s sürgető eljárása nyomán a törvényhozás 1913-ban el nem rendelné az 1912-iki államiköltségvetés indokolásának „gyors ütemű“ megvalósítását.

A vallás-és közoktatásügyi Minisztertől is bőségesen megindokolt programma kormányzati elfogadása bizonyítja azt, hogy tovább nincs mit halogatnunk.

A 100-ezrekbe kerülő házsongárdi telek paragon nem heverhet.

Az arra való helyiségek és eszközök hiányában nem konserválható herbarium és botanikus múzeum nyilván megbecsülést érdemel a hidegebb szempontok szerint ítélkező pénzügyminiszterium részéről és ebben, a közelmúlt idők tapasztalása szerint, nincs miért kételkednünk.

Reménységünk e czímen való megújódása szemünk elébe varázsolja a majdan termeket betöltő botanikus múzeumunkat, a céljuknak megfelelő laboratoriumokat, ablakain át az új botanikus kert oly panorámájával, amely hogy létrejöhetett: tapsra indítandja a számok nekünk rideg világot jelentő emberét is, ha van szive és érzéke a magyar közmívelődési intézmények politikailag is szükséges megerősítésére itt, Erdélyben.

Ezek után áttérhetek az 1911 munka-év rövid vázolására.

Herbarium.

A herbarium általános állapotának képét megrajzoltam a múlt évi jelentésemben és a jelenlegi bevezető soraiban. Arra való munka-erők és helyiségek hiányában a herbarium további részecskének némi szakszerű ismereteket is föltételező rendezését ABC-sorrendbe nem folytathattuk és meg kellett elégednünk a szabályszerűen lebélyegezett 11423 sz. herbariumi lapok tömegének elhelyezésével úgy, hogy az alkalomadtán hozzáférhető legyen. E sorok bármely olvasója ugyanis ne feledje, hogy az Erdélyi Múzeum növénytára és botanikus múzeuma összes ügyeit díjtalanul intéző igazgatója a bölcsességéből régen kinőtt intézmény ügyeinek ellátására alkalmas műzeumi személyzettel nem rendelkezik. Egyhamar nézemi is erre kilátás, hacsak nem az Erdélyi Nemzeti Múzeum államosítása révén.

A herbarium gyarapodásának részleteit a következő táblázatban tüntetem föl, megjegyezvén, hogy az adott számjegyek egy-szersmind az Erdélyi Múzeum tulajdonát tevő herbariumi lapok leltári számai:

1. Pteridophytonok. Pt. 1544—1661	— — — — — =	117 lap
2. DÖRFLER-féle növények 6132—7174, 10801—10824, 11024—11048	— — — — — =	1089 „
3. Saját gyűjtéseinkből. 7175—10272, 10825—10940	=	3212 „
4. ROSS: Herbar. Siculum. 10273—10377	— — — — — =	104 „
5. Régi készletből. 10378—10625	— — — — — =	247 „
6. TOEPFFER: Salic. exs. 10626—10686, 10966—11023	=	97 „
7. Csere utján szerzett Cecidiol. lapok. 10941—10965	=	24 „

Összesen — — — — — 4890 lap

Továbbá

Fungi Eichleriani fasc. VII—X.	— — — — — =	4 fasc.
SYDOW: Mycotheca germanica fasc. XX—XXI.	— — — — — =	2 „
„ Phyc-et Protomycetes fasc. 1.	— — — — — =	1 „
„ Uredineae fasc. 48.	— — — — — =	1 „
„ Ustilagineae fasc. 11.	— — — — — =	1 „

PRAGER: Sphagnotheca sudetica No. 1—146 — — — — — = 2 „

KNEUCKER: Carices exsiccatae fasc. XIII. — — — — — = 1 „

DEGEN: „Magyar füvek“ fasc. 7. — — — — — = 1 „

Csere utján, Bryophytonok — — — — — 133 db

A gyűjteményekből tud. használatra kikölcsönöztek:

1. Dr. DÉGEN ÁRPÁD, Budapest, *Inula hybrida* Bgt. origin. példáját.
2. Dr. JÁVORKA SÁNDOR, Budapest, *Erysimum*- és *Hesperis*-fajokat.
3. A. PACHER, Prag, *Atropa*-genust.
4. F. VIERHAPPER, Wien, *Soldanella*-genust.

A növénytani intézet helyiségeiben, a gyűjtemények igénybevételével s a középiskolai szünetek jeles fölhasználásával dolgoztak

DR. GYÖRFFY ISTVÁN lőcsei főreális iskolai tanár, egykor derék tanítványom és a hazai moha-ismeret terén szép eredményekkel dolgozó természetbúvár; ismételten DR. BEZDEK JÓZSEF nagyváradi, utóbb budapesti áll. középiskolai tanár, akit földközeli útjának botanikus múzeumi eredményei erős szálakkal fűznek az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztályához.

Ama szoros kapcsolatnál fogva, amely e tud.-egyetem növénytani intézete és az Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytári osztálya között fennáll; természetyszerűleg következik, hogy az egyetemi és botanikus kert munkálkodás területén kínai választó-falak nem emelhetők az egyes munkabeli ágazatok között. Hisz az Erdélyi Múzeum soha meg nem becsült múzeum-kertjéből fakadt ki az ugyancsak soha meg nem becsült régi botanikus kert intézménye is, mint amelynek élő növényekben adott első és eléggé becses anyagát az Erdélyi Múzeum szolgáltató.

Ezt én hagyományszerűleg vettem át és jelentéseim során hagyományszerűleg ápolom tovább ezt a mindenképpen javunkat szolgáló történeti kapcsolatot. Ez ad jogot amaz örömöm e helyen való hangoztatására, hogy régebben a kassai gazdasági akadémia, majd a rimaszombati és nagyikindai középiskolák kértek, illetőleg kaptak élő növényeket mi tőlünk. Az 1911 folyamán élő növények küldése érdekében ismételten hozzám fordultak a kassai és keszthelyi gazdasági akadémiák, továbbá a temesvári állami főgimnázium igazgatósága; a külföldről A. CAPELLA (Springe b. Hannover.) *Loranthust* kért s kapott stb.

Korszerű kívánalmaknak megfelelően berendezett iskolák a botanikus kertet nem nélkülözhetik és én lelkes örömmel teljesítettem a temesvári állami főgimnázium igazgatóságának ily nemű kérését, mert részéről fel kellett ismernem a korszerű középiskolai gondolkodás magas színvonalát, amit teljesíteniünk, bármily megerőltetésbe kerüljön is, kötelességünk. A fenforgó nehézségek tudatával is birt a temesvári áll. főgimnázium igazgatósága, amelyeknek leküzdését szép levélben meg is köszönte. Én ezért, jó példa-adás okából, e helyt viszont köszöntöm.

Kirándulásaink sorozatát az I. sz. melléklet tünteti föl, amelynek futólagos áttekintéséből bárki meggyőződhetik arról, hogy 1. kirándulásaink szorosabban körülírt körzete természetesen Erdély területét illeti; amellet azonban 2. a haza határán kivüleső és főleg a botanikus múzeum fejlesztése szempontjából botanikailag nevezetes vidékeket is fölkeresünk, már amennyire szűkös viszonyaink azt megengedik. Ez utóbbi pontozatról szó esik még a botanikus múzeumról szóló fejezetben.¹

1911 évi kirándulásaink sorozata egyike a leggazdagabbaknak; az ekként egybegyűlt és szinte roppant terjedelmű anyaggal szemben a rendelkezésre álló múzeumi személyzeti segítség csak-

¹ Vonatkozással GYÖRFFY ISTVÁN Budapesti Hirlap 1911. IX. 3. 209. sz.-ban megjelent, de előttem eleddig ismeretlen tartalmú czikkére.

nem egyenlő a semmivel, miről fentebb már megemlékeztem. Ez a körülmény a következő 1912 év folyamán a herbariumot illető gyűjtések korlátozására szoritand bennünket.

Végül megjegyzem, hogy öröömre szolgál az a tudat, hogy tanszékelem hallgatóságának ismételten és emlékezetükben bizonyára feledhetetlen részük volt e kirándulásokban.

Hol egykor botanikailag legszebb emlékü napjaimat töltém el az én áldott emlékezetű tanárom, FÁRRY JÁNOS mentorkodásával, a virágokban bővelkedő, ám a bolgárok botanophilus királyától különösképpen előlünk elzárt gömör-murányi mészkö fensíkon; melynek bizonyára elragadó természeti szépsége budapesti szak-társainkat is magához csábítá, feledtetvén velük a budai dolomitok *Linum dolomiticum*-át sok egyéb nevezetességével együtt, hogy eredményül lássuk a honi flóra egyik legnagyobb ékességének, a murány-várhegyi *Rosalia arbuscula* öt némi joggal megillető piedestalejáról való lerángatását a történeti dokumentumok merő elhallgatásával; ¹ mondom: e tájak személyemmel szorosán összeforrott flóra-területére küldöttem ki derék igyekezetű két tanítványomat, BOGSCH SÁNDOR és BIHARI GYULA tanárjelöltek személyében.

Az erdély-földi Nagyhagymás *Primula leucophylla* remekbe menő képét sem feledhetik el az e kiránduláson résztvett tanítványaim. Valaminthogy arról sem feledkezhetnek meg, hogy a Dr. SZÁDECZKY GYULA ny. r. professzor vezetésével végzett sicíliai geológiai kirándulás résztvevői közül DARÓCZY LÁSZLÓ, DERZSI K. JENŐ és KENESSEY KÁLMÁN tanárjelölteknek némi módot nyujthattam botanikai megfigyelésekre s gyűjtésekre is.

Botanikus Múzeum.

A botanikus múzeum az ez idő szerint 13 darabba szerte-széllyel tagolódott növénytani intézet és botanikus kert zugaiba huzódik meg, no meg a jó régi színház „összes termeiben“, lépcsőházában és egyéb piszkos helyiségeiben.

Egy részét, amely a központi egyetem növénytani intézeti helyiségek során, főleg az alig fűthető folyósón és egyúttal 50—70 patikárius laboratóriumát tevő pincze-helyiségben nyert úgy-ahogy elhelyezést, nem bolygatom; hogy ha már a maga fényes egészében nem, legalább egy kicsi részében mutathassuk be a nagy közönségnek, a tanítói világnak és a tanuló ifjuságnak azt, hogy mi a jelentősége a növények világának az emberi társadalomra nézve és hogy mi is voltaképpen az a botanikus múzeum?

Ez a fogalom, bár 118 mintaszerű szekrényt tölt meg a ritka szép tartalom; bár a forgatható keretek egész légiója tárja föl első sorban a haza, ám a földkerekség számos pontja legszebb növényzeti tájait; bár éj-nap nyugalalmát nem ismerő önfeláldozással áldozunk az eszme oltárán, hogy a nemzeti közművelődés hatalmi

¹ L. a Term.-tud. Társulat „Botanikai Közl.“ X. 1911. 5—6. füzet *Daphne*-cikkét.

tényezői is necsak a (ritkán jót akaró) bemondások, a rideg irás és — ez a legsúlyosabb — a 400 km-nyi távolság sokat elhomályosító, sőt agyonhallgató távlatából ítélkezzenek akkor, amikor némi méltánylást érdemlő botanikus múzeumi törekvéseink egyedül e kormányhatalmi tényezők támogatásától függenek; ismétlem, hogy ez a botanikus múzeumhoz fűződő fogalom még mindig idegen mi nálunk, az intézmény megsegítése elől fázékonyan zárkoznak el azok, akik némi jóindulattal sokat segíthetnének és végső eredményében a nemzeti közművelődés javára. Mi pedig az ügyért forrón dobogó szívvvel didergünk a jobbadán fűthetetlen régi és rozoga színházi helyiségekben, — 10-20 fokos hidegekben, mindig csak reménykedve s várva-munkálkodva az idők jobbrafordulásán.

Vallás- és Közoktatási Minisztériumunk távol esik a mi napszámosi munkálkodásunk földjétől. Miniszter és államtitkár elvétele ha³ Kolozsvárra jön is nagy néhanapján, botanikus múzeumunk nem részesül 1—1 röpke napra szorított látogatásuk reális áldásában; főleg nem ott, hol látható volna a közművelődésileg ható súly és oly türheteretlenül ronda keretekben, amelyeknek eltávolítását csupán az ily tapasztalati látogatásoktól remélhetnők és kevésbbé a legtöbbszőr hiábavalóknak bizonyuló írásbeli fölterjesztésektől.

A botanikus múzeum hatalmasan meggyarapodott gyűjteményeinek, a sok ezerre rugó tárgyak „czédula-szerinti“ katalogilázására évek óta hiába sürgetem, már a közvagyon megóvása okából is nélkülözhetetlen napi-dijasok engedélyezését és úgy van, hogy jó-magam személye megnyugvása miatt is az Erd. Muzeum növénytári osztályának a leltárát (az előtt ez sem volt!) egymagam irtam meg. Inas-munka.

A tárgyak ezreinek fölczédulázása elől mindamelllett, hogy ennek érdekében a közokt. kormány támogatását még meg nem nyerhetém, nem zárkozhattam el; ellenkező esetben választanom kellett a botanikus múzeumi törekvéseim csödjé és a között, hogy a tervszerűtlen fejlesztés folyamán igen sok tárgy többszörösen kerül be a gyűjteménybe, holott arra szükség nincs. Döntenem kellett a jobb mellett, mely célra, egyéb tanulmányokkal bőségesen hallgatóim voltak segítségemre és pedig: BOGSCH SÁNDOR 31, BIHARI GYULA 27, GOMBA KÁROLY 24, TULOGDI JÁNOS 23, Dr. jur. PAPP LENÁRD 22, VARGA LAJOS 20, BARTSCHI JÓZSEF 13, SZÉKELY ENDRE 12, SCHRANZ JÁNOS 11 és KÖSZEGI DÉNES 11 izben.

Ők (és e munkában a mult tanévben elődeik), végre is leendő középiskolai természetrajzi szertár-kezelők így tanulják, meg, hogy mint kell „semmitől valamit teremteni“ még akkor is, amikor nem igen örvendhetünk a magasabb hatalmak támogatásának.

A botanikus múzeum minden régi s új szekrényét sorzámmal jelöltem meg és az ekként megszámozott szekrények anyag-tömegének czédula-szerinti feldolgozását 1911. XII. 31-én a következő táblázat tünteti föl:

Botanikus múzeumi szekrények és polczos állványok	Teljesen készzen van, revidéálva	Félben, munkában van	Nincs készzen
A) A közp. egyetemi épület helyiségeiben	1—53	—	—
B) A régi színház helyi- ségeiben	54—82, 84	83, 85, 93	86—92, 94—129

Úgy van, hogy további boldogulásunk legfőbb segítő esz-
köze még mindig a jó öreg színház, amelynek még meglevő
helyiségeit tovább foglalgatjuk, falairól az éktelen piszkot tovább
vakargatjuk; de amíg a falak kimeszelésének tavalyi jelentésében
hangoztatott kikoldulása némi eredménnyel járt, most az is elmaradt.

A magasabb támogatásra ugyancsak rászolgáltunk volna.
Ennek igazolására a botanikus múzeum gyarapodását illetőleg külön-
ösen két eseményre hivatkozom.

Dr. BEZDEK JÓZSEF állami középisk. r. tanár a vallás- és köz-
oktatásügyi Miniszter kiküldetésében földkörüli tanulmány-utat tett,
amelynek sikerét én erkölcsileg és tölem telhetőleg anyagilag is elő-
mozdítani kívántam. Jeles ambícióval dolgozó természet-buvárunk-
ban nem csalódtam és ő tőle telhetőleg mindig önfeláldozással
eleget is tett személyéhez fűzött, egyébként súlyos terhű várako-
zásomnak. Botanikus múzeumunk számára való gyűjtését Egyiptom
északi partjain kezdte meg és hévvel-lelkessel folytatta azt
Ceylon szigetén át Japánig. BEZDEK tanár háládatos talajra talált
Ceylon szigetén, amely tudvalevőleg a trópusi világ egyik legne-
vezetesebb kincses tárháza és ahol a természet csodás ereje (főleg
a koldus-tarisznyával útnak eresztett) természetbuvár képességeit
szinte megbénító bőséggel ontja kincseit.¹ Jóllehet BEZDEK drnak
egyéb feladatai voltak, személyében a megfigyelő, a gyűjtő, a
csomagoló stb munkája is összetorlódott arra való „boy“ hiányában,
akit az ottani éghajlati viszonyok miatt sem lehet nélkülözni; mind-
amellet botanikus múzeumunk jeles diszét tevő gyűjteményt szerzett
össze, amelynek több száz darabja felállításán személyesen és
ismételt alkalommal dolgozott Kolozsvárt.

Mindenesetre sajnálkozunk kell e pillanatban azon, hogy
BEZDEK gyűjtései, miként a botanikus múzeum gazdag tárházának
90 %-ka, véka alá rejtett kincs a nemzeti közművelődés számára.
Érvényesülésüket a végrehajtó hatalom bölcs belátásától várjuk és
reméljük, lehetőleg az 1913-iki áll. költségvetésnek az 1912-iki „indo-
kolásbeli ígéretek“ beváltását jelentő tételétől.

A múlt időket érintő növénytári jelentésekből kiténik egyebek

¹ GUENTHER K. Einführung in die Tropenwelt. Ceylon. Verlag v.
ENGELMANN. Leipzig, 1911.

között az a törekvésem, hogy ugyancsak a botanikus múzeum keretében mutathassam be a földkerekség egyik-másik tekintetben nevezetes növényzeti formációit, lehetőleg személyesen eszközölt gyűjtések, fénykép-fölvételek, forgatható keretekben bemutatható csoportosítások, száraz és formol-készítmények, nemkülönben a múzeumokban seholsem látható kazetta-sorok révén.

Ennek érdekében részletesebb munkálkodásunk talaja természetesen a hazai földtermészeti világa; mert ez önként értetődő kötelességünk úgy a bel-, mint a külföldi közönséggel szemben. A belöldi tanulni vágyó ifjúságunkkal és látogatóinkkal szemben való kötelezettségünk azonban megkívánhatja a tőlünk távoleső növényzeti formációk típusos bemutatását is és én erre lehetőleg minden alkalmat megragadok, az eszme helyességétől áthatottan: személyemben egyesítvén a bojt is, amikor gyűjtve-fáradva utazom.

Megelégedéssel, mondhatnám boldogító érzéssel tölt el a tudat, hogy a *Lecidea canescens*, *Physica perietina* és *Lecanora subfusca*-tól, vagyis a 100 évet meghaladó korú zuzmó-telepektől ellepett Bálna-álkapocsbeli óriási csontokat 120 kgr súlyban sikerült megszereznem Borkum szigetén, hol egykor kerítéseket alkottak belőlük; megkaparintásuk érdekében vállalnom kellett a nyugalmas munkát biztosító éjjeli órák leplét, a jó öreg GERD SCHMIDT orvosdoktor atheistikus Heckelismusának helyeslését, hogy török-szakadómódjára hozzájuthassak ezekhez a hatalmas csontokhoz. Ezek kicsi példája volt az én csalátkem Bremen természethistoriai múzeumában, amikor én ezt ott megláttam. Megszerzésükre az eszme ott fogant meg és az úti s gyűjtő fáradalmakat velem derekasan s heteken át (1911. VII. 31. — IX. 17.) megosztó ALADÁR V. gimn. tanuló fiam segítségével tervemet megvalósítottam, úgy, hogy ezek a zuzmó-telepes Bálna-álkapocsbeli csontok ma a mi botanikus múzeumunk unikumszerű diszei. Ládáját egy elerőtlenedett 75 éves fríz közreműködésével Szt. István napján ácsoltam össze, a nagy meleg miatt csaknem pőrére vetkeztem. A magyarság e nagy ünnepe vasárnapra esvén, csak a világszerte mindenható baksis útján tudtam a feltűnően súlyosládát továbbítani a vasúti állomáson. Mindennek érthető okoknál fogva (ámde Borkumról való távozásomnak is) gyorsan kellett megtörténnie. Mert tapasztalásom van a tekintetben, hogy miközben a m. kir. Kormány nagyúri gavalériával ingyen osztogatja szét a magyar föld természeti kincseit, teszem azt a velünk szemben csöppet sem barátságos indulatú angolok között a londoni u. n. „magyar kiállítás“ alkalmával 1908-ban (valósággal bűn!); addig az idegen földi nemzetek egy csipetnyit sem erőltetik meg magukat a magyar közművelődés érdekében, el sem ismerve azt, hogy az létezik. Erre a helgolandi biológiai állomás egyik (szakilag egyébként nagy tudású), de velünk magyarokkal szemben mélységesen elfogult tisztviselője tanított meg ememet; sajnós, hogy ez a gyakori példák egyike.

„Segíts magadon és akkor a jó Isten is megsegít“ a vezérlő elv útjaimon és én, minthogy az 1713—1782 időközökből szár-

mazó Borkumbeli csontokkal az élén a Wangerooge, Langeoog, Spiekeroog, Baltrum, Norderney, Juist, Borkum, Helgoland, Sylt, Hallig-Hooge, Amrum, Föhr, vagyis az északtengeri fríz-szigetek talaján gyűjtött botanikus múzeumbeli tárgyaim száma tekintélyes, arra való hely hiányában le kell mondjak a szinte egy kötetre menő anyag részletes felsorolásáról. Csak izlelitőül jelzem, hogy az óriási henger-üvegekbe elhelyezett *Laminaria saccharina*, *L. hyperborea*, *Fucus serratus* Helgoland remekbe menő Alga-vegetációjáról fogalmat nyújt az érdeklődőnek és a régebbi szerzeményekkel együtt szebben-izlésesebben, mint pld. a helgolandi „Nordsee-Museum.“ A többi általam gyűjtött pompás anyag egy itt meg nem nevezhető helgolandi egyén barátságatlan viselkedése miatt ott veszett. Száraz készítményeim során mutatom be a fríz szigetek zuzmó- és páfrány-világát, a növényzet gyökérzetének munkáját a Dünék homokjában, az *Astrocaryum rostratum* termését, *Banksia palmata*t, *Cecropia palmata*t, az északtengeri szél nyíró hatását a Sylt-szigetbeli *Callunan* stb stb. Haza-térőben útbá ejtettem Wien Hofmuseuma növénytani osztályát, melynek vezetője s hazánk fia, dr. ZAHLBRUCKNER SÁNDOR i. t. barátom kegyes közbenjárásával megkaptuk a *Dicksonia antarctica* és a *D. Joungiae* páfrány-fák pompás törzseit.

Sorozatot tenne ki az ez úton megszerzett botanikai érdekű képek czimeinek közreadása. A kép-aryag illusztrálására csupán azt jegyzem meg, hogy jobbadán nagyméretű 64 db képrámája most készül a növénytani intézet asztalos-műhelyében. Ugyancsak itt készülnek a kisebb-nagyobb méretű kazetták; ezek közül különösen felemlítendőek az *Astrocaryum rostratum*, *Dasylyrion robustum*, *Drypis Jacquiniiana*, *Geaster Bryantii*, *Helichrysum italicum* és *Ruscus aculeatus* bármely múzeum díszére szolgáló kazettái. A *Dasylyrion* remek példájával a kolozsvári gazd. akadémia ajándékozott meg bennünket, naftalinos-benzinnel való kipreperálása kitűnően sikerült; az ugyancsak házilag készült 117×117×240 cm nagyságú szekrénye a nyomasztó helyinség miatt az intézeti rongyok, kefék, seprők szekrényének helyére szorult, ahol lefotografálni sem lehet; képét t. i. szívesen közöltem volna.

Egyéb készítményeink újabb sorozatát a II. sz. mellékleten közlöm.

A III. sz. melléklet az ajándékozók névsorát tünteti föl. Fogadják mindannyian hálás köszönetünket.

A botanikus múzeum feljegyzett látogatóinak száma 711; ez a szám, tekintve azt, hogy a botanikus múzeum hozzáférhető részének laboratoriumi helyiségekben való elhelyezése sokakat távol tart, tekintélyesnek mondható. Látogatóink között üdvözölhettük Kolozsvár felsőbb kereskedelmi iskoláját, áll. polgári leányiskoláját, „Augusteum“ r. kath. iskoláját, iparos tanfolyamát; továbbá a karánsebesi áll. főgimnázium, a középlaki áll. elemi iskola, a miskolci kir. kath. főgimnázium, végül az ungvári áll. polgári leányiskola növendékeit, tanáraik és tanítóik vezetésével, a

Melba Visze

Kolozsvárt megtartott athlétikai verseny alkalmával pedig Konstantinápolyból 24 török ifjút.

Melka Vincze emlékezete.

Az öröm és üröm csöppjei, amely kevés közöttük a betűbeli különbség, ép oly szoros kapcsolatban érzetik hatásukat az életben.

Az én mindenha feledhetetlen emlékezetű mesteremről, a rimaszombati egyes. prot. főgimnázium néhai nagynevű tanáráról, FABRY JÁNOSFÓL szól 1907 évi növénytári jelentésem nekrologusa, hogy azután a mélyen átértett veszteség ürömcsojppjei nyomán az öröm is útát törhessen magának ugyanott, dicsőítésével MELKA VINCZE kolozsvári festőművész ecsetjének, hogy tőle kaphattuk meg a *Telekia speciosa* és a *Verbascum Kanitzianum* műérték tekintetében is nagybecsű képeit. MELKA örökitette meg számunkra a növénytári osztály egykori vezetőinek, dr. KANTIZ ÁGOST és dr. ISTVÁNFFI GYULA professzorok, nem különben WALZ LAJOS botanikus kerti inspektor kitűnően sikerült arczképeit és én ugyancsak tőle reméltem a mező-záhi *Paeonia tenuifolia*, a *Bánffy petrea*, a *Syringa Josikaea* olajba festett képeit. Mező-Záhon, a nekünk ugyancsak kedves emlékezetű és általános műveltségében, a keveset ígérően nagyra törős ifjabb tanári nemzedéket messze tulszárnyaló GRÁF JAKAB tanár társaságában együtt jártuk gróf WASS BÉLANAK a *Paeoniák* ezreitől diszló rétjeit. A jó öreg MELKA vázlatot, virágot hozott onnan, háza kies kertjében nagy örömmel-szeretettel ápolgatá; lefestésük azonban elmaradt.*) A múzeumi választmány régebbi keletű felhatalmazása erejénél fogva még jutott ideje az erdélyi flóra kritikai enumerációja mesteri egybefoglalójának, dr. SIMONKAI LAJOS tanár arczképének megfestésére. GRATZ MÓR kolozsvári ág. ev. lelkes és dr. VAJDA GYULA kolozsvári egyet. tanár arczképeivel együtt a SIMONKAI-kép is a testi-gyöngeségekkel nagyban küzködő MELKA utolsó mesteri alkotása volt.

Életének végső éveit alatt, e kevesektől ismert s alig megbecsült nagy ember irányában a szív önzetlen melegével ápoltam őt, hogy azután a botanikus múzeum számára kiszemelt s gazdag képsorozatából csak maradványokat kaphassak meg elhunytá után. A java szerte-széjlyel szóródott; sorsukról nem tudok semmit. Az a néhány darab azonban, amely, 1911. IX. 25. hajnali óráiban bekövetkezett elhúnyta után, nekünk csöppet sem kedvező móddal

*) MELKA útmutatásai nyomán ezt utóbb BETHLEN KÁROLINA grófnő cselekedte meg, őszinte örömiinkre és örök emlékezetre.

jutott el énhozzám, hirdetni fogja MELKA művészetében az éles szemű természetbuvárt, aki a görgényi havasok fenyveseinek komor zöldjét, a Retyezát vadul szakgatott ormait mesteri kézzel örökíti meg vásznon, papiroson (2. kép*). Ugyanaz a kéz veti papirosra Zenoga vizének bájos árnyalatait, Abafája és Sáromberke füzesét, a vízzel való festés minden nehézségét játszva leküzdve.

Rajzoló-szénnel a kezében MELKA „a vízzel és olajjal festő MELKÁR“ között talán a legerősebb.

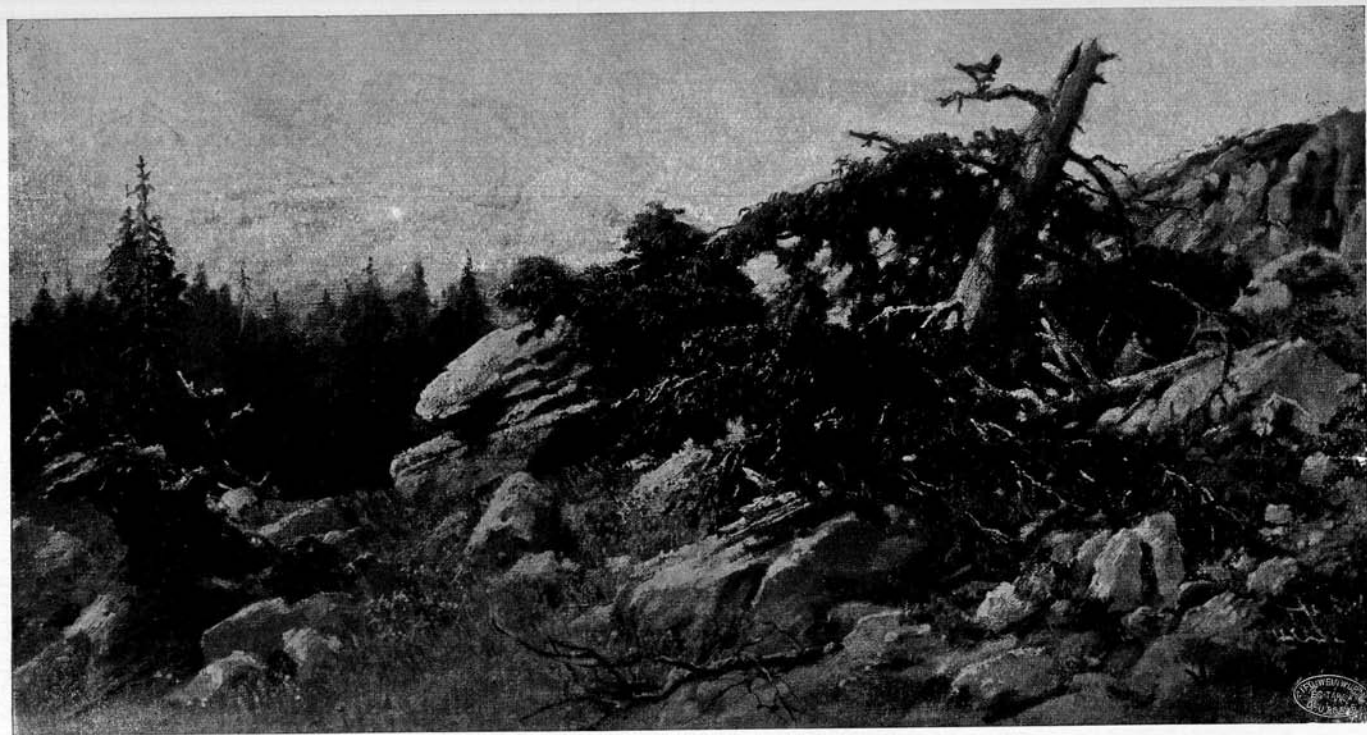
A szurduki tölgy (3. kép**) és a Retyezát fenyőjének képe elementáris erővel hat a szemlélőre: nincs pénz, amiért tőlük megválnék és én érteni tudom néhai trónörökösünk, RUDOLF kir. herczeg őszinte ragaszkodását MELKÁHOZ, aki a görgényi vadászatok közvetlen osztályosa és a híres vadász-jelenetek mesteri megörökítője volt. Sajnálunk lehet, hogy Melka ez örökértékű alkotásai a trónörökös elhunytá után (tőle tudom, hogy Ő felsége egyenes parancsára) elkerültek hazánk talajáról idegen földre (Laxenburg). Másait azonban őrzik Erdély történeti múltú arisztokrata családjai (Teleki Samu gróf, Bethlen, Jósika Samu, Huszár, Wesselényi és Bánffy grófok és bárók stb).

Melkáról írott megemlékezésemben¹ nyomatékosan hangoztathattam azt, hogy MELKA bár nekünk nagyon idegen föld szü-

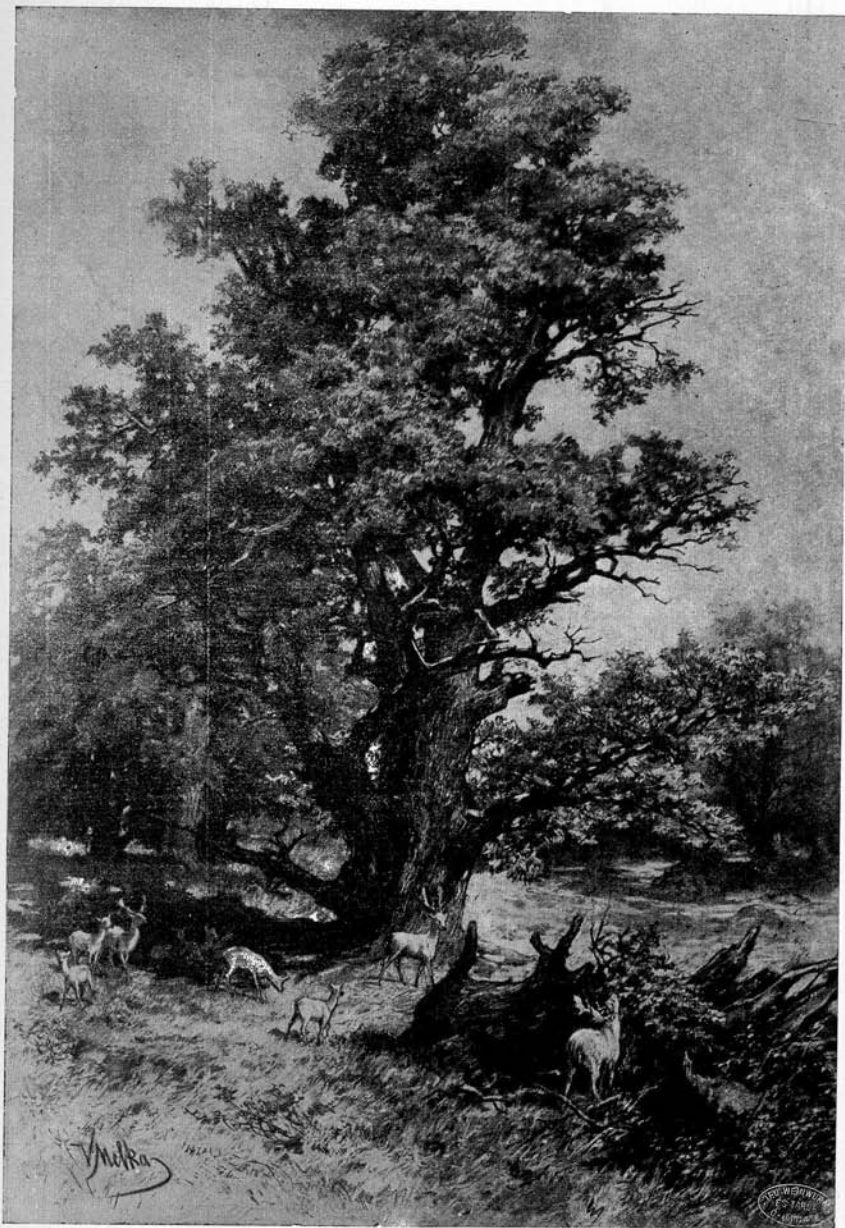
*) Olajba festetten dr. BÁNFFY ZOLTÁNNÉ S az Erd. Múz. ásv.-földt. osztálya birtokában, némileg színezett krétarajza dr. ISTVÁNFI GYULA egyet. prof. s ampel int. igazgató, színezetlen krétarajza pedig R. A. egyet. tanár tulajdonában.

**) JÓSIKA SAMU báró szurduki vadász kertjéből. Krétában való eredetijét R. A. egyet. tanár bírja.

¹ „Kolozsvári Hírlap“ 1911. IX. 26-án megjel. 202. sz.-ban és ugyanakkortájt az „Ellenzék“-ben is. Ennek a nyomán fakadt FELSZEGHY DEZSŐ melegen megírott megemlékezése MELKA VINCZÉRŐL az „Erdélyi Lapok“ 1911. X. 15-iki 20. sz.-ban, sajnos, hogy sok hibás adattal. Melka feleségét CALLAN IZABELLANAK hívták és nem, miként FELSZEGHY írja, BALLON IZABELLANAK stb. Esztétikai méltatása azonban, amely elárulja FELSZEGHY személyében a melegen érző költőt s a szív nemes egyéniségét, dicséretet s hálát érdemel mindama kevesek részéről, akik MELKA művészetét szeretni és becsülni tudták. Megjegyzem, hogy MELKA V. főbb műveinek fotografiai lemezeit ajánlásomra DR. ERDÉLYI PÁL CZ. rk. prof. és könyvt. igazgató vásárolta meg MELKÁTÓL; a MELKÁTÓL nekem adományozott másolatok teljes gyűjteményét azonban nem adták ki és ezt azért fájlalom, mer MELKA tollba-mondása után magyarul én jegyeztem rá a képek czimeit s egyéb adatait. E másolatok, úgy mondják, Csehországba vándoroltak és a nagy fáradsággal egybegyűjtött adatok, egyebekkel együtt, elvesztek. A lemezek nyomán azonban kikerekíthető volna „Melka Emlékalbuma.“ Szíve vágya volt ez és mi azt teljesíthetnők.

2. RETYEZÁT KÉPE MELKA VINCZÉTŐL.

3. SZURDUKI TÖLGÝ KÉPE MELKA VINCZÉTŐL.

lőtte (*a csehországi Neu-Benatek városkában, 1834. I. 10), művészi tudásának teljes kifejlődésével, alkotásainak legjava részével azonban a szó szoros értelmében „erdélyivé“ lett.

Erdély földjének a magyarságtól inkább elhanyagolt, semmint felkarolt, természetiekben szinte csodás hatású tájainak és népéletének szénben, akvarellben és olajban való képeit, és ez minden vigasztalásunk elhunytá fölött, megtaláljuk a magyar király ő Felsege osztrák, Erdély és Bihar magyar főuri kastélyaiban.

MELKÁBAN az ember természetrajza, életében mindvégig való zárkozottsága sok oly vonással ismertetett meg engemet, amelyek BÖCKLIN életrajzára emlékeztetnek bennünket.¹

Művészete ugyan más volt, nem a sejtelmes, miként BÖCKLINÉ, hanem a természetieket a természetbuvár szemével látó és a mindig mesterien rajzoló. Nem minden tulzás nélkül azt is elmondhatnám, hogy MELKA festve rajzolt és rajzolva festett; művészetben oly felfogás, amit a mai, legtöbbször hóbortos szinfolttokkal dobálózó u. n. festőművészet, a művészet történeti emlékü lapjain könyvel el, spanyolos grandezzával nem követve e régi jó iskola útmutatásait. Való igaz, hogy a lázasan élő és a még lázasabban termelő e korban nem is fizeti ki magát a becsületes hűséggel, csodálatos türelemmel és az időnek pazarlásával kidolgozott kép. Melkái élyenek voltak.

Az aggság korát elérte és még mielőtt nagy útjára tért volna, e Kolozsvárt is alig ismert, a közönségtől szinte az utolsó időkben „felfedezett“ MELKA művészi tudása útát tört magának az ország székesfővárosába. Nem ő kereste föl, őt találták meg, de évtizeken át mindig csendes és a vásári zajtól aggodalmasan elzárt Petőfi-utcai otthonában. És én nekem csendes megnyugvásom, sőt a velem szemben nem várt oldalról éreztetett rideg magatartással szemben elégtételem, hogy az én közkenjárásomra MELKA VINCZE részéről szép darabokat őriznek meg a székes főváros közművelődési intézményei. Elkallódásukat megakadályoztam és én láttam azokat az öröm-könnyeket, amiket a fővárosból hozzám küldött, de MELKÁNAK szóló elismerő sorok fakasztottak MELKA szeméből. A RUDOLF trónörökös és STEFÁNIA kir. hercegasszony égisze alatt megindított és befejezett „Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen“ című vállalatban való művészi részesedésén

¹ Neben meiner Kunst. Flugstudien, Briefe und Persönliches von und über ARNOLD BÖCKLIN. Herausgeg. von FERD. RUNKEL u. CARLO BÖCKLIN — Vita, Verl.-Haus, Berlin — Ch. pp. 13—28.

kivül ezt is tekintette élete legfőbb eredményének. Szerény volt ebben is, kevéssel beerte, hogy fejedelmileg jutalmazzon a művészi érzés ama gazdagon buzogó forrásával, amelynek vize mikor előtör a Retyezát oldalán, vagy amikor a havasi szellő ver fodrokat a Zenoga vizén, ám Erdély földjének ezer más pontján: a korondi sós sziklák kopárjától fel a görgényi viharverte fenyvekig; mindig és lépten-nyomon MELKA VINCZE művészi nevét juttassa emlékezetünkbe.

Szerencsés az Erd. Nemzeti Múzeum ásvány-földtani osztálya, melynek igazgatója, DR SZÁDECSKY GYULA, kicsinyes gáncoskodások leküzdésével s helyes érzéssel tudta megszerezni a 1. Retyezát (2. kép), 2. Zenoga, 3. Bukura, 4. Alsó-járai medence és a Bedellői havasok a Géczy várfelől, 5. Verespatak, Vulkán a Nagytótól, 6. Abafája felől Istenszéke s a Kelemen-havasok, általában nagy méretű képeit. Kincsek ezek, amelyek értékét majd most becsüljük meg, miután alkotójuk eltűnt az élők sorából.

„Kolozsvár vidéke“ geologiailag is kitűnően megfestett képe azonban, bár megszerzését a földrajzi intézetnél szorgalmaztam, sajnos, hogy a közérdek szempontjából elveszett. Ez és szénben való mása magántulajdon.

Van tehát okunk rá bőven, hogy MELKA VINCZE emlékezetét az Erdélyi Múzeum falain belül is hiven megőrizzük!

Walz L. kir. kitüntetése.

A verőfényes napsugárral elárasztott hantok fölött virág fakad. Az elmulás szomorú gondolatának fellegeit szétkergeti az élet alkotó heve-napfénye. Ha van ok az elborulásra, a derű elől sem zárkozhatunk el akkor, amikor a 40 éves alkotó munka elismerésre talál a trónus legfelső zsámolyán.

Az 1911 munka-év e tár életében ugyanis örvendetes mozanattal zárul le. Ő felsége a magyar király meghallgatta a többszörösen megismételt kérő-szót és e múzeum elvesztegetett kertjében négy hosszú évtizen keresztül lankadatlan buzgósággal munkálkodó és a nyújtott eszközökkel szemben messze meghaladó eredményeket felmutató WALZ LAJOS tud.-egyetemi botanikus kerti inspektort, az erdélyi flóra egyik kiváló ismerőjét, sőt egyik-másik kincsében felfedezőjét a koronás arany érdem-kereszttel tüntette ki.

Ezt a legmagasabb királyi kitüntetést WALZ LAJOS a tud.-

egyetem Tanácsának XII. 23. tartott teljes ülésében vette át, a Magnificus Rectornek WALZ érdemeit szépen méltató beszéde kíséretében.

Az emberi élet ez egyetlen legszebb királyi ajándékának jelentőségét a múzeum-kert történetében és kihatását, e múzeumkerti romokon túl új életre fakadó tud.-egyetemi új botanikus kertünkre vonatkozólag a növénytár igazgatója fejtette ki a Tanács színe előtt, hogy a m. kir. trónus színe elé juttatandó köszönet keretén belül kifejezésre jusson a kitüntetett öröme és munkás erejének teljességében az az ígérete, hogy a rajtunk kívül eső okok miatt elvesztett múzeum-kert helyett szebbet és jobbat alkotunk a „Házsongárd“ oldalán.

Megvan a tetre való készség. Hogy azután a kimondott ige testet ölthessen: az 1913 évi állami költségvetés méltányosabb intézkedéseit kell várunk és remélnünk.

Kolozsvár, 1911 évi december hó 31

Dr. Richter Aladár

tud.-egyetemi ny. r. tanár,
Erd. Múz. növénytári oszt. és
botanikus múzeumának
igazgatója.

I. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai főbb kirándulások jegyzéke

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
1	Április	2	Brassó
2	"	3	Kolozsvár. Szénafű
3	"	4	Brassó
4	"	18	Brassó
5	"	24	Kolozsvár. Szénafű
6	"	26	Kolozsvár. Szénafű; Debreczen
7	"	29	Kolozsvár. Árpádcsúcs
8	Május	4	Kolozsvár. Kányafő
9	"	5	Kolozsvár. Árpádcsúcs, Szénafű
10	"	7	Apahida
11	"	8	Kolozsvár. Bükk; Szénafű
12	"	10	Szászhermány
13	"	11	Kolozsvár. Bükk; Szászfenes
14	"	12	Kolozsvár. Szénafű; Szászhermány
15	"	13	Désakna
16	"	14	Rév. Brassó
17	"	15	Déva. Marosillye. Szászhermány
18	"	16	Déva
19	"	18	Brassó
20	"	19	Kolozsvár. Bükk; Domanovič (Herczegovina)
21	"	20	Kolozsvár. Jósika-tanya; Szászhermány; Murány
22	"	21	Rétyi-nyír. Murány
23	"	22	{ Torda, Komjátszeg, Pusztaszentmárton, Király-hegy, Murány, Telgárt, Bregava-völgy (Herczegovina)
24	"	23	Lipovecz
25	"	24	Spitzenstein. Hanneshöhe
26	"	25	Kolozsvár. Törökvgás, Szénafű
27	"	26	Kolozsvár. Szénafű. Nagyhagymás. Dobsina
28	"	27	{ Kolozsvár. Szénafű. Balánbánya. Öcsém-havas, Vigyázó-kő. Počitelj (Herczegovina)
29	"	28	Balánbánya. Csikszentdomokos
30	"	29	Domanovič (Herczegovina)
31	"	30	Kolozsvár. Bükk
32	Június	2	Kolozsvár. Szénafű, Lomb; Apahida
33	"	4	Retyiczél—Kalinásza; Taormina (Olaszország)
34	"	5	Kalinásza, Varasojasa
35	"	6	Kolozsvár. Kányafő. Aetna
36	"	7	Kolozsvár. Malomv. Acireale (Sicília)
37	"	8	Kara
38	"	9	Kolozsvár. Királydomb, Bükk, Árpádcsúcs
39	"	10	Mikes. Borév. Szurduk
40	"	11	Toroczko
41	"	12	Kolozsvár. Szénafű; Balánbánya: Egyeskö
42	"	13	Kolozsvár. Lomb. Tordatúr. Felsőpeterd
43	"	15	Monte Nuovo (Nepoli mellett)
44	"	17	Kolozsvár. Szénafű. Déva
45	"	18	Marossolymos. Felvincz
46	"	19	{ Kolozsvár. Malomvölgy. Bükk, Apahida. Dezmér; Kovrágy-Csopea-Ohába. Balánbánya. Vigyázókő
47	"	20	Déva. Kovrágy-Csopea-Ohába. Murány

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
48	Június	23	Kolozsvár. Szénafű; Hortobágy
49	"	25	Nagyhagymás; Murány
50	"	26	Kolozsvár. Malomvölgy; Magyarszovát
51	"	27	Szászfenes. Torda
52	"	30	Kolozsvár. Jósika-tanya
53	Július	1	Magyarszovát; Szentés
54	"	2	Kolozsvár. Kajántói-út; Debreczen
55	"	3	Kolozsvár. Kajántói-út
56	"	4	Hidegszamos, Magyarszovát; Hortobágy
57	"	8	Kolozsvár. Szénafű; Felsővisó
58	"	10	Kolozsvár. Plecska-völgy; Mező-őr; Nagyvárád
59	"	12	Kolozsvár. Malomvölgy
60	"	13	Alsópodsága. Borszék; Hortobágy; Szepesváralja
61	"	14	{ Kolozsvár. Bükk; Skerike; Borszék; Sepsiszentgyörgy
62	"	15	Alsópodsága. Borszék
63	"	16	Magyarszovát. Korompa
64	"	17	{ Alsópodsága. Szegásti-völgy, Muntyele Mare. Borszék. Maroshéviz. Miskolcz
65	"	18	Lunka
66	"	19	Kolozsvár. Bükk; Ratosnya
67	"	20	Kolozs
68	"	21	Apahida. Miskolcz
69	"	22	Szováta
70	"	24	Magyarszovát
71	"	25	Kolozsvár. Bükk
72	"	26	Apahida, Kolozskara; Szováta
73	"	28	Kolozsvár. Bükk
74	"	28	Homoród-fürdő
75	Aug.	1	Kolozsvár. Bükk
76	"	3	Kolozsvár. Bükk; Nagyhagymás
77	"	4	Székelyudvarhely
78	"	5	Gyapoly. Bihar-Diószeg
79	"	6—8	Wangerooge
80	"	7	Kolozsvár. Bükk; Rutka
81	"	8	Mező-őr
82	"	9	Szováta, Nagyhagymás
83	"	9—12	Langeoog
84	"	10	Spiekeroog
85	"	11	Szentés, Poprád
86	"	12	Tátra. Ót-tó
87	"	12—13	Baltrum
88	"	13	Szováta. Biharfélegyháza
89	"	14	Herkulesfürdő
90	"	15	Norderney
91	"	15—16	Juist
92	"	17	Bélaí mészkőhavasok; Homokos; Vaskapú
93	"	17	Norderney
94	"	18—20	Borkum
95	"	21	Székelyudvarhely
96	"	21—24	Helgoland
97	"	25—26	Sylt. Westerland—Wenningstedt—List
98	"	27	Hallig—Hooge
99	"	28	Székelyudvarhely
100	"	28	Amrum, Wyk a. Föhr

Sorszám	Hó	Nap	H e l y
101	Aug.	29	Nagyhagymás
102	Szept.	4	Apahida
103	"	5	Apahida
104	"	6	Torda, Szentmihályfalva
105	"	12	Virágosvölgy
106	"	14	Virágosvölgy
107	"	17	Özörény
108	"	18	Apahida, Kara
109	"	20—21	Monostori erdő
110	"	27	Tordai hasadék
111	Okt.	8	Szamosfalva
112	Nov.	3	Fás-kőrös
113	"	23	Kolozsvár : Szénafű

II. Száritott készítmények.

1. Botanikus kertből származók.

Cecropia palmata, *Nicandra physaloides*, *Spiraea sorbifolia*.

2. Gyűjtésből származók.

Banksia palmata, *Chenopodium Wolffii* (termés), *Lappa crispa*. (termés)

III. Formalinás készítmények.

1. Botanikus kertből származók.

Aralia spinosa, *Cornus alba*, *Gingko biloba*, *Salpichroa homboidea*, *Solanum Capsicastrum*, *Solanum Hendersoni*, *Solanum aciniatum*.

2. Gyűjtésből származók.

Androsace arachnoidea, *Arctostaphylos Uva Ursi*, *Ephedra monostachya*, *Euphorbia Peplis*, *Himantoglossum hircinum*, *Hyacinthella leucophaea*, *Nicandra physaloides*, *Nymphaea Lotus*, *Ornithogalum Boucheanum*, *Ornithogalum Bungei*, *Orobanche ramosa* és *fasciatio*-ja, *Primula leucophylla*, *Pulsatilla Zichyi*, *Rozalia arbuscula*, *Syringa Josikaea*.

IV. A botanikus múzeum adakozói.

CAPELLE G. (Springe-ből): 2 drb. *Stapelia spectabilis*-virág.
 GYÓRFFY ISTVÁN dr.: 1 drb. moha, 1 drb. torz káposzta-levél.
 Kolozsvári gazdasági akadémia: 1 drb. *Dasyilirion robustum*.

Kolozsvár város tanácsa, 2 drb. *Populus nigra*-törzs.

KÜRTÖSI JÓZSEF (Szarvasról), 5-féle gabona-betegség.

RAPAICS RAJMUND dr. 1 drb. *Pelargonium zonale* és 1 drb. *Hyacinthus orientalis* torz-levél.

ROSENBERGER SÁNDOR (Szászfenesről), 8-féle répa és répa-mag.

SIPOS GÁBOR (Tordáról), 1 drb. *Polyporus lucidus*.

SZÁDECZKY GYULA dr., 1 drb. fossilis *Pinus salinarium* és ennek csiszolatai.

SZABÓ IMRE, 2 drb. *Matthiola annua* torz-virág.

SZALAY GYULA (Kiskunfélegyházáról) 3-féle gomba (*Geasterek*)

VALENTINI ELVIRA dr., *Linum crepitans*, *Welwitschia mirabilis* és *Zanonia macrocarpa* (termések).

Az ásványtár jelentése.

Az imént elmúlt esztendő jelentékeny nyomot hagyott hátra ásvány- és földtani gyűjteményünk életében. Nem azért, mintha régóta emlegetett és mindinkább égetővé váló szükségleteink: a helyiség és a tárunknak tudományos erővel való ellátása valamelyes mértékben kielégítettet volna, hanem azért, mert Erdély földjének egyik ásványos kincse, a *földgáz* hozta forrongásba a lelkeket.

Az én elvem mindig az volt, hogy olyan, első sorban hazai, tehát Erdély földjére vonatkozó gyűjteménynek, aminő a mi Ásványtárunk ha az ő csekély erejével haladni és igazi hivatását betölteni akarja, szoros kapcsolatban kell állania az étellel. Ilyen körülmények között természetes, hogy az erdélyi földgáz kérdése, amely a múlt esztendőben nemcsak hazánk lakosságát, hanem — mondhatnám — az egész föld gyakorlati érzékű embereit megmozgatta, gyűjteményünk életében is jelentékeny nyomot hagyott.

Hiszen, hogy a mi mezőségi rétegeink sok helyütt igen erős ráncokban vannak összegyűrődve, azt én 1900-tól kezdve tudom, amikor Kolozs vidékének dacittufás területén először végeztem részletesebb tanulmányokat. Ezeknek a földgáz előfordulása tekintetéből fontos és a földgáz révén populárisává vált antiklinálisoknak általánosabb szerepe a m. kir. pénzügyminisztériumtól megindított nagyobb mérvű kutatások alapján vált nyilvánvalóvá és nagy mértékű elterjedésével méltó feltűnést keltett.

Hogy az Erdélyi medence nyugati felére vonatkozó régi elszórt, de a földgáz révén becsepp és nagyon is aktuálisává vált megfigyeléseimet a köztük lévő sok hézag kitöltésével ennek a közérdekű fontos ügynek szolgálatára állítsam, cselekvési szabadságom teljes fenntartásával felajánlottam szolgálataimat ennek az ügynek. Ezen a réven Tárunk közelébb jutott a földgáz érdekében megindult munkálatokhoz és sok, Erdély földjének ismeretére megfizethetetlen értékű fúrás mint a sorozaton kívül egy 220 méter hosszú, márgás rétegekkel közbeszótt kősó oszlopnak, a szentbenedeki fúrás legszebb darabjának is birtokába jutott, amely Erdély földjét szemléltető nagy tárgyainknak mindenkor egyik igen érdekes darabja lesz és igazán csak akkor fog érvényesülni, ha majd Ásványtárunk is megkapja szükséges, megfelelő hajlékát.

A földgáz kérdésének lázas állapota tehát így érthető lázban tartott minket is az egész éven át, amelynek márczius 15-től december 2-ig úgyszólván minden, egyéb elfoglaltságunk mellett kihasználható napja tanulmányozásra lett felhasználva, szerény módon

ugyan, de határozott irányban, úgy hogy összesen 42 napot szentelhettem Erdély földjének külső, helyszíni vizsgálására. Erdély földjéről gyűjtéseim révén és a pénzügyminisztérium ajándékából 25 drb. ásvánnyal, 1213 drb. kőzettel és 62 drb. kövülettel, összesen 1300 drb. tárggyal gazdagodott gyűjteményünk. Egyéb gyűjtéseim révén pedig 31 drb. ásvány, 233 drb. kőzet került Ásványtárunkba.

A földgáz kérdésének oltárán áldoztam fel egyik kedves tanítványomat, Dr. Papp Simont, aki ezáltal megvált kolozsvári egyetemi tanársegédi állásától és a selmeczbányai akadémiához jutván, Tárunk érdekében is végzett jó szolgálatait többé ez irányban nem folytathatja. Szellemi munkásaink veszteségi számlájára kell írnom Ásványtárunk egyik régibb munkásának, Dr. Hoffer Andrásnak nevét is, a ki pályázott ugyan Dr. Papp Simon távozásával megüresedett helyre, de időközben kecsgetetőbb kilátás nyílt számára, minek következtében elállott eredeti szándékától. Ugyan e sorson ment keresztül Grumáz Gerő régibb jeles tanítványom, gyűjteményünknek egy másik régi munkása is.

Sajnálattal regisztrálom ezeket a jelenségeket, mert a geológiai munkára nemcsak képes, de azért rajongó fiatal erőket a mi viszonyaink között nem könnyű nyerni és kiművelni, tehát veszteség, hogy ezek más irányba terelődnek akkor, amikor az Ásványtár egy külön tudományos erővel se rendelkezik, akkor, amikor lámpával is alig lehet összekeresni szükség esetén megfelelő erőket azokra a munkálatokra, amelyek — mint most a földgáz kérdésével kapcsolatban történik — hazánk földének behatóbb megismerése alapján anyagi megerősödésünket is volnának hivatva elősegíteni.

Látnivaló tehát, hogy nemcsak gyűjteményünk becsülete, normális fejlődése, hanem általánosabb állami és nemzeti érdekek is parancsolólag sürgetik Tárunk egészségtelen állapotának szanálását.

Csak a véletlen hozta magával, hogy Dr. Szentpétery Zsigmond adjunktust más rendeltetése mellett főszolgabírói távirati jelentésre az ügy természetének megfelelőleg azonnal kiküldhettem Marossárpatakra az ottani diluviális kavicsbányában talált mammothmaradványok előfordulási körülményeinek megvizsgálására és a leletnek gyűjteményünk számára való megmentésére. Szentpétery végezte ezenkívül Tárunk leltározásánál és rendezésénél ez évben nélkülözhetetlenné vált munkálatokat legnagyobb részét. Marossárpatak, Borrév, Pata stb. környékén eszközölt gyűjtései révén 96 drb. kőzet és 2 drb. kövület került gyűjteményünkbe.

Xántus János egyetemi ásvány- és földtani intézeti gyakornok ügyes kezéből a balatonmelléki Tapolca környékének geológiailag színezett domború térképével gyarapodott gyűjteményünk. Ugyanő megkezdte Kolozsvár környéke domború térképének készítését is 1:25000-es mértékben, amelyet, ha majd, a mint tervezzük geológiailag színezve fogjuk kiállíthatni, gyűjteményünk benne egy igen becses és hasznos tárggyal fog gyarapodni. Ezenkívül az

Erdélyi Érczhegységnek nyugati részén, Zám—Marosillye vidékén tett gyűjtésével is hasznos szolgálatot tett gyűjteményünknek, a melyet 151 drb. kőzettel és 15 drb. kövülettel gyarapított.

Ferenczi István egyetemi ösztöndíjas Zalatna környékéről 47 drb. kőzetet gyűjtött Ásványtárunknak és apróbb elemzéseivel is segítségünkre volt.

Azok sorában, a kik gyűjtésükkel gyarapították Ásványtárunkat, meg kell még említeni Dr. Balogh Ernő, Dr. Papp Simon és Dr. Kiss Ernő urak nevét is, a kiknek gyűjtése révén 26+0+0 drb. ásvánnyal, 42+46+51 drb. kőzettel, 14+2+10 kövülettel gyarapodott Ásványtárunk.

Ajándékozóink között Böhm Ferencz mérnök vezetése alatt álló már említett pénzügyminisztériumi bányászati kutató kirendeltségen kívül gr. Bánffy György ő-excelentiáját kell megemlítenem, aki levéltárával egy régi ásványgyűjteményt is küldött az Erdélyi Múzeumnak. Az ásványok előfordulási helye ebben ugyan nem volt megadva, de Dr. Balogh Ernő egyetemi tanársegéd munkája folytán belőle 114 ásványt mégis beiktatásra érdemesnek állapotba határozhattunk meg.

Többi ajándékozóink sorában Adorjáni Károly, Benyó Albin, Bihari Gyula, Gerstenbrein Tamás, Dr. Győrffy István, Halász Pál, Hangay Oktáv, Kolumbán Sándor, Latyák Pál, Orbán Ferencz, Dr. Pavlik Sándor, Dr. Richter Aladár, Dr. Szádeczky Gyula, Tulogdi János, Wiesner Adolf nevét kell hálás köszönetünk nyilvánítása mellett megemlíteni. Az említetteknek szíves ajándéka révén 5 drb. ásvánnyal, 21 drb. kőzettel és 15 drb. kövülettel gyarapodott Ásványtárunk.

Meghatározásra beküldött tárgyak révén 7 drb. ásvánnyal és 7 drb. kőzettel szaporodott gyűjteményünk.

Az ásványkereskedőtől (Themák, Hugershoff, Droop, Grebel-Wendler, Foote) való vásárlásainkban az erdélyi ásványok mellett a kiválóan szép és főleg a hiányzó fajok beszerzésére voltunk tekintettel. Ilyen úton 87 drb. ásvány 1309·40 korona értékben került gyűjteményünkbe. Beszereztük továbbá Santorin és Naxos sziget jellemző kőzetsorozatát és egy, Potonié összeállítása szerint rendezett kaustobiolith-sorozatot összesen 84 drb. példában 211·27 korona értékben. Ezenkívül palaeontologiai rendszeres gyűjteményünk kiegészítése céljából vettünk Dr. F. Krantz kereskedéséből 1020 drb. kövületet 1783·31 koronáért.

Geologiai dombormű térkép gyűjteményünk a már említetten kívül az Albanoi hegység szép mintájával szaporodott, ami — tekintettel arra, hogy gyűjtéseinkből idevaló tárgyakkal is elég jól el vagyunk látva, — nagyon tanulságos és becses szemléltető tárgyunk lesz, főleg akkor, ha majd egyszer e domború geologiai kép a rá vonatkozó tárgyak kíséretében nyer elhelyezést.

Ásványtárunk szaporodása után megemlítem, hogy a helybeli m. kir. állami tanítónőképző intézetnek kérésére a mi többszörös példányainkból igazgató választmányunk engedelmével egy 104 darabból álló erdélyi ásvány- és kőzetgyűjteményt ajándékoztunk.

Gyűjteményeinket a lefolyt évben 951-en látogatták.

Gyűjteményünket érdeklő tudományos eseményekről és munkálatokról az alább következő kimutatás tájékoztat részletesebben. Örömmel kell ezek sorában kiemelnem, hogy a rendelkezésre álló csekély anyagi eszközök mellett is valahára sikerült az Ásványtár Értesítőjének I. számát változatos és Tárunkat egészen közelről érdeklő tartalommal megjelentetni.

Tárunkat érintő tudományos feljegyezni valók az elmúlt évből
Dr. Szádeczky Gyula: Jelentés az E. N. M. Ásványtárának 1910 évi állapotáról. E. M. E. Évkönyve 1910-ről. Kolozsvár 1911. p. 67—71.

” : Főtitkári jelentés az Erd. Múz. Egylet 1910 évi működéséről. E. M. E. Évkönyve 1910-ről. Kolozsvár 1911. p. 3—10.

” : Földgáz és petroleum az Erdélyi Medencében. Természettudományi Közlöny 43 évf. p. 82—92. Budapest 1911.

” : Erdgas in Siebenbürgischen Tertiärbecken. „Petroleum“ Jahrg. 1911. No. 6.

” : Erdély geologiai multja. Előadatott a kolozsvári földgázértekezleten 1911 III/10. Kivonatossan megjelent „Magyarország“ XVIII. évf. 61 számában.

” : A szerves világ és ránk maradt kincsei. Természettudományi Közlöny 43 évf. p. 833—841. Budapest 1911.

” : Jelen, mult, jövő. 1911/12-ik egyetemi tanév megnyitó rectori beszéd. Beszéd. Fasc. I. p. 161—219. Kolozsvár 1911.

” : A kissármási gázkitörésről. Népszerű előadás az Egyetem Aulájában 1911 XI/6.

” : A kissármási metángáz kitörése és az Erdélyi Medencének régibb iszapvulkánjai, fortyogói. Természettudományi Közlöny 43 évf. p. 897—911. Budapest 1911.

” : Egy nagy tévedés földünk életének magyarázásánál. Múzeumi Füzetek. E. N. M. Ásványt. Ért. 1911. évf. I. k. p. 41—46. Ugyanez németül is u. o.

Dr. Szentpétery Zsigmond: Elephas primigenius Blumb. maradványok Sárospatakról és Akmárról. Múzeumi Füzetek, E. N. M. Ásványtárának Ért. 1911. évf. I. k. p. 33—37. Ugyanez németül is u. o.

” : Cervus euryceros Cuv. koponyatöredéke Olasztelekről. Múzeumi Füzetek. E. N. M. Ásványtárának Értesítője 1911. évf. I. k. p. 38—40. Ugyanez németül is u. o.

- Dr. Balogh Ernő: Kolozsvár, Torda és Kajántó bitumenes mészköveinek ásványai. Múzeumi Füzetek. E. N. M. Ásványtárának Értesítője. 1911. évf. I. k. p. 2—32. Ugyanez németül is u. o.
- Dr. Kiss Ernő: A Baróti hegység krétakorú képződményei. Kolozsvár 1911. Geologiai térképpel. Doktori értekezés. 30 lap.
- Dr. Koch Antal budapesti egyetemi tanárunknak egy Papfalváról származó kőületét határozta meg s eredményeit előadta a m. tud. akadémián.
- Dr. Gaál István tud. egyetemi magántanár Ajtónban ez évben gyűjtött sarmátiai kőületeket határozott meg. t
- Dr. Vadász Elemér budapesti egyetemi tanárségéd meghatározot. baróti, árkosí és illyefalvi krétakori kőületekett Erről szóló értekezése megjelent: Centralblatt f. Min. etc. 1911. No. 6-ban. Petrefakten der Barreme-Stufe aus Erdély czimmel.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásványtárának gyarapodása 1911-ben

Gyűjtés útján

	Ásvány,	Kőzet,	Kőület
Dr. Szádeczky Gyula gyűjtése			
1. Az Erdélyi Medenczében	25	498	62
2. Olaszországban	31	233	—
Dr. Szentpétery Zsigmond gyűjtése			
1. Toroczkói hegységből	—	40	—
2. Az Erdélyi medenczében	—	56	2
Dr. Balogh Ernő gyűjtése Kolozsvár környékéről	26	42	14
Dr. Papp Simon " " "	—	46	2
Dr. Kiss Ernő " " és Brassó környékéről	—	51	10
Xántus János gyűjtése Erdélyi Érczhegységben (Marosillye körny.)	—	151	15
Ferenczi István gyűjtése Zalatna környékéről	—	47	—
Gyűjtés útján történt szaporodás összesen	82	1164	105

Ajándék útján

	Ásvány,	Kőzet,	Kőület.
Adorjáni Károlytól, Marossárpatakról	—	—	2
Gr. Bánffy Györgytől, lelőhely megjelölése nélkül	114	—	—
Benyó Albintól, Kolozsmonostorról	—	—	2
Bihari Gyulától, Nagyvárad-Püspökfürdőből	—	15	—
Gerstenbrein Tamástól, Kolozsvárról	—	—	1
Dr. Györfly Istvántól, Schussenriedről	—	—	1

Halász Páltól, Nagybecskerekéről	---	---	---	---	---	1
Hangay Oktávától, Felső-Puláról	---	---	---	---	---	1
Kolumbán Sándortól, Olasztelekről	---	---	---	---	---	1
Latyák Páltól, Szucságról	---	---	---	---	---	1
M. kir. Pénzügyminisztériumtól, a nagysármási II. számú forrásból származó fúrómagvak	---	---	---	---	716	---
M. kir. Pénzügyminisztériumtól egy hatalmas, 220 cm.-nyi, 59—64 cm. kerületű sószlop, mely a szentbenedeki mélyfúrás 49.4— 51.6 méter mélységből kikerült legnagyobb fúrómagja	---	---	---	---	1	---
Orbán Ferencztől, Kolozsvár, Plecska völgyből	---	---	---	---	---	1
Dr. Pavlik Sándortól, Vesuvioról	---	---	---	---	1	---
Dr. Richter Aladártól, Helgolandról és Garda tó környékéről	---	---	---	---	1	4
Dr. Szádeczky Gyulától, Facebányáról és Krcedinről	---	---	---	---	3	---
Tulogdi Jánostól, Papfalváról	---	---	---	---	---	4
Wiesner Adolftól, Désaknai sóbányából	---	---	---	---	---	1
Ajándékozás útján történt szaporodás összesen	119	737	15			

Meghatározásra beküldött anyagból

	Ásvány,	Kőzet,	Kővület
Bagdi Sándortól, Tarkaiczáról	3	3	---
Gr. Korniss Károlytól, Szentbenedekről	1	---	---
Pardi Györgytől, Magyarfodorházáról	---	1	---
Ullmann Ferencztől, Karács környékéről	2	3	---
Urmánczy Kristóftól, Magyarberétéről	1	---	---
Meghatározásra beküldött anyagból való szapo- rodás összesen	7	7	---

Vétel útján

	Ásvány,	Kőzet,	Kővület
Droop, Carl dresdeni ásványkereskedőtől	14	---	---
Foote philadelphiai	5	---	---
Grebel et Co genevei	39	---	---
Hugershoff, Franz leipzigi	5	---	---
Dr. Krantz, F. bonni	3	84	1020
Themák Ede, temesvári	21	---	---
Bertha Mihály kolozsvári szobrásztól a Balaton melléki Tapolcza környéke domború tér- képének 2 drb. gipsz öntvénye, melyek közül az egyiket Xántus János egyetemi gyakornok geologiailag kiszínezett.			

Aureli, Amedeo római geologus-térképművészől az Albanoi hegység (Vulcano Laziale) geologiailag színezett domború térképe.

Vétel útján tehát 87 ásvánnyal, 84 kőzettel, 1020 kövülettel és 3 domborművű térképpel 3794·98 korona értékben szaporodott gyűjteményünk.

Az 1911 évi összes szaporítás tehát 295 ásvány, 1993 kőzet, 1140 kövület és 3 domború térkép, összesen 3430 drb. tárgy.

Dr. Szádeczky Gyula.

Szaksztyályok mőkődése.

A bölcshészet- nyelv- és történettudományi szaksztyály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szaksztyályunk mult évi mőkődése három irányú volt. Tartottunk egész évben 3 választmányi és 2 közgyűlést. Az első választmányi gyűlésen és közgyűlésen, a rendes évváró intézkedések mellett, elfogadtuk dr. *Pósta* Béla tagtársunk indítványát, hogy a rendes választmányi tagok száma 15-ről emeltesék fel 21-re. Mivel ez az intézkedésünk az alapszabályokat is érintette, felterjesztéssel éltünk az anya-egyesület választmányához s mikor onnan kedvező választ kaptunk, második választmányi és közgyűlésünkön fogantositottuk kimondott határozatunkat.

Azt reméltük, hogy így választmányi tagjaink számának emelésével, fokozódni fog az érdeklődés szaksztyályunk munkássága iránt. Azóta kevesebb idő telt el annál, hogy intézkedésünk határáról bármely irányban is véleményt formálhattunk volna.

Harmadik választmányi gyűlésünkön, szintén dr. *Pósta* Béla tagtársunk indítványára, elhatároztuk, hogy *Merész* Gyulának az E. M. E. tiszteletbeli képtárórének és néhai *Melka* Vincze festő-művésznek a képeiből sorozatos kiállítást rendezünk.

Az első ilyen kiállítás meg is történt. *Merész* Gyula képei 1911 decz. 3-ikától 22-ikéig voltak kiállítva az egyetemi és múzeumi könyvtár kiállítási termében. A megnyításra nagyszámú és előkelő közönség gyűlt össze; ez alkalommal dr. *Schilling* Lajos, szaksztyályi elnökünk megnyitó beszédet, *Förstner* Tivadar választmányi tagtársunk pedig felolvasást tartott, melyben tanulságosan ismertette a képkiállítás művészi jelentőségét.

Ez első képkiállításunk fényes erkölcsi és művészi sikere arra biztat, hogy a megkezdett uton tovább haladjunk s a kiállításokat újabb sorozatokkal tovább folytassuk.

Szaksztyályunk munkásságának másik ága tudományos és népszerű felolvasások és előadások tartásából állott. A mult évben tartottunk összesen 6 felolvasó ülést, következő sorrendben:

- 1911 jan. 25. Dr. *Cholnoky* Jenő: Magyarország városainak fekvése.
- 1911 febr. 22. Dr. *Márki* Sándor: Rákóczi a legendában és historiában.
- 1911 ápr. 26. *Torkos* László: A magyar verstan elméletéhez.
- 1911 május 31. Dr. *Roska* Márton: Ásatás a pécskaszemplaki határban lévő Nagy-Sánczon. (Vetített képekkel.)
- 1911 okt. 25. 1. Dr. *Bartók* György: A „mintha“ philosophiája, vagy: a fikciók szerepe szellemi életünkben. (Ismeretelméleti tanulmány.)
2. *Seprődi* János: Házosító dalok a székelység között. (Bemutató előadás.)
- 1911 nov. 29. 1. Dr. *Némethy* Géza: Ovidius számkivetésének oka.
2. Dr. *Buday* Árpád: Volt-e limes a Meszes-hegységben?

Bár felolvasó üléseink és felolvasásaink száma nem nagy, örömmel jegyzem meg, hogy az elmúlt évben inkább tudományos célúak voltak a felolvasások s a szakosztályunk címében jelzett tudomány-ágak mindenike képviselve volt. Úgy egészében a nagy közönségre se lehet panaszunk, a mely a körülményekhez képest eléggé látogatta felolvasó üléseinket.

Szakosztályunk működésének harmadik tényezője, az *Erdélyi Múzeum* címmel megjelenő folyóirat, eddigi kereteiben jelent meg a mult évben is.

Mult évi jelentésemben jeleztem volt már dr. *Erdélyi* Pál szerkesztőnek azt a gondolatát, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek érdekében állana egy olyan egyetemesebb jellegű folyóirat kiadása, melylyel nagyon különböző, minden rendű, rangú, állású és műveltségű tagjaihoz közelebb férközhetnek, mint azt a jelenlegi, tisztán tudományos czélt szolgáló szakosztályi folyóirataival teheti. Ez az eszme azóta indítvány formájában az anya-egyesület választmánya elé került s elfogadása új — reméljük sikeres, az eddiginél is sikeresebb — fordulatot fog adni úgy az egész egyesület, mint szakosztályunk működésének.

Ennyiben kívántam szakosztályunk mult évi működéséről röviden elszámolni. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét. Kolozsvárt, 1912 januárus 24-én.

Seprődi János
a szakosztály titkára.

A természettudományi szakosztály jelentése.

A visszahozhatlan idő végtelen folyásában ismét tovaszállott egy esztendő, ismét itt van a számadás órája. És ha most az elmúlt év történetére visszatekintünk, szakosztályunk jövődjé fejlődése felől mind nagyobb aggodalom lep meg.

A természettudományi és orvosi szakosztály keletkezéséhez annak idején az itt Kolozsvárt alapított egyetem műhelyeiben megindult tudományos munkásság adta meg az első erőforrásokat. A kezdetben önállóan alakult kolozsvári Orvos-Természettudományi Egyesület akkor társult az Erdélyi Múzeum-Egyesülethez, mikor ez a társulás fejében a szellemi eszközök följánlásával szemben a maga nagyobb anyagi erejével lehetővé tette, hogy az új, szegény egyesületben folyó, az európai színvonalat elérő tudományos munkásság eredményeit az idő kívánalmainak megfelelő külsővel napvilágra juthassanak.

Az első három évtized után, mely a magyar tudományos életben örökre megmaradó nyomokat hagyott, mind szembeötlőbbé kezd válni, hogy *egyfelől mind elégtelenebbé válik az az anyagi erő, melyet az anyaegyesület a természettudományi és orvosi folyóirat fenntartására nyújthat és nyújthatott, másfelől a sokirányú túlhalmozott tennivalók mind jobban és jobban elterelik a szakosztálytól tulajdonképeni munkásainak, az egyetem professzorainak, doczenseinek és doktorainak munkaerejét.*

A kettévált ikerszakosztály orvosi része nagyarányú tudományos önképző munkásságot fejt ugyan ki, de szőnyegre hozott tárgyait jó részben idegen folyóiratokban kénytelen közzétenni. A mi szakosztályunk működési köre mind szűkebbre szorul. Azok a tagok, a kik a mennyiségtan és a fizika művelői közé tartoztak, az új alakulásban hátrébe szorultak és ez időtől fogva a szakosztály munkásságában részt nem vesznek. De rajtuk kívül más, munkára hivatott tagjaink működésének gyümölcsei is vagy idegen nemzetek tudományos irodalmát gazdagítják, vagy hazai folyóiratainkban szétszórta jelennek meg.

Mondanunk sem kell, hogy egyetemünk díszét, tekintélyét mennyire emelné, ha a kebelében folyó munkásság gyümölcsei, bizonyos szakszerű csoportosítással, már mennyiségükkel is hatva együttesen jelennének meg; ha az egyetemtől sarjadzó, vele az E. M. E. szakosztályaiban további kapcsolatban maradó tudományos törekvések tágas mezőre lelhetnének az egyetem professzorainak vezetésével megjelenő „Múzeumi Füzetek”-ben. Ettől az állapottól ma, fájdalom, igen messze állunk. Az új egyetemnek alapításával az egyetemünk köré csoportosult tudós hadsereg számban és erőben kétségtelenül fogyni fog; tehát az ittmaradók túlterhelése sem szűnhetik meg és így a szakosztályok fő feladata, a tudomány művelése és az eredményeknek tagjaival való megismertetése az eddiginél is szűkebb keretben érvényesülhet. A különböző, de első sorban anyagi akadályokkal küzdő, írói és szerkesztői díjakat nem fizető Múzeumi Füzetek ki nem adott és csonkán maradt évfolyamai a tudományos érdeklődést folyóiratunktól elfordítják, ennek tekintélyét leszállítják, a közreműködőket, munkatársakat maguktól elriasztják. E közben a természettudományok iránt érdeklődő, de azokkal tudományosan nem foglalkozó tagjaink, kik ismereteik gyarapítását várták folyóiratunktól, a nekik

érthetlen kiadványokat félretéve, a meg nem kapott füzetek miatt elkedvetlenedve elfordulnak egyesületünktől.

Két oldalról várjuk a segítséget. Egy részről az Erdélyi Múzeum-Egyesülettől. Ennek a történeti fejlődés alapján is kötelessége, hogy az orvosi és természettudományi szakosztályokat első sorban, esetleg a többi szakosztálynak jutó mértéken felül is ellássa a folyóiratuk kiadásához szükséges eszközökkel. Az egykori Orvos-Természettudományi Egyesület leszármazottai ezt a támogatást megérdemlik és elvárják. Nem szabad e kérdés vizsgálatánál figyelmen kívül hagyni azt a két körülményt sem, hogy először is nemzeti kötelességünk nem engedné orvosi és term.-tudományi folyóiratainkat a tudomány művelői sorából kidülni; másodsorban ilyen természetű nyomtatványok nálunk a nagyközönség érdeklődését és ezzel anyagi támogatását magukra nem vonhatják és csak társulatok segítségével láthatnak napvilágot.

Más részről az egyetem fenntartójától, az államtól számítunk támogatásra. Az egyetemi tudós munka teljessé csak a közléssel válik és ha nem lenne Kolozsvárt orvosi és természettudományi folyóirat, akkor az államnak kellene azokat az egyetem útján megteremteni. De mert szerencsés társadalmi alakulások nemcsak a folyóiratot, hanem ezenkívül az egyetemnek és egykori polgárainak találkozó helyéül az E. M. E. szakosztályait is létrehozta: a szakosztályok és ezen folyóiratai méltán várhatják, hogy az állam a meglévő szellemi kincsek gyarapításáról az egyetem érdekében is gondoskodik. Úgy hisszük, hogy ha az állam nagyobb államszegély nyújtásával, vagy még inkább a múzeumi táruk minden kiadásának átvállalásával az egyesület mozgékonyágát bénító szűkös anyagi körülményeken segítene, megszűnnék végre a panasz a szakosztályok részéről is. Erre való kilátásunk azonban ködös. Lehet, hogy a köd semmi reményt nyújtó látványt nem takar. Ha ez így volna, akkor tengődhetik még hosszú ideig egyesületünk szakosztályi szervezete és benne a természettudományi szakosztály, de csak úgy, mint az egykor jó napokat látott, de elszegényedett ember, ki agg napjaiban a múlt emlékein keres csupán vigasztalást.

Hogyan, hiszen ma jóval több pénz áll a szakosztály rendelkezésére, mint 20—30 évvel ezelőtt? Hiszen a meglévő pénz sem tudja elkölteni. De a ki így szól, felejtí, hogy ma a nyomdai bérek, a papiros, a képek előállítására aránytalanul megrágtak. A múlt nyáron ismét sztrájk akasztotta meg a nyomdai munkásokat, a mi újabb nehézségeket támasztott. A nagyobb támogatás mellett ma a szakosztály szerzőit, szerkesztőjét nem jutalmazhatja, tehát szűkölködik. A megmaradt összegek pedig a hátrálékos füzetek fele-terjedelmének kiadására is alig elegendők.

Hogy pedig a kép, a melyet a jelentés felmutat, az igazságnak megfelelő, mutatják az elmúlt 1911 év történetére vonatkozó következő adatok:

Az 1911 évben a választmányi és közgyűléseken kívül volt három szakülés a következő tárgyakkal:

1. *Cholnoky* Jenő dr. és *Kenessey* Kálmán: A kolozsvári tudományegyetem földrengés-jelző műszere. (Bemutatókkal, I. 24.)

2. *Apáthy* István dr.: *Phaeochromus* sejtek Piócákban.

3. *K. Szentpétery* Zsigmond dr.: Marossárpataki és alvinczi Mammuth-maradványok.

4. *Balogh* Ernő dr.: Kolozsvár és Torda bithumenes mészköveinek ásványai.

5. *Gelei* József dr.: *Mephochoneria* a *Dendrocaelum* féregben. (V. 24.)

6. *Apáthy* István dr.: Gelatinás beágyazások.

7. " " " " A mirigyek működéséről (elválasztó és váladék-granulumok.)

8. *K. Szentpétery* Zsigmond dr.: *Cervus megaceros* Cuv. Olasztelekről. (XII. 10.)

A „Múzeumi Füzetek“ elmaradt és a jelen évre tervezett füzetéből a múlt év folyamán nem jelent meg egy sem.

Azonban most már biztos kilátásunk van arra, hogy az elmaradt füzetek a tavasz folyamán a sajtót elhagyják.

Szétküldésre készen áll az ásványtár értesítője 1911-ről dr. Szádeczky Gyula professzor szerkesztésében. A növénytár külön értesítője pedig 1912-ben fog megindulni.

Szakosztályunk rendelkezésére állott az elmúlt

évekről	-----	2607 K 63 f.
A folyó évi átalány	-----	2200 „ — „

Együtt --- --- 4807 K 63 f.

A szakosztály számláján kifizette az egyesületi pénztár a következő összegeket:

A bölcs. szakosztály régi kiadásaira	---	200 K — f.
--------------------------------------	-----	------------

Stief számlájára	---	39 „ — „
------------------	-----	----------

Richter Aladár kezéhez	---	600 „ — „
------------------------	-----	-----------

Szádeczky Gyula kezéhez	---	600 „ — „
-------------------------	-----	-----------

Maradvány	---	3368 K 63 l.
-----------	-----	--------------

Együtt --- --- 4807 K 63 f.

Ez összegek közül még félretéve várja felhasználását a külön-külön tára szerint szerkesztett folyóirat megjelenő füzetekre 1200 K.

A folyó évvel lejárt a szakosztály választmányának megbízása is. A f. é. márczius 5-én lefolyt közgyűlés a választmányt a következőképen alakította meg:

Elnökké választotta 1914 decz. végéig dr. Fabinyi Rudolf udv. tanácsos egyet. tanárt, titkárrá ugyanerre az időre: Szabó Imre ref. főgimn. tanárt.

Választmányi tagok lettek: Péter Béla dr. gazd. akad. igazg., Pfeiffer Péter dr. egyet. tanár, Ruzitska Béla dr. egyet. tanár, K. Szentpétery Zsigmond dr. egyet. adjunctus, Szilády Zoltán dr. egyet. m.-tanár, főgimn. tanár.

A választmány tagjai hivatalos állásuk szerint dr. Apáthy Ist-

ván, dr. Richter Aladár és dr. Szádeczky Gyula egyet. tanárok, a természeti táruk igazgatói

Vajha az új választmánynak több ereje volna a szakosztály életét akadályozó korlátok ledöntögetésére és több eredményt tudna elérni, mint a mennyit a réginek sikerült felmutatnia.

Szabó Imre
a szakosztály titkára.

Az orvostudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület orvostudományi szakosztályának 1911 évi működéséről szóló jelentésemet szerencsém van az alábbiakban a t. közgyűlés elé terjeszteni.

Szakosztályunk elnöki tisztségét, 1906 januárius 26-ika óta, azaz szakosztályunknak a természettudományi szakosztálytól való külön válása óta megszakítás nélkül dr. Purjesz Zsigmond egyetemi tanár tölti be. Purjesz 1911 szeptember havában, városunkból való távozása miatt lemond elnöki tiszteről. Úgy tartom igen tisztelt közgyűlés, hogy mulasztást követnék el, ha jelentésemet nem ezzel a ránk nézve nagy veszteséget jelentő ténynyel kezdeném.

Purjesz tanár, mint szakosztályunk elnöke nem csak szíven viselte a szakosztály ügyeit, hanem másokat is buzdított annak munkásságában való részvételre s jó példával járva elől maga is többször közreműködött a szakosztály tudományos munkásságában serkentésül az együtt működésre. Elnöksége díszére volt és súlyt adott szakosztályunknak, nagy tudását rokonszenves, köztiszteltben álló egyéniségét, nemesen érző lelkét fájdalomosan nélkülözzük s meg vagyok győződve, hogy szakosztályunk csak kötelességét teljesíti akkor, a mikor Purjesz tanárnak szakosztályunk fölvirágzása körül szerzett érdemeiért háláját s távozása fölött érzett mély sajnálatát az évkönyvben maradandóan is megőrökíti.

Áttérve a szakosztályunknak mult évi működésére szerencsém van jelenteni, hogy ez év folyamán kiadványunknak három kötete jelent meg összesen 371 oldal magyar és 58 oldal Revue terjedelemben. E három füzetben 11 szerző 14 eredeti dolgozata van közölve s ezenkívül az 1910 év október 15-étől 1911 év május 27-ig tartott szaküléseink bő jegyzőkönyvi kivonatai.

Szaküléseink jegyzőkönyvei ezenkívül az *Orvosi Hetilapban*, a *Gyógyászatban*, a *Budapesti Orvosi Ujságban* magyarul, a *Pester medicinisch-chirurgische Presseben* pedig németül is megjelentek, még pedig a szaküléseink után nyomban.

A lefolyt évben 24 szakülést tartottunk s a szakülések tudományos munkásságában 22 önálló dolgozattal, 1 referáló előadással, 38 beteg bemutatással és 20 részint makroszkopios, részint mikroszkopios készítmény bemutatásával harminczketten vettek részt.

Szaküléseink sem tudományos színvonal tekintetében, sem az ülések tárgysorozatának változatosságában nem hagynak kívánni valót s hogy szakosztályunk az orvosi tudományok művelésével, fejlesztésével kapcsolatban azon célját, hogy minél több tagjában fölébressze a tudományos munkálkodás iránti kedvet, mennyire eléri, azt mi sem mutatja jobban, mint az a körülmény, hogy hova tovább mind többen és többen vesznek részt üléseink tudományos munkásságában, jóllehet, hogy a dolog természeténél fogva munkatársainknak egy jelentékeny százaléka évről-évre eltávozik körünkől, a kiknek helyét új erőkkel kell pótolnia.

Szakosztályi pénztárunknak állása 1911 évi december hó 31-én a következő volt:

Bevétel:
 1910 évről, mint maradvány ájtött — — — — — 599·84 K
 Az E. M. E. 1911 évi átalánya — — — — — 2200 — K

összes bevétel — — — — — 2799·84 K

Az összes kiadás 1911 december 31-ig — — — — — 2842·57 K
 így tehát 1911 évet 42 korona 73 fillér túlkiadással zártuk.

A Markusowszky-féle alapra vonatkozólag szerencsém van jelenteni, hogy az a mult évi kamataival együtt 202 korona 28 fillért teszen ki. Ezen alapra vonatkozólag — mivel annak hivatásáról az előiratok nem nyújtottak fölvilágosítást 1897-ben a E. M. E. orvostermészettudományi szakosztálya úgy intézkedett, hogy az mindaddig takarékpénztárilag kezeltessek, míg a 200 koronát eléri s akkor mint alapító tagsági díj a dr. Markusowszky Lajos nevére az E. M. E. pénztárának adassék át.

Az orvostermészettudományi szakosztály e határozatát később a külfönvált orvosi szakosztály is magáévá tette és a titkárt bizta meg e határozatnak a maga idejében való foganatosításával. Miután 1911 év végén ez összeg a 200 koronát elérte, jelentem a t. közgyűlésnek, hogy azt az említettem czim alatt az E. M. E. pénztárába beszolgáltattam.

Jelentésem tudomásul vételét kérve vagyok a tisztelt közgyűlésnek alázatos szolgálja

Kolozsvárt, 1912 február 5-én.

Dr. Jakabházy Zsigmond
 a szakosztály titkára.

A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Nemes intenczió n nyugvó egyéni akciók az emberi erények növekedését, a kvalitások kifejlődését, az altruizmus, ideális célok által mozgatott egyesületi akciók a társadalom tökéletesbítését vannak

hivatva előbbre vinni. Úgy az egyéni, mint a társulati tevékenységek ma fokozott erőlkifejtésre engednek következtetni s eme tevékenységben a szemünk előtt lefolyó, előttünk végbemenő ki- és átalakulás mozgalmas képét szemlélhetjük. Az emberi társadalom evolúciójában talán alig van hasonlítható korszak, a melyben oly egyidejűleg inogtak volna meg a vallás, tudomány és társadalmi berendezkedés alapzatai.

A lelki élet harca a társadalmi rétegzettségek gazdasági küzdelmével vegyül egybe s a tudomány keresve sem találja meg a helyes kivezető útát.

A társadalom eme sajátos mozgalmának eredő okait a társadalomtudomány értékes igazságokkal igyekszik megérthetővé tenni.

Szakosztályunk emez irányú működése az elméleti szociológia terén ezideig még szűk keretekben mozgott, de a gyakorlati tevékenység terén a felismert szociális bajok orvoslására széleskörű munkásságot fejt ki.

Hivatását a társadalom szabályozójaként jelentkező jog mezején sokkal intenzívebben igyekezett megvalósítani, mert úgy a jogtörténeti legrégibb emlékek, mint a legújabb tételes törvények munkálkodásának tárgyául szolgáltak. Azt lehet mondani, hogy ez a működési kör hálás terrén, mert a jogtudomány nem képez kivételt s így alapigazságainak pilléreit épúgy kell erősítse, vagy erősebbnek látszó pillérekkel helyettesítse, mint a többi tudományok.

Új eszmék — új igazságokat szülnek s ennek hódító hatalma nem ismer határt és gátakat. Az emberiség mindig egy újabb és újabb igazságért törtetett előbbre s ha egy-egy eszménye rombadűlt, nyomban mást emelt helyébe.

Közömbös, hogy ez az igazság az emberiség lelki életére, a megélhetés föltételeire, avagy ismeretkörére vonatkozott-e.

Eddigi felfogásunk szerint azonban a mi az egyéni célokat szolgáló javak megszerzése céljából kifejtett tevékenységnek ethikai háttérét adott és ad, ugyanaz adja meg az eszmékért folytatott küzdelemben is a megnyugtató választ minden eddigi igazság megdöntésekor: egy újabb lépés, az örök emberi feladatokban az eszményi cél felé.

Ebben az örök-emberi előretörtetésben mi is öntudatosan kell, hogy elvégezzük azt a munkát, a mely ebből, mint apró homokszemekre, reánk hárul. A homok-órának minden kis porszeme tényező, mert együttes mozgásukban jút kifejezésre az emberileg meghatározott idő, a kijelölt cél.

Mi, mint társadalmi egyedek, a társadalmi egyesülésnek ama formációjában végezzük a homokszem munkáját, a melyet a magyar kultúra e góczpontján a magyar-szellem az E. M. E.-ben megtestesülve létrehozott és a mely magyar tudományos törekvéseknek eddig is hatékony tényezője volt. Egyik másikunk — élethivatását figyelembe véve — sok homok-órában porszem: sok társadalmi mozgalomban tényező, sőt fontos tényező, de nyomatékosan kell kiemelnem, hogy az E. M. E. kebelében szakosz-

tályunk a többi szakosztályok mellett oly szerencsés alakulat, a melyben a kor szellemének perczipiálására fogékony, cselekedni, munkálni kész, az együttes munkálkodás által elérhető sikerért lelkesedni tudó egyének tömörültek. Társadalomtudományi szakosztályunk szerény keretekben bár, de az idők jelének teljes megértésével nemcsak a szólás erejével, hanem a szociális bajok enyhítésére szolgáló intézmények létesítésével, a szegény nép közvetlen gyámoltásával igyekezett tényező szerepét nem csekély eredménnyel betölteni.

Én azt hiszem, hogy szakosztályunk minden egyes tagjának a legmélyebb hálaérzettel kell arra gondolnia, hogy az a siker, a melyet szakosztályunk megalakulása óta elért, elnökünk Öméltóságának bölcs vezetésére vezethető vissza.

Ilyen gondolatok irányítottak akkor, a midőn szakosztályunk 1911 évi működéséről e helyen beszámolni kívánok.

Első sorban azonban azt óhajtom kiemelni, hogy az 1910 évi decz. 18-án tartott közgyűlés határozatához képest a tüdőbeteg-gondozó intézet életre kelt s működését 1911 szept. 2-án megkezdette. Erről a tüdőbeteg-gondozó intézet vezető orvosa, dr. Tariczky Ferencz által szerkesztett jelentés alapján alább részletesen fogok beszámolni, de nem mulaszthatom el hatványozott örömmel kifejezést adni e helyen azért, hogy ezt a nagyfontosságú humanitárius intézetet szakosztályunknak sikerült megvalósítani.

Az 1909 évi jelentésben foglalt széleskörű programnak ez egy csekély kis része ugyan, de jelentőségében talán a legfontosabb.

A szociális feladatok között országos jellegű.

Igaz, hogy anyagilag szerény keretek között mozgunk, de a biológiai alapelvek is arra tanítanak, hogy minden fokozatos fejlődésnek van alávetve s a kezdet rendszerint nagyon kicsiny, egyszerű.

Mi nem cselekedtünk eme természeti igazság ellen és bizunk abban, hogy a fokozatos fejlődés törvénye szerint Tüdőbeteg-gondozó Intézetünk fejlődésében rövid időn belül nagy arányokat fog mutatni s vagyoni viszonyaink javulásával közhasznú virágzását is nemsokára eléri.

A tárgyilagos igazság nem engedi, hogy elhallgassam azt, hogy ennek a méreteiben kicsiny, de a szakszerűség szempontjából a legelősebb kritikát is elbíró és minden szakszerű követelményeknek megfelelő intézet létesítésének tervezgetésében és előmunkálataiban dr. Farkas Lajos öméltósága 1911 év nyarán szabadságának fölládozásával megfelelő részét kivette.

Dr. Tariczky Ferencz vezető orvos buzgalmának és szakszerű intézkedéseinek, az intézet speciális céljainak megfelelő berendezésében nyilvánuló dologértésének nagyobb fokú dicséretét nem nyilváníthatom, mint azt, hogy a rövid idő alatt rendkívül csekély összeggel felszerelt intézet a hozzáértő orvosok véleménye szerint is elsőrendű, kifogástalan.

Ezek a tények szerencsés zárfolatát képezik azoknak az aggo-

dalmaknak, a melyek szakosztályunk vállalkozásával szemben egyesek részéről felmerültek.¹

Most már azt hisszük, az volna az aggodalmaskodókhoz legméltóbb cselekedet, ha az aggodalmaskodás mértékét és lendületét az intézet érdekeinek támogatásában juttatnák kifejezésre. És e részben aligha forog fenn határsértés, mert a humánitárius intézetek létesítésében, támogatásában, erősítésében, ha vezetősök a közczél előmozdításában hatékonynak mutatkozik — mindenki egyenlő jogosultsággal, helyesebben egyenlő emberi kötelességgel ténykedhetik.

Szakosztályunk emez újabb működési körét a többiekhez kapcsolva, tudományos és társadalmi tevékenységét jelenleg a következő keretekben végzi: tudományos előadások, szakosztályi kiadványok, iskolán kívüli oktatás: *a)* kereskedők szabad iskolája, *b)* népszerű ismeretterjesztő előadások, néphivatal, tüdőbeteggondozó intézet.

A tudományos munkálkodás mellett társadalmi akcióink szakosztályunk tevékeny, buzgó tagjait annyira igénybe veszik, hogy csak az ügyszeretet, a fokozott lelkesedés és egyéni kapacitás lehetnek fokmérői az elvégzett munkának.

Egyben kérnem kell a t. közgyűlés szives elnézését, hogy erről a széleskörű tevékenységről az egyes keretekben csak vázlat-szerűen, a nevezetesebb mozzanatok kiemelésével számolhassak be, mivel a színezések talán elenyésztenék a karakterisztikus vonásokat.

Tudományos előadások.

A tudományos előadások nem annyira a polgári év, mint az iskolai év beosztásának megfelelően tartatnak. Ezért szinte nehéz a polgári év kezdetén úgy elszámolni, hogy abban csak kizárólag az előző polgári év anyaga foglaljon helyet.

Ezért az 1910 évi jelentés vonatkozó részének figyelembe vételével kiemelem, hogy az 1910/11 évi tudományos előadások sorozata a következő volt:

1. 1910 november 19-én, Rozsnyai Dávid: A koldulás és csavargás elleni küzdelem Németországban.

2. 1910 november 19-én, dr. Bíró Balázs ügyvéd: Az új polgári perrendtartás kritikái méltatása.

3. 1911 januárius 28-án, dr. Somló Bódog egyetemi r. tanár: A jog alkalmazása.

4. 1911 márczius 25-én, dr. Bochkor Mihály jogakad. tanár: Gazdasági tényezők az egyházjog fejlődésében.

5. 1911 április 4-én, dr. Kiss Géza egyetemi m. tanár, jogakad. tanár: A papyrusok zálogjogáról.

E tudományos előadások fokozott érdeklődés mellett folytak le. Azok tartalmáról, valamint irodalmi értékéről a sajtó alatt levő

¹ L. Kolozsvári Hirlap 1911 évi 121. szám.

szakosztályi kiadványok fognak beszámolni. Megállapított program-munkához híven haladtunk kitűzött célunk felé.

Az 1911—12 év első ciklusában az új polgári perrendtartásra (1911: I. tcz.) vonatkozó sorozatos előadások lettek fölvéve. Az előadások programja:

1. 1911 október 21-én, dr. Farkas Lajos egy. ny. r. tanár: Az új polgári perrendtartás és a római jog.
2. november 4-én, dr. Biró Balázs egy. m. tanár, ügyvéd: Perjogi elméletek az 1911: I. tcz-re tekintettel (I—II. cím.)
3. november 18-án, dr. Pordea Gyula ügyvéd: Eljárás az első folyamodású bíróságok előtt (III. cím.)
4. december 2-án, dr. Endes Miklós ít. táblai elnöki titkár: A felebbezés.
5. december 16-án, dr. Jékey Dániel kir. ít. táblai bírósági elnök: A felülvizsgálat.
6. 1912 januárius 13-án, dr. Papp József ügyvéd, ügyv. kamarai titkár: Különleges eljárások az új perrendtartásban.
7. januárius 27-én, dr. Bochkor Mihály jogakad. tanár: A canonai perrend és az új polgári perrendtartás (1911. I. tcz.)

Ez előadások egy igen fontos kérdést: a gyakorlati jogászok helyi továbbképzésének problémáját oldották meg. Nem találok eléggé alkalmas meghatározást arra, hogy ezek a gyakorlati irányú előadások a tudományos tárgyaláshoz való közeledést mely módon mozdították elő, de viszont aligha tévedek, ha azt vélem, hogy a tudománynak a praxishoz való hajlása csak ily úton készíthető elő.

Az előadásoknak termékenyítő hatását az élet lesz hívatva megmutatni, de azok vonzó erejének növekedése már előre jelzi, hogy ez a helyes út arra, hogy szakosztályunk tudományos előadásai a gyakorlati életre jelentőséggel bírjanak.

Ezek az előadások is a szakosztályi kiadványokban fognak tudományos értéköknek megfelelő szélesebbkörű nyilvánosságra jutni.

Az Erdélyrészi Jogi Közlöny szerkesztőjének, dr. Papp József ügyvéd, kamarai titkár úrnak e helyen is tolmácsolni kívánom a szakosztály háláját azért, hogy szakosztályi üléseinkről minden egyes esetben oly meleg elismeréssel emlékezett meg és a nagyközönség érdeklődését igyekezett ez úton is fokozni.

Az 1911/12 évi előadások programja szerint még két előadás van tervbe véve, dr. Meltzl Balambér egyetemi m. tanár: A kötelezési jog Hammurabi korában, dr. Tóth György kir. tszéki bírósági elnök: Az agrár közösségek, mint jogi személyek.

A tudományos előadások révén szakosztályunknak eddigi célja az volt, hogy az egyetem jogi karának tudós professzorai élő szóval közöljék a gyakorlat embereivel azokat a tudományos eredményeket, amelyek a jogtudomány terén időről-időre megállapítást nyernek, hogy ez által a gyakorlatban minél előbb érvényesíthessenek az elmélet által megállapított igazságok.

Viszont a gyakorlat embereinek is módjukban áll a praxisban nagy jelentőségű és fontos kihatású vitás elvi kérdéseket eszmecsere tárgyává tenni és a való élet kívánalmait a tudomány kritikájának próbakövével csiszolgatni.

Ezeket a tudományos előadásokat az ügyrend értelmében közrebocsátandó szakosztályi kiadványok közvetítik az érdeklődő közönség szélesebb rétegeinek, miáltal a jövőre nézve az érdeklődés fokozódását bizton remélhetjük.

Ha nem feledjük, hogy könnyebb az igazságot megtalálni, mint másokkal megértetni, akkor e szakosztály érdemes, munkás tagjait tudományos tevékenységek kifejtésében az a cél kell hogy sarkalja, hogy ennek az irányzatnak minél több embert megnyerjünk, mert nem lehet tagadni, hogy még igen sokan vannak, a kiket meg kell győzni, a kikkel meg kell értetni, hogy az egyéni kifejlődés, az egyéni tartalom ily irányú munkálkodással fokozható, növelhető.

A gyakorlat embereinek továbbképzése ma már a szükség parancsolta követelmény, *mert a fölszines, látszathól élő társadalom a szakértelem, szaktudás nivóját is elsekélyesítette.* Szakosztályunk működése ebben az irányban egyúttal korszerű is és minél több szakosztályi előadással s ennek eredményében minél több kiadvánnyal tudjuk tevékenységünket dokumentálni, annál nagyobb súlylyal tudjuk a mi igazunkat beigazolni. Ezzel át is térek szakosztályi kiadványainkra vonatkozó jelentésemhez:

Szakosztályi kiadványok.

Szakosztályunk első kiadványának anyagi sikereiről ezidőben még nem tudok beszámolni, mivel a budapesti Szent-István Társulat és Stein János kolozsvári cég a bizományba átvett füzetek elárúsításáról csak 1912 év tavaszán fognak elszámolni.

Erről a jövő közgyűlésen leszek majd szerencsés részletes jelentést tenni. Kiadványaink tudományos és erkölcsi sikereiről s nevezetesen Hammurabi törvénykönyvének fogadtatásáról a kritika adja meg a legmegnyugtatóbb választ.

Kiadványunkat általánosan elismeréssel fogadták. Így a többi között elismerőleg nyilatkoztak Concha Győző, Plósz Sándor, Dudek János budapesti egyetemi tanárok és Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök.

Szakszerű ismertetéseket közöltek az Erdélyrészi Jogi Közlöny, a Religio, a Közművelődés (tekintettel az asszirológia, egyiptológia köréből vett előadások teológiai vonatkozásaira)¹ s néhány erdélyrészi lap.

Dr. Boros György a Keresztény Magvető 1911 évi 2 füzetében „Hammurabi törvénykönyve“ czímen hosszabb tanulmányt írt, melyben a biblia megfelelő helyeit állítja szembe a

¹ Közművelődés (1911) XXXIV. évf. V/11. 19. szám.

törvénykönyv egyes pontjaival. Érdekes és értékes tanulmányában ezeket mondja: „Mi az E. M. E. jogi szakosztályának hálánkat nyilvánítjuk, hogy a Hammurabi törvényét a *magyar közönség* közkincsévé tette.“ A vonatkozó fölolvadásokra pedig ez a megjegyzése: Tudományos alapon, gondos tanulmányon írt értekezések.

Nem hallgathatom el azonban azt, hogy a budapesti szaklapok a hová kiadványunkat megküldtük, meg sem emlékeztek kiadványunkról. Ezt nem sérelemnek, hanem szomorúan jellegzetes körülménynek tekintem csupán, mert ily értékű kiadványok mégis csak megérdemelték volna legalább azt a sorsot, amiben a mindent kisajátítani törekvő központ átlagos termelése részesül.

A komoly és céltudatos munkásság méltánylása késhetik, de el nem maradhat.

A szakosztályunk kiadványai között megjelenésre váró újabb publikációk között a török alkotmánytörvények újszerűségükkel lesznek hivatva a közönség érdeklődését az eddigi kereteket meghaladó mérvben fölkelteni és szakosztályunk felé fordítani, mert az előttünk eléggé nem ismert Balkán-államok közül a vallása által tőlünk teljesen izolált Törökország kutatni szerető szemünk előtt a titokzatosság sűrű fátyola által takart kelet miszticizmusából az alkotmánytörvények által nyugateurópai kothurnusban fog megjelenni.

Szinte sajnálni lehet, hogy szakosztályunk nem rendelkezik oly bő anyagi eszközökkel, hogy a nyugateurópai civilizáció felé törekvő keleti államoknak minél több törvényét tudnók hazánk nyelvére átültetni, hogy a kelet társadalmi viszonyait megrögzítő tételes szabályokból ismerhessük meg az útleírásokban színes szemüvegen át bizarnnak talált szürke, nyomorgó keleti társadalmi életet.

E helyen meg kell világítanom szakosztályunk kiadványaira nézve azt az irányt, a melyet követni akarunk.

Egyfelől arra törekszünk, hogy az assziologia és papirologia értékes eredményeit s általában a régi keleti kultúra törvényeit az eredetiből tudományos értékű fordításokban ültessük át az idegen írók kutatásainak kellő felhasználásával, hogy ekként a nem tisztán szakközönség is saját maga bepillantasson a mai kultúra alapzatát képező messzi múlt állapotaiba.

Ennek az iránynak volt szentelve Hammurabi törvénykönyve és kiadványunk I. II. füzetének vonatkozó anyaga.

De a jelenleg létező s velünk szomszédos államok törvényei iránt sem lehetünk teljesen közömbösek. Ma, amidőn az ipar és kereskedelem a forgalmi eszközök tökéletesedése következtében csak a vámvonalokat ismeri, de a területbeli távolságokat kevéssel azelőtt még alig képzelte módon csökkentette; ma a mikor a törvényhozások irányzata a nemzetközi jog fejlesztésében mind határozottabban jut kifejezésre; azt hisszük, hogy a velünk szomszédos keleti államok törvényeinek közvetítésével helyes célt szolgálunk.

Ennek az irányzatnak a török alkotmánytörvények csak előhírnökei s remélhetőleg gyors egymásutánban gyakorlatibb törvényeket is fogunk közreadhatni.

Szakosztályunk 1911 évi június 6-án határozta el a török alkotmánytörvények kiadását és a fordítás eszközöltetésével az elnökséget bizta meg. Szakosztályunknak dr. Erődy Béla t. titkár barátunk közreműködésével sikerült dr. Mészáros Gyula magyar nemzeti múzeum-őr úr személyében az eredeti török szöveg átültetésére alkalmas orientalistát megnyerni.

Az 1911 december 6-án kelt levél (67—911. sz.) tartalma szerint a munka kézirata 1912 év januárius végére, egy későbbi levél szerint pár hét múlva elkészül. A késedelem okául azt hozza föl, hogy a forrás munkákat nem kaphatta kellő gyorsasággal, mivel török testvéreinknek semmi se sürgős.

Kiadványainknak minél szélesebb körben leendő elterjedése, minthogy ez idő szerint rendes bizományosunk nincs, előfizetési fölhívások útján mutatkozik czélszerűnek. E fölhívásoknak gyakorlati jelentősége kettős:

a) Az E. M. E. többi szakosztályainak tagjai ily módon juthatnak legczélszerűbben abba a helyzetbe, hogy kiadványainkat kedvezményes áron megszerezhessék és

b) a tagoknak juttatandó példányokon fölül szükségesnek mutatkozó példányszámokat ekként tudhatjuk meg legmegközelítőbben.

Már pedig a jelenlegi drága nyomtatási költségek mellett nem közömbös, hogy előreláthatólag el nem kelő példányokat is nyomassunk.

Az 1909—10 évi fölolvasások (I. II. füzet) nyomtatásának költségeire és az írók honoráriumára szakosztályi átalányunk évi összege távolról sem mutatkozott elegendőnek. Különösen Hammurabi törvénykönyvének nyomtatása került sokba, mivel erre a célra külön betűket kellett beszereznie a nyomdának. Hammurabi törvénykönyvének magyar nyelven levő megjelentetését oly tudományos értékűnek találta a nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hogy a kiadás céljaira 2000 K segélyt volt kegyes utalványozni.

1. A szakosztályi átalányból és e segélyből az

I. II. (kettős) füzet és a II. külön füzet
nyomtatása s füzési költsége fölemészttet

1328 K — f.

2. Szállítási költségre fordítottunk --- --- ---

32 " 71 "

3. Írói honoráriumra kifizettünk --- --- ---

855 " 25 "

összesen --- 2215 K 96 f.

A folyó évben 46/911 szám alatt szintén intéztünk fölterjesztést a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz 2000 kor. segély kiutalványozása iránt, de eddig még választ nem kaptunk.

Bizunk azonban abban, hogy kiadványaink tudományos értéke kellő méltánylásban fog ezuttal is részesülni.

Mi ezzel a munkálkodásunkkal részeseivé akarunk lenni annak a sikerdús tevékenységnek, a mely az E. M. E. kulturális hivatását

beigazolta s a mely hivatás betöltésére e hazarészben a jövőben is szükség van.

S ha az E. M. E. kiadásában és támogatásával 1859—1908 között megjelent művek sorozatában önálló jogi művek nem is szerepelnek, ha a jogi műveket nem is látjuk önálló részként megjelenítve: mégis jóleső örömmel, nemes önbizalommal s méltán büszkeséggel juttathatjuk kifejezésre azt, hogy jogi szakosztályunk kiváló elnöke szakosztályunk megalakulása előtt is az ő nagy tudásával fáradhatatlan munkása volt az E. M. E.-nek s értékes tanulmányai alkotó részét képezik ama tudományos munkálkodásnak, a mely az E. M. E. ötven éves fennállását előmozdította s jelentőségét növelte.¹

Szakosztályunk tudományos működése és irodalmi munkássága minden támasztható igényeknek meg fog felelni, ha a kijelölt irányban haladva minél számosabb és minél nagyobb fajsúlyú füzetekkel tudjuk igazolni azt, hogy munkálkodásunk valóban tudományos.

Megvalósításra érdemes eszmeként szóba került a székelyek joga, Kolozsvár joga, a dánok joga, Románia büntetőtvénnykönyve és a hinduk jogának, Manu törvénykönyve kiadása.

Így majd a jövő krónikásának lesz fölvésni valója szakosztályunk számlájára is.

Iskolán kívüli oktatás.

Szakosztályunk az iskolán kívüli oktatást eddig is kettős irányban végezte, a kereskedő ifjúságnak hivatásához megkívántató szaktudás nyújtása és az ipari és gyári munkáselem szellemi értékének tudományos igazságok közlése által eszközölhető emelése által.

Szakosztályunk választmányának határozata értelmében az 1911/12 évszakban a Kereskedők Szabad Iskoláját megnyitottuk.

Az erre vonatkozó előkészületekben szakosztályunkat értékes támogatásban részesítették, dr. Tamási István, az O. M. K. E. kolozsvári kerületének elnöke és Székely-Doby Géza, a kereskedők és kereskedő ifjak társulatának elnöke, kik a kereskedő urakhoz a következő felhívást intézték.

„Mint sok pályán, bizonyára a kereskedők alkalmazottai között is többen vannak, kik késő megbánással síratják az elszalasztott alkalmat, mellyel a hivatásukhoz szükséges tanulmányok megszerzését elmulasztották. Még többen vannak talán, kiknek életkörülményei nem engedték meg a kellő tudnivalók megszerzését.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya nemes és önzetlen készséggel kínál e felhívás útján eléggé meg nem becsülhető alkalmat úgy a kereskedőknek, mint

¹ a) Az E. M. E. kiadásában és támogatásával 1859—1908 között megjelent művek jegyzéke (1909).

b) Az E. M. Egyesület multja és jelenje (1909.)

a kereskedelmi alkalmazottaknak (nőknek és férfiaknak egyaránt) arra nézve, hogy a levelezés, könyvelés, a közgazdasági és jogi ismeretek stb. legszükségesebb gyakorlati részeit elsajátíthassák.

Azzal a bizalomteljes kérelemmel fordulunk az igen tisztelt főnöki karhoz, méltóztassék alkalmazottaival a csatolt íven körvonalozott ingyenes esti tanfolyam fontos értékét megismertetni és a kolozsvári kereskedelem színvonalának emelése érdekében arra buzdítani őket, hogy ez ingyenes esti tanfolyamokon minél nagyobb számmal és buzgalommal vegyenek részt.

A kolozsvári kereskedői osztály művelt érzéke e tanfolyam jelentőségét bizonyára méltányolni fogja s a kitűzött cél megvalósítását fokozott odaadással előmozdítja.

Nemes és önzetlen támogatásukért fogadják e helyen is szakosztályunk meleg elismerését és köszönetét.

Dr. Farkas Lajos elnök úr pedig a következő fölhívást bocsátotta ki: „Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya a „*Kereskedők Szabad Iskolájá*“-t az 1911—12 évfolyamra 1911 évi október hó 3-án megnyitja.

A tanfolyam két félévre terjed. Az I. félév 1911 október 3-tól december 22-ig, a II. félév 1912 januárius 8-tól április 6-ig tart.

Az I. félév tárgyai: Közgazdasági ismeret. Levelezés. Kereskedelmi számtan. A II. félév tárgyai: Kereskedelmi és váltójog. Könyvviteltan. Kereskedelmi számtan. Egy-egy tárgyból hetenként 1 órai előadás vagy gyakorlat lesz, kedden, szerdán és pénteken este 8—9 óráig. (Lásd a Naptárban.) Az előadásokat a Központi Egyetem Bölcsészettudományi Karának 1. sz. tantermében tartjuk. A tanfolyam befejezésével vizsgálatok lesznek és a vizsgálatot kiállott hallgatók nyomtatott bizonyítványt kapnak. A beiratkozás a kibocsátott jelentkezési ívek alapján történik.

Tanulmánytervezet. Közgazdasági ismeret: dr. Biró Balázs ügyvéd, egyetemi m. tanár. Kereskedelmi és váltójog: dr. Papp József ügyvéd, ü. k. titkár.¹ Kereskedelmi számtan: dr. Veres Vilmos ny. keresk. akad. tanár. Magyar kereskedelmi levelezés: Kuntner Róbert keresk. akad. tanár. Könyvvitel: Kuntner Róbert keresk. akad. tanár.

Szakosztályunk a szaktanfolyam adminisztratív teendőinek végzésére dr. Veres Vilmos ny. keresk. akadémiai tanár urat nyerte meg.

A tanfolyamra 12 nő, 65 férfi, összesen 77 hallgató jelentkezett. Az előadások 1910 október 3-án vették kezdetüket.

A tanfolyamot dr. Farkas Lajos elnök úr megbízása folytán dr. Tóth György kir. tszéki bíró nyitotta meg.

A megnyitáson jelen voltak a tervezetben megnevezett előadó tanár urak és ezen fölül a Kereskedelmi és Iparkamara képviselőiben Balázs Gyula iparkamarai titkár; a kolozsvári kereskedők

¹ Az előadó úr akadályoztatása folytán dr. Endes Miklós kir. ít. táblai elnöki titkár urat sikerült szakosztályunknak a helyettesítésre megnyerni.

közül: dr. Tamási István, Bittó Rezső, Szakács Kálmán a Biasini czég tulajdonosa stb. Az előadások látogatása mintaszerű és a hallgatóság magaviselete kifogástalan. A tanfolyam eredményéről a jövő évi jelentés van hivatva részletesen beszámolni.

Népszerű ismeretterjesztő előadások.

A szakosztály kezdeményezése adta meg az iskolán kívüli oktatásnak azt a lendületet, amely ma e téren Kolozsvárt észlelhető s a mely az általános irányzat folytán oly nagy mérvet öltött. Ma már nem térhetünk ki az elől a kérdés elől, hogy a kifejlődött versenyben minő mérvben és módon vegyünk részt?

En azt hiszem, hogy az E. M. E. szakosztályának az általa kezdettől fogva elfoglalt szigorúan tárgyilagos magatartásától és a tudomány igazságait minden *egyéni* és *hatalmi* érdek nélkül terjesztő feladatainak megvalósításától a legnagyobb versenyben sem szabad eltérnie és az arany középútat kell jövőre is szem előtt tartania.

Hogy az iskolán kívüli szabad oktatás mérvét szemlélhessük, reá kívánok mutatni arra, hogy a következő irányban tartattak ismeretterjesztő előadások:

a munkás gimnáziumban, a munkás otthonban, e kettő fejlődéseként szemlélhetjük az 1912 januárius 22-től kezdve működő: Munkások Szabad Iskolája címen indított új akciót. Továbbá Kath. Népszövetség. Bocskai Kör. Rákóczi Egyesület. Kath. Tanonczotthon. Augusztineumi elemi iskola (cselédék számára). A városházán az Iparos-Egylet és az újonnan alakult: Anyák Iskolája. Felsőbb fokú oktatásnak megfelelő előadásokat rendeznek: A Szent-Imre Egyesület; Dávid Ferencz Egylet; Szent-Ferencz 3-ik rendje; Kolozsvári Oltáregylet; Ezra Ifjúsági Egyesület; Erdélyi Gazdasági Egyesület; a Magyar Társadalomtudományi Társaság; E. M. Egyesület. Legújabbban a polgári fiú-iskola tornatermében rendeznek vetítéses előadásokat.

Ez a körülmény vezetett annak a megfontolására, hogy a fajunkat jellemző fölbúzdulás és hirtelen lehülés rövid periodusát e téren is át kell hogy éljük és a mi szakosztályunknak kell a következetes, a célt elérni óhajtó munkálkodást képviselnie.

Ezekből jövőre — természetesen a fejleményekhez képest tervezve — a Kereskedők Szabad Iskoláját és az Ipari Munkások Szabad Iskoláját váltakozva fogjuk rendezni. Ebben különösen a Kereskedők Szabad Iskolájának a rendszere vezet, a mely nagy sikerűnek és kihatásaiban maradandó munkásságnak bizonyult.

Ez által természetesen munkatársaink, a mi buzgó előadóink munkálkodása is intenzívebbé fog válni a legsemlegesebb területen a tudomány felszentelt csarnokában: a tudományegyetem épületében.¹

¹ Szakosztályunknak 1912 januárius hó 13-án megtartott ülése óta az iskolán kívüli oktatás terén egy újabb akcióról számolhatok be. Dr. Apáthy István

Az 1911/12 évi munkálkodásunkat az eddigi keretekben a Központi egyetem IV. számú termében és a Keresztény Szocziálisták Egyesületében folytatjuk.

Amott tartott előadásaink programja volt:

1911 október 13-án Huber Imre kegyesrendi főgimnáziumi tanár: A munkások egészséges táplálkozása. 1911 október 20-án és 27-én dr. Konrády Dániel egyet. m. tanár, mentő-egyesületi igazgató: A fertőző betegségek szocziális jelentősége. 1911 november 3-án dr. Konrády Dániel egyet. m. tanár, mentő-egyesületi igazgató: A tuberkulózisról. 1911 november 10-én dr. Szabó József ideg- és elmegyógyászati tanársegéd: Az elmebetegségek társadalmi jelentősége. 1911 november 17-én Huber Imre kegyesrendi főgimn. tanár: A kőszén az iparban. 1911 november 24-én Hangay Oktáv keresk. akad. tanár: A tulipánok országa. (Vetített képekkel.) 1911 december 1-én Gockler Lajos keresk. akad. tanár: Egy turista-út az Alpesekben. (Vetített képekkel.) 1911 december 8-án Förstner Tivadar tanár: A modern iparművészet. 1911 december 15-én Vass Emil tanár: Régi találmányok. 1912 januárius 5-én és 12-én dr. Rosnyay Dávid, az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A munkásosztály helyzete a múltban és jelenben. 1912 januárius 19-én és 26-án dr. Költő Gábor kir. törvényszéki bíró: A munkás betegsegélyezés és balesetbiztosítás. 1912 februárius 2-án dr. Pordea Gyula ügyvéd: A munkások hitelviszonyai. 1912 februárius 9-én dr. Pordea Gyula ügyvéd: A munkásszövetkezetek. 1912 februárius 16-án Hatiegan Emil ft. táblai tanácsjegyző: A valláserkölc és a munkásosztály. 1912 februárius 23-án dr. Apáthy István egyet. ny. r. tanár: A tenger élete. (Az állattani intézetben). 1912 márcz. 1-én Lux Gyula kép. tanár: Alkotmányunk fejlődése. 1912 márczius 8-án Kelemen Lajos unit. főgimnáziumi tanár: A drágaság és gazdasági bajok Erdélyben az utolsó háromszáz évben. 1912 márczius 22-én dr. Tóth György kir. törv. széki bíró: Valláserkölc és gazdaság. A szakosztály a fenti összes ismeretterjesztő előadásaira az érdeklődőket szívesen látja. Kezdeté pontban este 8 órakor. Az előadás látogatása díjtalan.¹

egyetemi ny. r. tanár úr elnöklete alatt a plakátok szerint két folyamú szabad oktatás van tervbe véve. Az első folyam lényegileg a Munkásgimnázium működését folytatja. A felsőbb folyam a mi előadásaink kereteinek megfelelően a tudományegyetem IV. sz. termében fogja előadásait megtartani.

A szabad verseny híveinek vallván magunkat, mi csak örvendünk, ha úttörő munkánk áldásos voltát mások is felismerték és ugyanazon nyomokon talán sikeresebb munkát tudnak kifejtetni és nagyobb eredményeket tudnak elérni, de mint az E. M. E. szakosztálya nem zárkozhatunk el ama gondolatunknak a kifejezésre juttatása elől, hogy az Egyesület tagjai az Egyesület tevékenységét, mint illet, gyöngítik, ha ennek keretein kívül azonos keretű tevékenységet fejtenek ki.

¹ Ez előadásokon a dr. Apáthy István egyetemi tanár úr elnöksége alatt indított szabad oktatás következtében azt a változtatást tettük, hogy *péntek* helyett *szombat*on tartjuk előadásainkat.

Ennek szükségyszerű hátrányait érezzük, de kitűzött célunktól nincs okunk eltérni.

A második csoportban tartott előadások sora a következő volt: 1911 október 15-én Hangay Oktáv kereskedelmi akadémiai tanár: A varrótú; november 19-én és december 10-én dr. Bíró Balázs ügyvéd, egy. m. tanár: Téves nézetek a hajdankor törvényeiben. 1912 januárus 14-én dr. Rosnyay Dávid, az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A büntettek okai és következményei; februárus 11-én Varjú János dr., kegyesrendi főgimn. tanár: A munka hősei; márczius 17-én Huber Imre, kegyesrendi főgimnáziumi tanár: A legnehezebb munka (vetített képekkel). E helyen azt is jelezhetjük, hogy közbejött akadályok folytán az 1912 januárus 14-ére kitűzött előadást is dr. Endes Miklós elnöki titkár tartja, illetve tartotta meg és előadását egy újabbal meg is toldotta.

Mult évi előadásaink rendben és megelégedést nyújtó sikerrel folytak le. A központi egyetemen tartottunk összesen 12 előadást azzal a változással, hogy Hangay Oktáv és Förstner Tivadar nagymérvű és sürgős dolguk miatt nem tarthatták meg előadásukat. A szobrászat cz. előadás helyett „a repülőgép“-ről Vass Emil ipariskolai szaktanár tartott előadást, míg a francia szobrászatról tervezett előadás helyett dr. Vincze Frigyes tartott egy előadást „Új Törökország“ czímen. A Keresztény Szocialisták Egyesületében tervezve volt 13 előadásból különböző okok miatt csak 8 előadást tarthattunk meg. A Ferencz József Tudományegyetem IV. sz. termében tartott előadások látogatása átlag 40 hallgatóval 480-ra tehető. A Keresztény Szocialisták Egyesületében tartott előadások hallgatóinak száma nagyobb eltérést mutat, de 9 előadás hallgatóinak száma 450-re tehető. Az ily nyilvános előadások hallgatóinak helyes és pontos statisztikáját összeállítani nagy nehézséggel jár, de jövőre ingyenes látogató-jegy kibocsátásával lehetne azt czélszerűen megvalósítani.

Az előadó uraknak szakosztályunk a legőszintébb elismeréssel adózhat azért a lelkes buzgóságért, a melyet népszerű ismeretterjesztő előadásaink körül kifejtettek.

Legyen szabad azonban névszerint kiemelnem Huber Imre kegyesrendi főgimnáziumi tanár urat, aki — daczára, hogy szakosztályunknak nem tagja — odaadó támogatásával évek óta biztosítja a Keresztény Szocialisták Egyesületében előadásaink sikerét.

Néphivatal.

A szegény néposztály társadalmi helyzete által megkivánt gyámoltás, támogatás jogállamban alig lehet nagyobb megnyugvást biztosító, mint épen a bonyolult helyzetben tájékozódni nem tudó szegény embernek nyújtott helyes jogi tanácsadás, sőt a reá nézve fontos jogi kihatással bíró lépések megtétele.

A társadalmi rendet szabályozó intézkedések tömkelegében a hivatások egyének is néha kalauz után nyulnak. A vélt sérelmet szenvedett, esetleg relative is értékes előnyt biztosítani kívánó sze-

gény ember valósággal megváltásnak tekinti, a mikor napok, sőt hónapok mulva, a sok idc-oda járkálás után, egyszerre csak megtalálja a céljához vezető helyes utmutatást a Néphivatalban, a hol az általa is megérthető világossággal nyer kitanítást, hogy mit tegyen, vagy hogy el nem érhető lidérczény után szalad.

Ez a nyitja annak, hogy a Néphivatal intézménye a reá utalt közönség körében már meglehetősen ismertté és kedvelté vált, úgy, hogy a köznép körében gyakran hallhatók az ily irányú megjegyzések, a mint ezen osztályba tartozó egyének egymással beszélgetnek: egész nyugodtan mehetsz oda, ott jól elintézik az ügyedet, mert ott ha ügyvéd kell, van ügyvéd, ha adóügyed van, van ebben a dologban jártas hivatalnok, ha rendőrségi ügyed van, arra pedig közigazgatási tisztviselőt kapsz.

Örömmel emelhetjük ki, hogy Kolozsvármegye és Kolozsvár sz. kir. város főispánja: gróf Esterházy Kálmán öméltósága a Néphivatal működését annyira üdvösnek és áldásosnak találta, hogy óhajtottának vélte a megye területén a főszolgabirói és járásbirósági székhelyeken is megfelelő expozitúrák felállítását.

Szakosztályunk működésének ily irányú kiterjesztése a főispán úr öméltóságában megértő pártfogóra találván, kitűzött célunk megvalósítása iránt a szükséges lépéseket megtettük.

A néphivatal lelkes és szakavatott vezetője: Dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző az 1911 év folyamán volt is Bánffyhunyadon, az ottani vezető egyéniségekkel érintkezett s a lehető legkedvezőbb impresziókkal tért haza a részben, hogy ott a néphivatal áldásos tevékenységét lelkes munkások fogják fölkarolni.

Tekére nézve hasonló irányú lépéseket tett.

A hivatal beállítása arra való szakemberek vállalkozásán és ügybuzgalmán fordulván meg, a kísérlet eredményes voltát a jövő fogja megmutatni.¹

A hivatalos órák most szombaton d. u. 5—¹/₂7 óra és hétfő délután 4—¹/₂6 órák közt tartatnak. Mindkét hivatalos órának van már meglehetősen számú publikuma, de azért a szombati óra most is népesebb, mert néphivatalunk kolozsvári kliensei legtöbbsnyire az iparos osztályból kerülnek ki s ezeknek a heti munka bevégzése után van leginkább idejük panaszos ügyeik elintézésére.

Ügyforgalmukat illetően örömmel jelenthetjük, hogy az ha lassan is, de állandóan növekszik. A néphivatal orvosi tanácsadását 1911 decz. 2-tól kezdve a szakosztályunk által felállított, céljaiban azonos Tüdőbeteggondozó Intézet végzi. Ennek daczára a múlt évi 291 ügygyel szemben a folyó évben már 309 ügy volt. A múlt évben volt közigazgatási és orvosi ügy 137, adóügy 34, peres és perenkivüli ügy 115. A folyó évben a közigazgatási és orvosi ügyek száma 100, a peres és perenkivüli ügyeké 131, az adóügyeké 78.

¹ Dr. Pavlik Sándor a néphivatal vezetője a Kolozsvári Hírlap 1911 januárius 24. számában ismertette a nagy közönséggel ennek jelentőségét ily címen: Szükséges-e a néphivatal?

A szakosztály választmánya köszönetét fejezte ki a Néphivatal kiváló vezetőjének, dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző úrnak és a Néphivatal buzgó szaktanácsadóinak: dr. Pordea Gyula ügyvéd, dr. Török István ifj. ügyvéd, dr. Wertheim Mór p. ü. titkár, dr. Marinka Lajos rendőrkapitány, dr. Gál Zsigmond p. ü. titkár uraknak.

A Néphivatal anyagi ügyeiről jelenthetem, hogy a m. kir. földmivelési miniszter úr a 3000 korona államsegélyt 1911 évre is kegyesen engedélyezte, továbbá, hogy Kolozsvár sz. kir. város is kivételesen 500 korona segélyt adott hivatalunknak. Kibocsátott körlevelünkre egyes kolozsvári pénzüzetek is adományokat küldtek és pedig az Osztrák-magyar bank helyi intézete 50 koronát, az Erdélyi bank és takarékpénztár r.-társaság, a Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank, Mercurbank, Népbank, Magyar jelzalog hitelbank 10—10 koronát. Ezen adományokért a szakosztály jegyzőkönyvi úton fejezte ki köszönetét.

A m. kir. földmivelésügyi miniszter úrhoz az 1912 évi államsegély megadása iránt kellő időben jelentésünket felterjesztettük, de az országos költségvetés tárgyalva nem régen lévén, nem is lehetünk a miniszter úr elhatározásának birtokában.

A Néphivatal 1911 évi számadása a következő.

Bevétel:

Államsegély	--- --- --- --- --- --- --- ---	3000 K
Erdélyi Bank	--- --- --- --- --- --- --- ---	10 "
Kolozsvári tkp. és hitelbank	--- --- --- --- --- --- --- ---	10 "
Magy. Jelz. hitelbank erdélyrészi képv.	--- --- --- --- --- --- --- ---	10 "
Népbank	--- --- --- --- --- --- --- ---	10 "
Osztrák-Magyar bank	--- --- --- --- --- --- --- ---	50 "
Kolozsvár város	--- --- --- --- --- --- --- ---	500 "
Egyenleg	--- --- --- --- --- --- --- ---	1 K 49 f. ¹
		<hr/> 3591 K 49 f.

Kiadás az Erdélyi Bank és Takarékpénztárnál vezetett számadás szerint: 3591 K 49 fillér. Maradvány helyesbítés után 138 K 51 fillér.

Jelentésem elején kiemeltem, hogy szakosztályunk az orvosi tanácsadást a Néphivatal keretéből az ujonnan felállított Tüdőbeteg gondozó Intézetbe helyezte át.

Szakosztályunk ekként a népgyámolítást orvosi tekintetben is intenzívebben gyakorolhatja, de ez nem változtat semmit szakosztályunk ama programjában, hogy a szegény néposztályt a Néphivatal kereteinek megfelelően kívánja a mai társadalmi viszonyokhoz képest és a nagy társadalmi veszélyt képező tüdőbetegséggel szemben profilaktikus módon orvosi tanácsal ellátni és a fertőzés veszélyét csökkenteni.

¹ Eszerint 1 K 49 f. tulkiadás mutatkoznék, azonban téves könyvelés folytán 140 K bevételbe helyeztetvén, pénztári maradvány 138 K 51 fillér.

Ezzel az utalással át is térhetek a Tüdőbeteggondozó Intézetre vonatkozó jelentésemre.

Tüdőbeteg-Gondozó Intézet.

Jelentésem bevezető részében rámutattam az intézet létesítésének kezdetére. E helyen nem tehetek mást, mint utalok dr. Tariczky Ferencz vezető-orvos ama jelentésére, a melyet a dispensaire-bizottságnak 1911 november 2-án tartott ülésén előterjesztett s a melyet az ezt követő időre vonatkozó adatokkal kiegészített.

Eszerint: „Még nem tört meg ugyan teljesen az a vétkes közöny, mely úgy népünk lelkületét, mint még mai nap is sok helyt hatásainkat, sőt a mi szinte elképzelhetetlen, olykor egészségügyi faktoraink egynémelyikét is — a gümőkór ellenes küzdelmet illetőleg — fogva tartja, mégis kezd örvendetesen kibontakozni egy új iránynak a kezdete, mikor majd a hatóságok, a társadalom s az egyén — úgy a beteg, mint az egészséges — válllvetve veszik fel a kétségtelenül nehéz küzdelmet: a pusztító kegyetlen kór, a tüdővész ellen. Épen a mindnyájunkat fenyegető baj nagysága s az eredményes küzdelemre jogosító védekezési módok egész arzenálja ösztönözte a művelt nyugatot a tuberkulózis elleni védekezésnek az egész vonalon leendő felvételére. Amit maga a hatóság s az államhatalom egymaga meg nem valósíthatott, annak elérésére társultak altruista, fenkölt lelkületű, a mások testi jólétéért aggódó emberbarátok s így keletkeztek előbb a külföldön, utóbb nálunk is, különösen a jelen század utóbbi éveiben, az ú. n. tüdővész ellen védekező egyesületek. Sorompóba lépett külföldön az állam és a hatalmas tőkével rendelkező pénzintézetek is s a nagyszabású, több száz ágyas szanatoriumok emelésével igyekeztek a rettenetes kór terjedését meggátolni. Nálunk is létesült néhány népszanatorium, melyeket főleg az Erzsébet és József kir. herczeg Szanatorium egyesületeknek agilis vezetői, a társadalom s az állam segítségének bevonásával létesítettek. De mindezek még a külföldön sem s csekély számuknál fogva nálunk még kevésbé voltak képesek befogadni a nagyszámú tüdő-gümőkóros betegeket, még a fekvő, habár nem nagyon előhaladott betegeinket sem. A betegség nagyon előhaladott stádiumában lévő tüdőbetegek elhelyezése és kezelése ugyanis tulajdonképen már nem a szanatoriumok feladata, ez a kórházak ú. n. tüdőbeteg osztályának hivatása. Így a még fennjáró s nem is előhaladott állapotban levő, de munkaképességükben már erősen akadályozott, habár attól teljesen meg nem fosztott tüdőbetegeknek felkarolására alakultak belga és francia kezdeményezésre az ú. n. dispensaire-ek, vagyis tüdőbetegeket gondozó intézetek. Calmette lyoni orvos létesítette az elsőt Belgiumban. Ezeknek feladata dióhéjban:

A még fennjáró s a tüdőtuberkulózisnak inkább első és második stádiumában szenvedő szegénysorsú tüdőbetegeknek a

gondozása és a még egészséges hozzátartozók és környezetüknek a ragályozástól való megóvása. Egy ilyen gondozó intézet felállítására voltam bátor a múlt 1910 év őszén az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának figyelmét felhívni egy, a szakosztályhoz intézett beadvány formájában, melyben, mint ugyancsak a jogi szakosztály által fentartott Néphivatal orvosa a szakosztály szociológiai működésének a szociális higiénia s különösen a szegénysorsú tüdőbetegek ügyére leendő kiterjesztését céloztam s kérelmeztem a szakosztálytól. Az elnök úr öméltósága, ki minden humánus ügy iránt oly kiváló érzékkel és széles látókörrel rendelkezik, memorandumom intenczióit csakhamar átértézte s minden tekintetben magáévá tette oly annyira, hogy áttanulmányozván az abban foglaltakat s belátván egy dispensaire Kolozsvárt leendő felállításának égető szükségességét, még a múlt 1910 év novemberében megtartott választmányi s decemberében megtartott közgyűlés elé volt szíves terjeszteni beadványomat, melyet úgy az említett választmányi-, valamint a közgyűlés is elfogadott. Így öméltósága csakhamar abban a helyzetben volt, hogy a memorandumot melegen pártoló sorok kíséretében a Belügyminiszteriumhoz is felterjeszthette. A beadvány végleges sorsa akkor dőlt el érdemlegesen, amikor a Belügyminiszter úr Öngyméltósága a f. évi május hóban az elnök úr öméltóságához intézett 57.567—1911. VII/b. sz. rendeletében meglegedéssel értesül a szakosztály beadványából az egyesület azon dicséretes szándékáról, hogy működését szociál-higiéniai tέρre is kiterjesztve, részt kíván a tüdővész, ezen országos szerencsétlenségnek pusztításait korlátozni igyekvő működésből s e téren tettleg is közreműködni óhajt s egyben jelzi, hogy a maga részéről az egyesületet hajlandó úgy erkölcsileg, mint anyagilag ebbeli tevékenységében támogatni, a minek jeléül évi 5000 kor. segélyt utalványoz ki az intézmény felállítása s működésének mielőbbi megkezdhetése céljából.

A beadvány egy második példányát a szakosztály elnöksége eljuttatta Kolozsvár sz. kir. város tanácsához is, kérve a szakosztály nemes akciójához a törvényhatóság támogatását is. A város tanácsa pártolólág terjesztvén a beadványt a törvényhatóság plénuma elé, a május hó végén megtartott közgyűlés Szvacsina Géza udv. tanácsos, polgármester lelkes felszólalásának hatása alatt nemcsak helyeslőleg vett tudomást a szakosztály tüdővészellenes mozgalmaról, hanem kimondotta a felállítandó dispensaire anyagi támogatását is s ennek látható jeléül már a folyó 1911 év II. felére 1000₁ korona segélyt szavazott meg.

A f. évi június 8-án megtartott választmányi gyűlés, támaszkodva most már a Belügyminiszter úr Öngyméltósága által kiutalt 5000 kor., valamint a Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósága által nyújtandó 1000 kor. évi segélyre, kimondotta, hogy a dispensaire tényleges felállításához szükséges előmunkálatok mielőbb megkezdessenek. Egyben csekélységemet, mint a Néphivatal orvosát a felállítandó dispensaire szakszerű vezetésével megbízott s felhívott

mindazon lépések megtételére, melyek egy Tüdőbeteg-Gondozó Intézet működésének megkezdéséhez megkívántatnak. Mint a tüdőbetegségek szakorvosa készséggel tettem eleget az elnök úr őrméltósága, valamint a szakosztály választmánya megtisztelő megbízásának, annál is inkább, miután a szakosztály választmányának ezen döntő jelentőségű, határozatában egy dispensaire felállítása iránt régen táplált törekvésemnek némi sikerét láttam. Hozzáláttunk tehát az előmunkálatokhoz.

Mindenekelőtt a működésünkhöz szükséges alkalmas helyiségről kellett gondoskodnunk. Ennek megválasztásában azon cél lebegett szemünk előtt, hogy az intézet számára lehetőleg centrális fekvésű, tehát a város minden tájáról a lehetőség szerint egyformán megközelíthető s a mennyire a körülmények s a helyzet megengedik, jó levegőjű, kertes telken béreltessék alkalmas helyiség. E szempontoknak leginkább megfelelőnek tetszett az ú. n. Óvár környéke, melyben most már az intézet jelenlegi helyiségül szolgáló Bástya-u. 6. sz. alatti ház emeletét sikerült megszerezni.

Az intézet alkalmas helyiségeinek kiszemelése s kibérlése azonban nem ment oly simán, mint az talán első pillanatra látszik. A bérhelyiség keresése közben ugyanis a háztulajdonosoknak úgyszólván általános averziójával, félelmével s elfogultságával találkoztunk, a mikor színt kellett vallanunk s értésükre adtuk az intézet rendeltetését. Épen a jelenlegi háztulajdonos volt az, a ki a maga részéről semminemű elfogultságot, vagy animozitást nem árult el az intézménynek itt leendő elhelyezése iránt, csupán, hogy a szegény tüdőbetegek gyakori idejárása el ne riassa már itt lakó s ezután esetlegesen jelentkező bérlőit, azon kikötéssel élt, hogy Bástya-utczai cím táblánkon a „tüdőbetegek“ szót ne tegyük nagyon feltűnővé, tehát lehetőleg ne használjuk a Tüdőbeteg-Gondozó Intézet főcímet, hanem legyen „Rendelő Intézet“ az elnevezésünk s csak utána tegyük, hogy „fennjáró szegény tüdőbetegek részére.“ Így aztán, midőn a címkérdés nehézségeit is sikerült leküzdenünk, végleg birtokába vehette a szakosztály a Gondozó jelenlegi helyiségeit.

Következett ezután az intézet felszerelése. Fenti miniszteri rendelet erre vonatkozóan akként intézkedik, hogy miután az intézet megnyitása most már úgyis csak évközben történhetik meg, a kiutalt államsegély egy részének a dispensaire berendezési költségeire való fordítását is megengedi. Ehhez tartván magunkat, a felszerelésnél igyekeztünk az igényeket csupán az elengedhetlenül szükséges berendezkedés megszerzésére redukálni, ugyanilyen értelemben természetesen a költségeket is. Így volt elérhető, hogy — csak a főbb tételeket említem — pl. az intézet bútorzata alig 478 koronába került. Itt kívánatosnak mutatkozott valamelyes világosabb alapszín megválasztása, hogy az esetleges por, szeny, vagy más természetű foltok stb. minél könnyebben észrevehetőek, továbbá, hogy az egyes bútordarabok teljesen símák s könnyen tisztíthatók, moshatók legyenek. Jelentékeny engedménnyel jutottunk egy

elsőrangú Reichert-féle mikroszkophoz is, alig került ugyanis 360 koronába, forgatható asztal s elsőrendű teljes felszereléssel. Az orvosi műszer berendezésnél is 10% engedményt sikerült kieszközölnünk. Műszerszekerényünk mindössze 120 koronába, vizsgáló asztalunk 240 koronába, köpetfertőtlenítő gépünk pedig, a Törs és Ormai cég 800 koronás ajánlatával szemben, vám, csomagolás és szállítást is beleértve, mindössze csak 220 koronába; villamos világítás felszerelésünk lámpással s égőkkel együtt 86 koronába; szerény fehérnemű berendezésünk csupán 37 koronába; a légszesz bevezetése nem is egészen 20 kor. évi bérösszegbe; specifikus oltóanyagunk beszerzése (itt is jelentékeny, 50%-ot is megközelítő árengedménnyel) pedig még az 50 koronát is alig haladta meg, sőt még a tüzfához is olcsóbban jutott a Gondozó Klemm P. úr jóvoltából. Mindezen jelentékeny árkedvezményeket körülbekötve, sokszor személyes utánjárás után sikerült elérnünk.

A berendezés előkészületei rövid 2 és 1/2 hónap alatt annyira előhaladtak, hogy a szakosztály elnöke, dr. Farkas Lajos öméltsága elérkezettnek látta az időt az Intézet megnyitására. Ez szeptember hó 1-én teljes csöndben folyt le. Öméltsága s az intézet személyzetének jelenlétében s 2-án már meg is kezdette működését áldásos intézményünk, a mit az előző napokon a szakosztály választmánya nevében közzétett falragaszok, valamint a napilapokban megjelent értesítések hoztak a nagyközönség tudomására. Egyébként a dispensaire létesítésének előmunkálatait jelző s annak működését, lényegét s feladatát ismertető közlemény megjelenéséről a nyár folyamán több helyi lapban gondoskodtunk. Ezen gondoskodás hatásául véljük betudni azon meglepő eredményt, hogy mindjárt rendelésünk megkezdésekor, tehát már az első napokban 8—10 beteg jelentkezett naponta az intézetben felvétel céljából, másrészt pedig azon körülménynek, hogy városunknak igen sok nehéz viszonyok között élő betege van, a kik már régóta várva-vártak a dispensaire működésének megkezdésére, hogy annak jótéteményeiben részesülhessenek. Ilyen kedvező előjelek között kezdtük meg tevékenységünket szegény gümőkörös betegeink megmentése érdekében.

Működésünket, melyet idővel a nép minél szélesebb rétegeire s minél többféle irányban kívánunk majd kiterjeszteni, kitűzött célunk szabja meg. Ez pedig végeredményben nem egyéb, minthogy a tüdővésznek, ezen öldöklő kór terjedésének a rendelkezésre álló összes tényezők s eszközök igénybevételével igyekezzünk gátat vetni. A dispensaire a maga különleges szervezetével s hatáskörével e célú akként igyekszik megközelíteni, hogy egyrészt az intézet falain belül kifejtendő működésével az itt jelentkezett szegény, még fennjáró, tehát a betegség még nem nagyon előhaladt stádiumában levő tüdőbetegeit igyekszik megmenteni, a rettenetes kórtól megszabadítani s így ismét munkaképessé tenni. Míg feladatának másik, szintén jelentős részét az intézeten kívüli

munkaköre, vagyis a védekezés, a betegség megelőzése, a betegségtől való megóvás, képezi a még nem fertőzött hozzátartozók elkülönítése s a róluk történő egészségügyi gondoskodás keresztülvitele által.

Kettős feladatunkat tehát röviden vázolva a következőképp óhajtjuk megvalósítani: Először is tehát az intézetben belül! Vagyis az itt jelentkező, hatóságilag igazolt vagyontalan s még fennjáró tüdőbetegek a rendelési órák alatt díjtalanul megvizsgáltatnak s ha gümőkórosoknak találtnak, az intézet kötelékébe beiktattatnak s gondozás alá vétetnek. Ezután vagy csak megfigyeltetnek s időről-időre megvizsgáltatnak ellenőrzés s nyilvántartás céljából, vagy a szükséghez képest az orvosi tudomány nyújtotta különféle segédeszközökkel ambuláner kezeltetnek. Továbbá kioktatásban részesülnek a tüdőbaj korai felismerésének megkönnyítése céljából, valamint felvilágosítatnak a betegség fertőző volta tekintetében s a további életmódra vonatkozólag a foglalkozás szem előtt tartása mellett megfelelő szóbeli s nyomtatott egészségügyi utasítással láttnak el. A hatóságilag igazolt, nagyon szegény, földhöz ragadt tüdőbetegeinket indokolt esetben megfelelő természetbeni segélyezésben is részesítjük. Segélyül egyelőre inkább csak tápszereket nyújthatunk a betegeinknek. A segélyezésre elsősorban a családos tüdőbetegek s ezek közül is csupán olyanok tarthatnak igényt, kik az életmódjukra nézve kapott utasításokat lelkiismeretesen megtartják.

Feladatunk második fontos, vagyis külső részének tekintjük, a mint ezt fentebb jelezni szerencsém volt, a gondozásba vett tüdőbetegeknek otthonukban leendő felkeresését, ellenőrzését s a védekezés keresztülvitelét. Ezenkívül a nagyon előhaladott stádiumban levő s nálunk jelentkező tüdőbetegeket a lehetőséghez képest igyekszik a dispensaire kórházhoz, szanatóriumban, vagy valamely üdülőhelyen elhelyezni, mely intézményekből javultan elbocsájtott betegeket felmerülő szükség esetén ismét gondozásába veszi s ellenőrzi.

Intézetünk munkarendje tehát a következők szerint alakult ki: 1. Az intézetben belül. A hét 3 napjának (kedd, szerda és szombat) délelőttjén 9 órakor tartunk rendelő órát, mely azonban legtöbbszörre 1/21-ig, sőt olykor azontúl is elhúzódik. Kedden és szombaton délelőtt eszközöljük az új betegek felvételét, mely napokon a beteg az intézet kötelékébe beiktattatik, felvételi jegyet kap, beíratik a törzskönyvbe s az index-könyvbe. Kiállítatik a kórtörténete, melybe bejegyztetnek a körelőzmény (anamnesis) adatai; evégett tüzetes és lelkiismeretes kikérdezésnek vettetik alá, melynek megtörténtével próbaoltást kap, annak eldöntése céljából, hogy csakugyan tuberculosus természetű bántalomban szenved-e, vagy nem. Ezután köpöüveget osztunk ki új betegeink között s meg-hagyjuk, hogy az új beteg másnap, szerdán d. e. hozza el köpetét s vizeletét a laboratoriumi vizsgálat megejthetése végett. Kap ezenfelül nyomtatott utasítást, melyben életmódjára vonatkozó higiénikus tanácsok foglaltatnak. Felszólítjuk továbbá, hogy méresse meg testsúlyát s a mennyiben anyagi körülményei megengedik, sze-

rezzen magának egy testhőmérőt. Másnap szerdán tehát elhozza köpetét s vizeletét, megmutatja a próbaoltás eredményét, mely akár positive, akár negative ütött ki, bevezetetik a kórtörténetbe, a megmért testsúly s a már eszközölt hőmérőzési adatokkal együtt. Ezután felszólítjuk a beteget, hogy a szombati rendelésen is jelenjék meg physic. orvosi vizsgálat céljából. Szombaton d. e. a kedden már beiktatott, valamint a szombaton beiktatandó új betegek physic. orvosi vizsgálata történik, melynek alapján adott esetben a betegnek orvosi vény is rendeltetik; ú.-e. nap a betegek élőszóval történő kioktatásban is részesülnek, mely alkalommal a nyomtatott utasításban foglaltak pontról-pontra szóval is megmagyaráztatnak, természetesen a lehető legnépszerűbb modorban.

A régi betegeket illető eljárásunk a következő: A kiknél a fent érintett különböző vizsgálatok alapján a baj gümös természetűnek bizonyult, azoknak arra alkalmas része a hét minden keddi napján megjelenik, hogy gyógyszersegélyben részesüljön. Gyógyszersegélyül többnyire a gümőkóros megbetegedésre jótékonyan ható tüdődezinficiensek (maltocol és novocol) osztatnak ki betegeink közt. A szerdai nap délelőtti az, a mikor a betegeinknek speczifikus, vagyis a tuberkulózis ellen immunizáló, oltásos gyógykezelést nyújtunk, természetesen csupán az ezen gyógymódra alkalmas súlyosabb esetekben. Végre szombaton délelőtt osztjuk ki a látogató biztosok által beszerzett adatok alapján a természetbeni segélyt, mely egyelőre inkább csak tápszerekre (hús, tej, liszt, rizs stb.) s fertőtlenítő szerekre szorítkozik. A hét többi napjának részint délelőtti, részint délutáni óráiban intéztetik el a vizsgálatra behozott köpetek, vizeletek s egyéb váladékok laboratoriumi (vagyis górcsövi, vegyi, esetleg bakteriologiai) gondos vizsgálata. A Koch-féle tuberkulózis bacillusok kimutatása ilyenkor szintén döntő jelentőségű a betegség gümőkóros természetét illetőleg. Továbbá még ugyanezen közbeeső időkben történik a már megvizsgált köpetek fertőtlenítése, illetve megsemmisítése az intézet külön köpetdezinficiáló helyiségében, valamint az intézet bútorzatának s padlójának fertőtlenítése, épúgy az intézet szennyezett levegőjének formalinnal való dezinficiálása is s végül az frásbéli, irodai teendők elvégzése, mely szintén tetemes munkát igényel.

2. Külső teendőink leglényegesebb részét képezi betegeinknek saját otthonukban történő felkeresése, melyet látogató biztosaink végeznek. E célból felkértük az egyetem orvostudományi dékán hivatalát a végből, hogy legyen kegyes bennünket tüdővészellenes mozgalmunkban támogatni olyképen, hogy a dékán hivatal részéről egy felhívás intéztetnék, az orvostanhallgatókhoz, kik a lehetőséghez képest a szocziálhigiéniai működésből is vegyék ki részüket s vállalkozzanak a látogató biztosok ellátására. Hasonló felkérés intéztetett dr. Konrádi Dániel egyet. m. tanár úrhoz, mint a mentőegyesület igazgatójához. Ugy az orvostudományi dékán úr öméltsága, valamint a mentőegyesület igazgatója örömmel vettek tudomást akciónkról s legmesszebbmenő támogatásukat helyezték kilátásba,

egyben meleg érdeklődésüknek azzal is siettek tanujelét adni, hogy felkérésünk után, alig pár nappal, megtekintették az intézetet s személyesen is meggyőződtek arról, hogy a dispensaire lelkiismeretesen igyekszik nemes feladatának megfelelni, s a cél, melyet magunk elé kitűztünk, odaadó támogatásra méltó. Ugy az orvoskari dékán úr dr. Kenyeres Balázs, mint a mentő-egylet igazgatója, dr. Konrádi Dániel lelkes felhívást intéztek az orvostanhallgatókhoz, sőt Konrádi tanár személyesen vezetett el intézetünkbe néhány orvosnövendéket, lelkesen buzdítván őket a biztosi működésre. A dékán úr pedig átiratot intézett támogatásunk érdekében az Orvostanhallgatók Segítő-Egyesületéhez, melynek elnöksége egy körülbelül 10—12, megbízható, lelkes és intelligens orvostanhallgatóból álló, állandó bizottságot szervez intézetünkkel egyetértően a látogató biztosi teendők lelkiismeretes ellátása céljából. Ez a mai napig nem sikerült. A látogató biztosi teendők ellátására azokból kénytelenek voltunk egy díjazott orvosgyakornokot felvenni.

A látogató biztos megjelenik a beteg lakásán, tájékozást szerez részint a látottak, részint kikérdezés alapján a beteg egészségügyi s lakásviszonyairól s igyekszik a biztosi ívek rovatait lehetőleg lelkiismeretesen kitölteni. Ezek a betegre, hozzátartozóira, azok számára, egészségi állapotára, keresményére, a fizetett házbér nagyságára, a lakás fekvésére, nagyságára, a család anyagi körülményeinek részletes megállapítására, a táplálkozásra, ruházódásra stb. vonatkoznak. A biztosi napló adatainak megszerzése után a biztos a beteget s hozzátartozóit igyekszik egyes praktikus higiénikus rendszabályok betartására megtanítani s figyelmeztetni; ellenőrzi ezenkívül az intézetben kapott utasítások pontos megtartását, különösen a köpettel való helyes bánásmódra gyakorlatilag is kitanítja a beteget. Megmutatja a beteg szennyezett fejérműjével való észszerű eljárást, hogy t. i. az a mosás előtt valamely úgynevezett izoláló zsákban vagy lepedőben a többi hozzátartozók alsó ruházatától teljesen elkülönítve tartassék, mosás előtt lúgban, vagy valamely fertőtlenítő oldatban dezinficiáltassék, s csak azután kerüljön mosásra, mely utóbbi szintén elkülönítve végeztessék. Utasításokat ad továbbá a bútorzat s a padló gyakori felmosására, valamint a lakásnak évnegyedenként, vagy legalább félévenkénti kimeszelésére hívja fel a beteget vagy hozzátartozóit, ép úgy a gyakori szellőztetésre, továbbá kora tavasztól késő ősziig bőséges levegőn s ha lehet, napon való tartózkodásra. Meggyőződik arról, hogy az intézettől nyert segély hogyan használtatik fel, tudomást szerezvén arról is, hogy a tápsegélyt csakugyan a beteg maga fogyassza el. A még egészséges hozzátartozókat igen fertőző, nyílt, előhaladottabb tbc.-éknél igyekszik a lehetőség szerint elkülöníteni s rábírni arra, hogy valamely rokonnál tartózkodjanak legalább is addig, míg a betegség jobbra fordul, illetve fertőző jellegét veszíti. Ha ez nem volna lehetséges, előterjesztést tesz az intézetnek, hogy esetleg más, alkalmas helyen béreltessék lakószoba a még nem fertőzött családtagok számára s gondoskodik ezek

jobb táplálásáról s kedvezőbb higiénikus viszonyok közé helyezéséről is. Ha a betegnek (főleg családosnak) segélyezését indokoltnak tartja, úgy ezt kéri az intézettől s az e célra rendelt úgynevezett Kérdőívet segélyért folyamodók részére személyes meggyőződése alapján kitölti. A már kitöltött biztosi s kérdőíveket hetenként beszolgáltatja s referál látogatásairól az intézet vezető orvosának, ugyanekkor terjeszti elő segélyezésre az arra feltétlenül rászorulókat. Tehát a beteg lakás, higiéniai és vagyoni viszonyait a látottak alapján jó, tűrhető vagy rossz jelzéssel látja el s e szerint segélyezendőnek vagy nem segélyezendőnek minősíti. Havonta egyszer úgy az új, mint a régi betegek is meglátogathatnak. A kolozsvári Tüdőbeteggondozó-Intézet nivója épen ezen berendezkedés folytán, hogy itt a látogató biztosi teendőket is orvos-tanhallgatók, vagyis szakemberek intézik, az ország valamennyi e nemű intézetét (beleértve a fővárosiakat is) hivatva lesz túlszárnyalni.

Az intézet számára még f. évi május hóban dolgoztunk ki egy ügyrendet, melyet a szakosztály választmányának júniusi ülése végleges szövegezésben el is fogadott, ez június hóban a Belügyminiszter Úr Ónagyméltóságához is felterjesztetett. Ennek 5. és 6. §-a értelmében egy dispensaire bizottság alakítandó, melynek feladata az intézet működését figyelemmel kísérni s az intézet vezetőorvosát, valamint munkatársait tanácscsal, sőt felkérésre tettel is támogatni és segíteni. E bizottság tagjai az intézetet bármikor meglátogathatják s a vezetőorvostól felvilágosításokat kérhetnek. A bizottság időnként, de évenként legalább négyszer ülést tart, mikor is a vezetőorvos által felvetett szakkérdések felett tanácskozik, határoz s a bizottság egyes tagjainak esetleges indítványai felett dönt; a vezetőorvos által szerkesztett költségvetést tárgyalja s az intézet vagyoni erejéhez képest azt végleges formába önti. A bizottsági ülés tárgysorozatát a szakosztály elnöke s a vezetőorvos közösen állapítják meg. A 3. pont pedig a dispensaire bizottság mikénti megalakításáról tartalmaz intézkedést, ennek elnöke ugyanis a szakosztályi elnök, tagjai a szakosztályi titkár, ki egyszersmind az elnök akadályoztatása esetén azt helyettesíti, továbbá a helybeli Ferencz József tud.-egyetem belgyógyászati klinikájának vezetője, a kolozsvári Karolina orsz. kórház igazgatója, Kolozsvár sz. kir. város tiszti főorvosa, a szakosztály által, annak választmánya kebeléből kijelölt három tag s végül az intézet vezetőorvosa. Jegyzője az intézet egyik díjazott orvosgyakornoka. Az elsorolt 3 pontot, mint a melyek épen a dispensaire-bizottság megalakítására s feladatának körvonalozására vonatkoznak, az első bizottsági ülésen tájékoztatás végett szükségesnek véltem részletesen felsorolni.

Ezúttal még pár szóval visszatérek a segélyakcióra. Tehát, a mint fentebb említeni szerencsém volt, egyelőre főkép a tápszegélyre szorítkozik ebbeli működésünk. Három jőnevű szállítót sikerült intézetünk szegényei számára megnyernünk. A hús szállítására nézve legméltányosabb árajánlatot kaptunk a Lászlóczky Testvérek czégtől, mely 36 fillérért szolgáltatja ki az egy napra

szükséges 159 grnyi elsőrendű húst. A prima minőségű liszt, rizs, dara és kásaneműek szállítását kilogrammonként 40 fillér egységárban Szele Márton fűszerkereskedő vállalta el. Mig a szintén megbízható jó tej szállítását özv. Polgáry Istvánné literenként 30 fillérért eszközözi. Mindhárom szállítónk a belvárosban lakván, betegeink számára üzlethelyiségeik a város periferiáiról is egyaránt hozzáférhetők. — Hogy az intézet jótékony működéséről a szegény néposztály minél számosabb tagja vehessen tudomást, gondoskodtunk, hogy az intézet működésének megkezdését jelző falragaszok Kolozsvár hatóságaihoz, hivatalaihoz, gyár- és ipartelepéhez, valamint iskoláihoz egy, a támogatásukat kérő felszólítás kíséretében eljussanak s dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző úrnak, mint a Néphivatal vezetőjének felkérésére Dózsa Endre, Kolozsvármegye alispánja volt szives intézkedni, hogy plakátunk a megye valamennyi községében több példányban hivatalból, tehát portómentesen eljusson, a mely nemes példával mély hálára kötelezte intézetünket, illetve a hozzáforduló szegény tüdőbetegek sokaságát. Nagylelkű intézkedésének már is van foganatja, a mennyiben Kolozsvár vidékéről, a megyéből máris tekintélyes számban keresik fel intézetünket a szegény gümőkóros betegek. — Megkeresést intéztünk Kolozsvár valamennyi gyakorló orvosához is, hogy támogatásra vagy gondozásra szoruló tüdőbetegeiket a dispensairehez utasítsák. Itt kell felemlítenem, hogy a városi tisztí orvosi hivatal feje, dr. Scheitz Vilmos főorvos úr kérésünkre készséggel megígérte, hogy ahol a látogatóbiztosok személyes meggyőződése alapján szükségesnek mutatkozik a beteg lakásának fertőtlenítése, úgy ezt az intézet előterjesztésére bármikor s bármennyiszer hivatalból el fogja rendelni s díjtalanul fogja végeztetni. — Továbbá tekintve a humánus célát, megkeresésünkre a dr. Keleti és Murányi-féle újpesti vegyészeti gyár Lysoform nevű készítményéből önköltségi áron szállítja az intézet részére szükséges mennyiséget, vagyis a tisztított Lysoformot kilonként 4 K 60 helyett 2 K-ért, a nyers Lysoformból pedig kilonként 2 K helyett 1 K-ért; azonkívül egy 4 kg-os kannával gratis engedett át fertőtlenítő szeréből. — Részint személyes, részint írásban előterjesztett kérésünket meghallgatva, Marberger Gyula újpesti gyógyszerész Maltocol nevű gümőkór ellenes speciális gyógyszerkészítményéből havonta 100 üveget, Richter Gedeon budapesti gyógyszerész vegyészeti gyára pedig szintén havonta 50 üveggel bocsát Novocol és Novocol-chinin nevű preparátumaiból az intézet szegény betegeinek rendelkezésére, mely eléggé nem méltányolható páratlan áldozatkészségükkel örök hálára kötelezték városunk tüdőbetegeit. Nevezett két emberbarát természetben nyújtott szubvencziószerű támogatása ugyanis évente több ezer K-ra rugó értéket képvisel. Itt kell megjegyezni, hogy a Belügyminiszter úr Önagyméltósága az intézet létesítését jóváhagyó fenti rendeletében az intézet működésének ellenőrzését magának kívánja fentartani és ezt időnként szakközegei: közegészségügyi felügyelői által óhajtja gyakorolni. — Egyszermind örömmel

kell konstatálnom, hogy a Belügyminiszter úr Ónagyméltósága azon kérésünknek, hogy intézetünk betegeinek az orsz. betegápolási alap terhére rendelhessünk, 111,831—1911 VII/B. sz. rendeletével helyt adni méltóztatott, mely leiratban utalás történik mindazon rendszabályokra, melyek az ilyen természetű rendelkezéseknél szigorúan szemelött tartandók. Ónagyméltósága ezen nagylelkű elhatározásával lehetővé tette, hogy úgy az állami, mint Kolozsvár sz. kir. város anyagi támogatásából ezentúl annyival nagyobb összeg fordíttassék a természetbeni segélyezésre, mint a mily összeget évente a gyógyszerrendelés költségei emésztenének fel. — A József kir. herczeg Sanatorium-Egyesület helyi fiókjának vezetőségét is megkerestük azon czélból, hogy intézetünket a lehetőséghez képest úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatásukban részesítsék. A helybeli fiók választmányára épen most áll rekonstrukció alatt s az elnöki állás betöltetlen lévén, a mint az egyesület az erre alkalmas s hivatott egyén személyében megállapodásra tud jutni s választmányát újjá szervezheti, úgy az új vezetőséggel ismét összekötetésbe fog lépni a szakosztály, hogy a támogatás módzatai megállapítást nyerjenek. Nevezett egyesület volna ugyanis hivatva intézetünk működésének s főleg a segélyezésnek minél intenzivebbé tétele czéljából a társadalmi akciót vezetni s irányítani. — Tervünk továbbá az Ingeny kenyér s fakiosztó Bizottság, a Házbérsegélyező Fillér-Egylet, valamint a Rongyos-Egylet vezetőségeit is felkérni támogatásunkra, hogy segélyakciónknak a programmba vett házbér-, ruha- s tűzifa-segélyezésre vonatkozó részét is a megvalósítás stádiumába hozhassuk. — Ép így szándékunk a Munkásbiztosító pénztár helybeli vezetőségének figyelmét is anyagi támogatásunkra felhívni valamelyes évi segély alakjában, mely kérésünk annál is inkább indokolt volna, miután beteganyagunk jó része épen munkásbiztosító pénztári, de más betegpénztárak (vasútasok, postások, Hirsch-Egylet, szolgák betegsegélyzője stb.) tagjaiból is rekrutálódik.

Intézetünk működésének megkezdéséről iparkodtunk nemcsak a helyi lapokban, hanem a fővárosi napilapokban s a Tuberkulózis cz. szaklapban is életjelt adni. Dr. Kossutány Ignácز jogkari professzor úr egyenesen vezércikkben méltatta az intézmény hivatását s magasztos feladatának körvonalait egyik helyi lap hasábjain.¹ Szándékunk ezentúl is az intézet ügyét úgy a havi kimutatások, valamint egyéb emlékeztető közlemények alakjában felszínen tartani. Az intézet személyzete jelenleg a vezetőorvoson kívül két díjazott orvosgyakornokból áll, kik az összes írásbeli s laboratoriumi vizsgálatokban részt vesznek s minden egyéb intézeti teendőkbén, valamint a betegek kioktatásában is segédkeznek. Továbbá több díjazatlan gyakornokból, kik a külső teendőket s főleg a látogató-biztosi teendőket teljesítik. E helyen némi csaló-

¹ A Kolozsvári Hírlap júniusi számában dr. Tóth György kir. tvszéki bíró írt egy nagyobb terjedelmű ismertetést a Tüdőbeteggondozó Intézetekről. Az Ellenzék cz. lap 1911 évi 149., 150. számaiban dr. Tariczky Ferencz referált az akkor alakulóban volt Tüdőbeteggondozó Intézetéről.

dással kell reámutatnunk arra, hogy az egyetem orvostanhallgatói nem értékelik kellőképp azt az altruisztikus tevékenységet, a melyet a külső teendőkben kifejthetnek s a kitűzött cél elérése okából kénytelenek voltunk egy fizetéses látogatási biztost fölvenni. Végül az intézet kötelékébe tartozik egy úgynevezett gondozó, ki a szolgálai teendőket, az intézet helyiségeinek tisztántartását stb. végzi s a dispensaireben bennlakást kap.

Nem hallgathatom el azon, intézetünkre nézve igen megtisztelő jelenséget, hogy máris több illusztris vendégünk személyes látogatásával adott kifejezést a jótékony intézmény iránti érdeklődésének. Így szeptember hóban dr. Balogh Jenő közoktatásügyi államtitkár úr, valamint azóta is az egyetem jogi s orvostudományi professzorai közül többen látogatták meg a dispensairet. — A „Hogyan küzdjünk a tüdőbaj ellen“ című nyomtatványunkból, melyben a betegeinknek szóló útastítások foglaltatnak, 2000 példányt készítettünk, a mi azonban a dispensairenek legkisebb kiadást sem okozott, a mennyiben személyes közbenjárásunkra 12 előkelő helybeli kereskedőczég a rajta eszközöndő hirdetés ellenében készséggel vállalkozott arra, hogy kiadványunk költségeit sajátjukból fedezik, mely nemes tettükkel mindenesetre követésre méltó példát statuáltak.

Ugyanigy Ajtai K. Albert díjtalanul nyomatta ki az első jelentést szétosztásra, miért választmányunk neki köszönetet szavazott.

Szakosztályunk közgyűlése elé terjesztett indítványára Marberger Gyula újpesti gyógyszerésznek Maltocol nevű tüdőbetegség elleni speciális gyógyszerkészítményéből tett adományozásaiért és Richter Gedeon budapesti gyógyszerésznek a vegyészeti gyára által Novocol és Novocol-chinin nevű preparátumaiból tett ajándékozásaiért a közgyűlés köszönetet mondott.

Örömmel jelenthetem, hogy a kormány „A Tuberkulózis Elleni Küzdelem Országos Bizottság“-át megalakította.

E bizottság megkeresése értelmében (47/911. szám) szakosztályunk részéről az elnök, alelnök, hét választmányi és két orvosi bizottsági tag lesz kiküldendő az országos bizottságba. Az általános tisztújításra tekintettel e bejelentést nem tettük meg, de a közgyűlés után azonnal intézkedünk a bejelentés iránt. E helyen kiemelni kívánom azt, hogy az E. M. E. választmányának 1911 évi határozata értelmében a szakosztályi átalányból semmi sem fordítható a Tüdőbeteggondozó Intézet költségeire. A rendelkezésre állott segélyek kereteit ez évben nem léptük túl.

Az Intézet betegforgalmára és a segélyezésre vonatkozó adatokat az alábbi kimutatás tünteti föl.

Rimutafás a Kolozsvári Tüdőbeteggondozó Intézet 1911 évi összes működéséről. (1911 szeptember 2-től 1911 december 31-ig.)

Összesen	Helybéli	Vidéki	Ismét jelentkezett	Összes betegforgalom	Új jelentkezők							Új jelentkezők szociális viszonyai	Természetbeni segélyezés történet																						
					Köpetvizsgálat	Positív	Negatív	Kétség	Köpetet nem hozott	Tbc. nyílt	Tbc. zárt			Tbc. I. fokú	Tbc. II. fokú	Tbc. III. fokú	Phys. vizsgálatra nem jelent meg	Ankettóri látogatás																	
146	137	9	940	1186	39	68	2	37	124	12	38	43	36	29	39	14	11	10	46	43	10	37	90	475	22	453	101	366	145	354	131	129	1	5	142

Pénztári könyv.

Kelet	Bevétel neve	Sorszám	Leltár		Kezelési kiadások		Segélyek		Bevételek		Kiadások összesen	
			K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.
1911 máj. 13.	Az 57.567/1911. VII.b. sz. belügyminiszteri rendelettel utalványozott államsegély	1							5000			
1911 október hó	Kolozsvár szab. kir. város segélye az 1911 évre ---	2							1000			
1911 nov. hó	EMKE ajándéka ---	3							100			
	Összesen ---								6100			
	Kiadás neve											
	1. Leltár. Butorzat, laboratóriumi és műszerfelszerelés ---	1	2634	90								
	2. Kezelés: személyi kiadások ---	2			1005							
	dologi kiadások ---	3			836	25						
	dologi kiadások az Erdélyi Banknál levő nyugták szerint ---	4			34	91						
	3. Természetben nyújtott tápsegélyek	5					281	68				
	Összesen ---		2634	99	1876	16	281	68	6100		4792	83
	Mérleg											
	Bevételek összesen ---								6100			
	Kiadások összesen ---										4792	83
	Maradvány ---								1307	17		

A Tüdőbeteggondozó Intézet vezető orvosa dr. Taritzky Ferencz 1911 július 1-től, díjas orvosgyakornokok: Csizmazia Sándor 1911 aug. 1-től, Salamon Alajos 1912 febr. 1-től, Geist Renée 1912 febr. 1-től. Dr. Weber Jenőné díjazott orvosgyakornok kiváló buzgósággal 1911 okt. 1-től decz. 31-ig állott a T. G. alkalmazásában.

Az intézet szolgálója bent lakik.

A dispensaire-bizottság elnöke dr. Farkas Lajos, a választmány tagjai dr. Kenéz Béla, dr. Menyhárh Gáspár, dr. Papp József, dr. Tóth György. Orvosai dr. Purjesz Zsigmond, dr. Engel Gábor, dr. Scheitz Vilmos, dr. Taritzky Ferencz, az intézet vezető orvosa.

A tüdőbeteggondozó intézet a kezdet nehézségein túl esvén, most már a megerősödés felé vezető ténykedését kell hogy kifejtse. A rendelkezésre álló csekély összegből a föltétlenül szükséges szerény adminisztracionális költségek nagy $\frac{1}{10}$ -ot kötnék le, úgy hogy a segélyezést csak szerény keretekben tudjuk gyakorolni.

A jelenlegi adminisztratív költségek (dologi és személyi kiadások) előre láthatólag nem emelkednek s így az intézetünk részére bárhonnan jövő támogatások az igazán társadalmi bajt képező tüdőbetegség csökkentésére és a betegek nélkülözhetetlen támogatására fognak fordíthatni.

A tuberkulotikus tömeg az ő sorvasztó betegségét csöndben, zajtalanul viseli. Az arcokon megjelenő halálrózsák az élet sivárságának még némi szint kölcsönöznek, de már a sorvadttüdők nem képesek az élni vágyás zsvaját, az élvezetek kaczáját tulharsogó hangot adni s a nagy tömeg nem veszi észre a körülötte settenkedő kór rémes árnyait.

A tuberkulózis elleni küzdelem első hívatása az, hogy mors imperátor heroldjaként minél gyakrabban és minél szélesebb körben szóllaltassa meg ama harsonákat, a melyek a társadalmat figyelmessé teszik a tüdőbetegség mindinkább terjedő rémségeire és pusztításaira s a figyelni kezdő társadalomban az egészségnek örvendő, tehetős egyéneket igyekezzék megnyerni annak a gondolatnak, hogy a társadalom magát védi akkor, a midőn a tuberkulózis elleni küzdelem céljaira áldozatot hoz.

Az E. M. E. tevékenységét a kulturális hivatás mellet a jog- és társadalomtudományi szakosztály által a társadalmi bajok orvoslására is kiterjesztvén, szakosztályunk azzal a kéréssel fordul a társadalom tehetős, földi javakkal megáldott tagjaihoz, hogy a Tüdőbeteggondozó Intézet céljaira hozza meg a veszély nagyságához mért áldozatot alapítványok tétele és segélyek nyújtása által.

Az E. M. E. e haza-részben a társadalmi átalakulás közepette is oly szilárdan álló s oly magasan kiemelkedő oltár, a melyen áldozatot bemutatni a késő utódoknak is példát mutató nemes cselekedet.

Ezt nem csak Kolozsvár, hanem az erdélyi részek áldozatkész közönsége is át kell, hogy érezze, ha arra mutatunk reá, hogy a jövő generáció is veszélyben van.

De különösen Kolozsvár szabad kir. város minden számottevő polgára magáévá kell, hogy tegye e kérdést, mert Magyarországon mindenütt, a hol tüdőbeteggondozó intézet létesült, a társadalom rövid időn belül 60—100.000 kor. összeget gyűjtött a tüdőbetegség elleni küzdelem céljaira. Ha van társadalmi uton megoldandó kérdés, akkor elmondhatjuk, hogy a tüdőbetegség elleni küzdelem csak társadalmi uton küzdhető le.

Erre a nemes feladatra elegendő pénzáldozatot hozni a társadalom van hívatva, míg a tüdővész mindnyájunkat egyaránt fenyeget.

Költségvetés.

Szakosztályi átalány.

<i>Bevétel.</i>	1. Áthozatal az 1500 K átalánynyal együtt	2337 K 05 f.
	2. Kiadványok értékesítése	600 „ — „
	Összesen	2937 K 05 f.

<i>Kiadás.</i>	1. Az 1910/11 és 911/12 évi fölolvasások honoráriumja	1200 K — f.
	2. A fölolvasások kinyomatása	1000 „ — „
	3. A török alkotmány kinyomatása	500 „ — „
		2700 K — „
	Pénztári maradvány lesz	237 K 05 f.

Néphivatal.

<i>Bevétel.</i>	1. A földm. minisztérium segélye	3000 K — f.
	2. Mult évi maradvány	138 „ 51 „
	Összesen	3138 K 51 f.

<i>Kiadás.</i>	1. Személyzeti, dologi költségekre	3000 K — f.
	Pénztári fölösleg	138 K 51 f.

Ismeretterjesztő előadások.

<i>Bevétel.</i>	1. Maradvány	650 K 40 f.
	2. Remélt államsegély	1000 „ — „
	Összesen	1650 K 40 f.

<i>Kiadás.</i>	1. Személyi (előadói) díjazások	1500 K — f.
	Pénztári fölösleg	150 K 40 f.

A tüdőbeteggondozó intézet számadása általános tételekben már fennebb érintve volt.

Az 57567/911. VII. b) sz. belügyminiszteri rendelet értelmében a részletes számadást szakosztályunk közvetlenül a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úrhoz is föl fogja terjeszteni.

Az E. M. E. részére a részletes számadást az egylet pénztárnoka készíti el.

Szakosztályunk Lendvai Emil kir. tanácsos, egyleti pénztárnok urnak e helyen is köszönetét nyilvánítja a szakosztály működése körébe eső előzékeny és bűzgő pénztárnoki tevékenységéért.

*

Ezek után még arra kívánok reámutatni, hogy a kiadványaink még nem jelenvén meg, ezekből számlánk kedvező vagyoni helyzetet tüntet föl. Kiadványaink elkészültével a rendelkezésre álló összegek azonban teljesen föl fognak emésztődni, sőt nagyobb-szabású kiadványaink fedezésére elegendők sem lesznek. A tervbevett kiadványok azonban még az áldozatot is megérdemlik.

A jövő perspektíváját nem kívánom nagy méretekkel vázolni, ábrándképeket sem kívánok megrögzíteni, de hiszem, hogy a megkezdett irányban haladva a komoly, kitartó munkásság, a szakosztály tagjainak együttes, vállvetett tevékenysége oly alkotásokat fognak létrehozni, a melyek bizonyítékai lesznek a jövőben is annak, hogy munkásságunkban a kornak lelke, a kornak szelleme lett megtestesítve.

Tisztelettel kérem jelentésemnek tudomásul vételét.

Dr. Tóth György

a szakosztály titkára.

Vagyon-kimutatás és zárszámadás
1911-ről

(1911 januárius hó 1-től 1911 deczember hó 31-ig).

Költségvetés 1912-re.

Mérleg-számla

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Cselekvő vagyon.						
Értékpapir.						
<i>Alaptőke</i>						
4% magy. koronajáradék	339400	—	—	—	—	—
4% magy. földtehermentesítés	91200	—	430600	—	—	—
<i>Országház-alap</i>						
4% magy. koronajáradék	200	—	—	—	—	—
4-2% egyesített járadék	2900	—	—	—	—	—
1860-as sorsjegy	1000	—	—	—	—	—
4% magyar földtehermentesítés	62000	—	66100	—	—	—
<i>Építési aranyalap</i>						
4% magyar koronajáradék	—	—	18400	—	—	—
<i>Haynald-alap</i>						
4% erdélyi úrbéri járadék	—	—	4000	—	—	—
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>						
4% magyar koronajáradék	—	—	2400	—	—	—
<i>Kendi Finály Henrik emlékdíj-alap</i>						
4% magyar koronajáradék	—	—	1300	—	522800	—
Követelések.						
<i>Alaptőke</i>						
Szabó Károlyné	—	—	12000	—	—	—
<i>Építési aranyalap</i>						
Múzeumi régiségtár	1600	—	—	—	—	—
„ állattár	7544	07	—	—	—	—
„ növénytár	79	84	9223	91	—	—
<i>Orvostudományi szakosztály</i>						
Néphivatal	—	—	302	73	21528	13
	—	—	1	49	—	—
Takarékbetétek.						
Alaptőke	35035	94	—	—	—	—
Országház-alap	2603	86	—	—	—	—
Építési aranyalap	12330	35	—	—	—	—
Tartalékalap	14271	27	—	—	—	—
Természethistóriai pályadíj-alap	10810	91	—	—	—	—
Kovács Sámuel pályadíj-alap	3004	09	—	—	—	—
Lendvay Emil-alap	5441	07	83497	49	83497	49
Elővitel az 1912 évre	—	—	4756	89	—	—
Egyenleg pénztárkészlet	—	—	4964	28	9721	17
					637546	79

Lendvay Emil s. k.

Dr. Farkas Lajos s. k.

Dr. Szabó Dénes s. k.

1911 december 31-én

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
Szenvedő vagyon.						
<i>Alaptőke</i>						
Értékpapírok	430600	—	—	—	—	—
Követelések	12000	—	—	—	—	—
Takarékbetétek	35035	94	477635	94	—	—
<i>Országház-alap</i>						
Értékpapírok	66100	—	—	—	—	—
Takarékbetétek	2603	86	68703	86	—	—
<i>Építési aranyalap</i>						
Értékpapírok	18400	—	—	—	—	—
Takarékbetétek	12330	35	—	—	—	—
Követelések	9223	91	—	—	—	—
„ Néphivatal	—	—	1	49	—	—
„ Orvostud. szakosztály	302	73	40258	48	—	—
<i>Haynald-alap</i>						
Értékpapírok	—	—	4000	—	—	—
<i>Tartalék-alap</i>						
Takarékbetétek	—	—	14271	27	—	—
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>						
Értékpapir	2400	—	—	—	—	—
Takarékbetét	10810	91	13210	91	—	—
<i>Kovács Sámuel pályadíj-alap</i>						
Takarékbetét	—	—	3004	09	—	—
<i>Lendvay Emil-alap</i>						
Takarékbetét	—	—	5441	07	—	—
<i>Kendi Finály Henrik pályadíj-alap</i>						
Értékpapir	—	—	1300	—	—	—
<i>Hitelezők</i>						
Bölcsészettudományi szakosztály	173	—	—	—	—	—
Természettudományi	3168	63	—	—	—	—
Jogtudományi	2337	05	—	—	—	—
Népszerű előadások	790	40	—	—	—	—
Gróf Mikó Imre kiadvány-számla	974	94	—	—	—	—
B. Sennyei-család oklevéltár	1000	—	—	—	—	—
K. Finály H. emlékdíjalap kamat	52	—	—	—	—	—
Jogi szakosztály tüdőbeteggondozása	1225	15	9721	17	637546	79
					637546	79

Br. Mannsberg Sándor s. k.

Tanács József s. k.

Veszteség- és nyereség-számla

	korona	fill.	korona	fill.
Kiadás				
Költségek --- --- --- --- ---			3259	38
Tiszteletdíjak --- --- --- --- ---			2200	—
Személyi kiadások --- --- --- --- ---			13057	64
Kegydíjak --- --- --- --- ---			819	96
Dologi kiadások --- --- --- --- ---			8720	—
Szakosztályi kiadások:				
Orvostudományi --- --- --- --- ---	2200	—		
Bölcsészettudományi --- --- --- --- ---	2200	—		
Természettudományi --- --- --- --- ---	2200	—		
Jogtudományi --- --- --- --- ---	1500	—	8100	—
Esterházy-alap kamata --- --- --- --- ---			400	—
Dotációk:				
1911. évi költségvetés szerint ---			3000	—
Jubileumi költség --- --- --- --- ---			1000	—
1910 december 31. zárlat elővitele ---			856	44
			41413	42

Dr. Szabó Dénes s. k.

Lendvay Emil s. k.

Dr. Farkas Lajos s. k.

1911 december 31-én

	korona	fill.	korona	fill.
Bevétel				
Kamat --- --- --- --- ---			2442	31
Allami járulék --- --- --- --- ---			10000	—
Értékpapír-kamat --- --- --- --- ---			19873	80
Haynald-alap kamat --- --- --- --- ---			—	40
Építési aranyalap kamat --- --- --- --- ---			1320	02
Rendes tagdíj --- --- --- --- ---			2636	—
Pártoló tagdíj --- --- --- --- ---			384	—
Elővétel az 1912 évre --- --- --- --- ---			4756	89
			41413	42

Tanács József s. k.

Br. Mannsberg Sándor s. k.

BEVÉTEL

1911 januárius 1-től

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>Alaptőke</i>						
K 339.400—			13576	—		
" 91.200—			3648	—		
" 12.000—			720	—		
" 35.035'94			1501	50	19445	50
K 477.635'94						
<i>Országház-alap</i>						
K 200—			8	—		
" 2.900—			121	80		
" 1.000—			40	—		
" 62.000—			2480	—		
" 2.603'86			111	81	2761	61
K 68.703'86						
<i>Építési aranyalap</i>						
K 18.400—			736	—		
" 12.330'35			584	02		
" 1.600—						
" 7.544'07						
" 79'84						
" 302'73						
" 1'49						
K 40.258'48					1320	02
<i>Haynald-alap</i>						
K 4.000—					193	20
<i>Tartalék-alap</i>						
K 12.812'47					458	80
" 458'80						
" 1.000—						
K 14'271'27						
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>						
K 2.400—			96	—		
" 10.273'79			441	12	537	12
" 537'12						
K 13.210'91						
<i>Kovács Sámuel-alap</i>						
K 2 957'09					47	—
" 47—						
K 3'004'09						
Átvitel—					24763	25

1911 december 31-ig

KIADÁS

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<i>Különféle kiadások</i>						
Portók, nyomtatvány, stb. — — — —					3259	38
<i>Államsegélyből</i>						
Könyvtár — — — — —			8250	—		
Régiségtár — — — — —			11250	—		
Állattár — — — — —			6000	—		
Növénytár — — — — —			5000	—		
Ásványtár — — — — —			4000	—	34500	—
<i>Tiszteletdíjak</i>						
Titkárnak — — — — —			800	—		
Ügyésznek — — — — —			400	—		
Pénztárosnak, alapítványra adva — —			1000	—	2200	—
<i>Személyi kiadás</i>						
Könyvtár — — — — —			5777	92		
Régiségtár — — — — —			1999	92		
Állattár — — — — —			1999	92		
Növénytár — — — — —			1499	88		
Ásványtár — — — — —			1780	—	13057	64
<i>Kegydíjak</i>						
László Józsefnek — — — — —					819	96
<i>Dologi kiadás</i>						
Könyvtár — — — — —			3120	—		
Régiségtár — — — — —			1400	—		
Állattár — — — — —			1400	—		
Ásványtár — — — — —			1400	—		
Növénytár — — — — —			1400	—	8720	—
<i>Szaksztályi kiadások</i>						
Orvostudományi — — — — —			2200	—		
Természettudományi — — — — —			2200	—		
Bölcsettudományi — — — — —			2200	—		
Jógtudományi — — — — —			1500	—	8100	—
<i>Esterházy-alap kamat</i>						
Régiségtár — — — — —					400	—
<i>Haynald-alap kamat</i>						
Növénytár — — — — —					192	80
<i>Lendvay Emil alap</i>						
Tökésített jövedelem — — — — —					182	17
Átvitel—					71431	95

BEVÉTEL

1911 januárius 1-től

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<u>Áthozat — — —</u>					24763	25
<i>Lendvay Emil-alap</i>						
K 4258'90 betét kamatai — — — —					182	17
„ 182'17 kamat tőkésítve — — — —						
„ 1000— 1911. évi lefizetés — — — —						
K 5441'07						
Különféle kamatok — — — — — — — —					109	—
Allami járulék — — — — — — — —					10000	—
Rendes tagdíj — — — — — — — —					2636	—
Pártoló tagdíj — — — — — — — —					384	—
Allamsegély — — — — — — — —					34500	—
Elővitel az 1912 évre — — — — — — — —					4756	89
					77331	31

Alapok gyarapodása.

Építési aranyalap — — — — — — — —	K	1500—
Tartalék-alap — — — — — — — —	„	1458'80
Természethistóriai pályadíj-alap — — — —	„	537'12
Kovács Sámuel-alap — — — — — — — —	„	47—
Lendvay Emil-alap — — — — — — — —	„	1182'17
	K	4725'09

Lendvay Emil s. k.

Dr. Farkas Lajos s. k.

Dr. Szabó Dénes s. k.

1911 december 31-ig

KIADAS

	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
<u>Áthozat — — —</u>					71431	95
<i>Tartalék-alap</i>						
Tőkésített jövedelem — — — — — — — —					458	80
<i>Természethistóriai pályadíj-alap</i>						
Tőkésített jövedelem — — — — — — — —					537	12
<i>Kovács Sámuel-alap</i>						
Tőkésített jövedelem — — — — — — — —					47	—
<i>Jubileumi költség</i> — — — — — — — —					1000	—
<i>Dotációk</i>						
Építési aranyalap — — — — — — — —			1500	—		
Tartalék-alap — — — — — — — —			1000	—		
Gr. Mikó Imre műveire — — — — — — — —			500	—	3000	—
Áthozat 1910 december 31-ről — — — —					856	44
					77331	31

Br. Mannsberg Sándor s. k.

Tanács József s. k.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tisztikara és választmánya.

Gr. Esterházy Kálmán

elnök

Br. Wesselényi Miklós

Dr. Lechner Károly

alelnökök

Dr. Erdélyi Pál *főtitkár*

Kelemen Lajos *titkár*

Tanács József *ellenőr*

Lendvay Emil *pénztárnok*

Dr. Menyhárt Gáspár *ügyész*

dr. Apáthy István az állattár
dr. Erdélyi Pál a könyvtár
dr. Gyalui Farkas a könyvtár
dr. Pósta Béla az érem- és régiségtár
dr. Richter Aladár a növénytár
dr. Szádeczky Gyula az ásványtár *igazgatója*.

dr. Davida Leó az orvos. tud.
dr. Fabinyi Rudolf a term. tud.
dr. Farkas Lajos a jog- és társadalomtud.
dr. Schilling Lajos a bölcs., ny- és tört. tud.
szakosztály elnöke.

dr. Bartók György a bölcs., nyelv- és tört. tud.,
dr. Tóth György a jogtud., dr. Jakabházy Zsigmond az orvostud.,
Szabó Imre a term. tud. *szakosztály titkára.*

dr. Boros György	dr. Hirschler József	dr. Rigler Gusztáv
dr. gr. Bánffy Miklós	dr. Jancsó György †	dr. Schneller István
dr. Cholnoky Jenő	dr. Kenessey Béla	dr. Szabó Dénes
Fekete Gábor	dr. Konrádi Dániel	dr. gr. Teleki Domokos
Ferenczy Gyula	dr. Márki Sándor	dr. Udránszky László
dr. Gergely Sámuel	br. Mannsberg Sándor	Váró Béni
dr. Gidófalvy István	Péterfi Zsigmond	gr. Wass Béla

választott tagok.

Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai.*

A teljes névsort az 1908-ról, az 1909 évi új tagok névsorát az 1909-ről, az 1910. évi új tagok névsorát az 1910-ről kiadott Évkönyv közölte. Itt az igazgató és alapító tagok s az 1911 folyamán belépett új tagok névsorát adjuk.**

Igazgató tagok.

- Orosdi Back Fülöp, Cairó, 1910
Gróf Bánffy György, v. b. t. t., Bonczhida (B) 1903
Dr. Békésy Károly egyet. cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dés város
- 5 Gróf Esterházy Kálmán, főispán, Gyalu (B)
Herman Ottó, tb. ig. Budapest (T) 1910
Kolozs vármegye
Kolozsvár sz. kir. város
Kolozsvári Casino
- 10 Kováts Ede, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
Lendvay Emil, kir. tanácsos, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
Marosvásárhely sz. kir. város
Nagyági bányamű-társaság, Nagyág
Nagyenyedi Bethlen-kollégium, Nagyenyed (B)
- 15 Nagykőrös város
Szamosújvár város
Szilágysomlyói Casino
Torda város
Veres Zoltán, festőművész, Budapest
- 20 Br. Wesselényi Miklós, v. b. t. t., koronaőr, Kolozsvár.

Alapító tagok.

- Abrudbánya, verespataki, felsőverkesi bányat., Abrudbánya (T)
Ajtay K. Albert nyomdatulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
Br. Bánffy Albert, Válaszút (B) 1906
Br. Bánffy Ernő, Kolozsborsa (B) 1906

* Kérjük az észrevett hiányok, valamint a lakás- és címváltozások közlését.

** B = bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály.
T = természettudományi szakosztály.
O = orvostudományi szakosztály.
J = jog- és társadalomtudományi szakosztály.

- 5 Gr. Bánffy Miklós dr. orsz. képvis., Kolozsvár (B) 1906
Gr. Bethlen Pál nyug. főispán, Bethlen (T) 1906
Ifj. D. Biás István levéltáros, Marosvásárhely (B) 1904
Br. Bornemisza Károly †
Brassó vármegye (B) 1909
Csató János nyug. alispán, Nagyenyed (T) 1906
- 10 Czell Vilmos nagybirtokos, Zilah (T) 1907
Endes Ida, Csikszentsimon (B) 1910
Dr. Erdélyi Pál egyet. ny. rk. tanár, egyetemi és múzeumi könyvtárigazgató, Kolozsvár (B) 1900
Erdélyi Magyar Jelzálogbank R. T. Kolozsvár (B) 1906
Felsőbánya r. t. város (B)
- 15 Dr. Finály Gábor főgimn. tanár, Budapest (B) 1906
Dr. Finály György orvos, Budapest (O) 1906
Finály István mérnök, Budapest (T) 1911
Finály Lajos mérnök, vasúti és hajózási fel., Budapest (T) 1906
Gaál Gyula földbirtokos, Magyaroklyán (B) 1906
- 20 Dr. Gergely Sámuel egyet. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Gyulai Farkas egyet. m. tanár, könyvtárigazgató (B) 1909
Dr. Hirschler József kanonok, pr., főesp., plebános., Kolozsvár (B)
Br. Huszár Károly (brenhidai) főrend, Abafája (B) 1906
Dr. Illosvay Lajos műegyetemi tanár, Budapest (T) 1909
- 25 Jankovich Ivánné, gr. Pejachevich Mikó Mária, Bpest (B) 1910
Dr. Janovics Jenő színházigazgató, Kolozsvár (B) 1910
Br. Jósika János, Kolozsvár (B) 1909
Br. Jósika Sámuel v. b. t. t., Kolozsvár (B) 1908
Br. Kemény Karolin, Malomfalva (B) 1903
- 30 Br. Kemény Katalin, Malomfalva (B) 1903
Br. Kemény Pál, Czintos (B) 1903
Kolozsvári Csizmadia Ipartársulat (B)
Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete (B) 1909
Kolozsvári Nemzeti Casino (T)
Korbuly Bogdán †
- 35 Gr. Kornis Károly, Szentbenedek (B) 1909
Dr. Lechner Károly, udv. tan., egyet. tanár Kolozsvár (O) 1909z
Makrai László Budapest (B) 1907
Dr. Malom Dezső kórházi főorvos Marosvásárhely, (O) 1909
Dr. tatai Molnár József Jenő középisk. tanár, Kolozsvár (B) 1909
- 40 Kir. József Műegyetem Állattani Intézete, Budapest (T) 1906
Nagybánya r. t. város (B)
Nemes Endre római kath. főgimn. igazg., Kolozsvár (B) 1909
Gr. Nemes János, Bánhalom (B) 1906
Pór Antal †
Schrantz Lajos körjegyző, Debreczen (B) 1906
- 45 Dr. Szabó Dénes udv. tan., egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Szádeczky Béla múzeumi könyvtárőr (B) 1910
Dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár (B) 1906
Dr. Sztripszky Hiador nemzeti múzeumi segédőr, Bpest (B) 1904
Gr. Teleki Artur, Tancs (B) 1906

- 50 Gr. Teleki Domokos dr., Gernyeszeg (B) 1906
Gr. Teleki László Gyula (kendilónai) Kolozsvár (B)
Thorotzkay Sándor nagybirtokos, Toroczkószentgyörgy (B)
Tordai Casinó, Torda (B)
Ujfalvy Károly takarékpénztári igazgató, Nagyilonda (B) 1910
- 55 Dr. Vályi Gábor nyug. egyetemi tanár, Kolozsvár (O) 1909
Dr. Veress Elemér egyetemi ny. rk. tanár, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Veress Endre középiskolai tanár, Kolozsvár (B) 1910
Gr. Vigyázó Ferencz dr., Budapest (B)
Gr. Wass Béla nyug. főispán, Szentgotthárd (B) 1909
- 60 Br. Wildburg Aladár (B)

Rendes tagok.

- Dr. Abrudbányai Ede ügyvédjelölt, Kolozsvár (J)
Dr. Ács Sándor orvos, Kolozsvár (O)
Dr. Ausch Jenő ügyvéd, Kolozsvár (J)
Br. Bánffy Dezső †
Dr. Bartha János †
Benczúr Gyuláné, akad. festőművész tanár neje, Budapest (B)
- 5 Dr. Bézy Elemér orvos, Kolozsvár (O)
Borbély Lajos országgyűlési képviselő, Budapest (B)
Dr. Böhm Károly †
Dr. Büchler Dezső orvos, Kolozsvár (O)
Dr. Csejdi Gábor törzsorvos, Kolozsvár (O)
Dr. Dobó Ferencz ügyvéd, Kolozsvár (J)
- 10 Dr. Erdélyi László egyetemi ny. rk. tanár, Kolozsvár (B)
Dr. Gabányi Imre ügyvéd, Kolozsvár (J)
Dr. Gál Zsigmond pénzügyi fogalmazó, Kolozsvár (J)
Dr. Géber János orvos, Kolozsvár (O)
Dr. Goldmann Árpád orvos, Kolozsvár (O)
- 15 Dr. Goldner L. Jenő körorvos, Retteg (O)
Hadházy Sándor unit. egyházi főpénztáros, Kolozsvár (B)
Dr. Hatiegán Emil kir. járásbíró, Kolozsvár (J)
Holitschek Károly orsz. képviselő, Csetény (B)
Hunwald Lipót †
Dr. Jancsó György †
Dr. Macavei József ügyvédjelölt, Kolozsvár (J)
- 20 Dr. Mátyás Mátyás orvos, Kolozsvár (O)
Merész Gyula festőművész, tb. múzeumi képtárőr, Kolozsvár (B)
Dr. Moráriu István ügyvéd, Kolozsvár (J)
Möller István kir. tan., műépítész, Budapest (B)
Dr. Muszka Péter orvos, Kolozsvár (O)
- 25 Dr. Nappendruck Kálmán egyetemi gyakornok, Kolozsvár (O)
Dr. Ney Pál ügyvédjelölt, Kolozsvár (J)
Dr. Oravetz Károly keresk. akadémiai tanár, Kolozsvár (B)
Dr. Ötvös Lajos ügyvéd, Kolozsvár (J)

- Pogány János †
Dr. Porutiu Viktor ügyvéd, †
- 30 Dr. Potovszky András kir. törv. bíró, Kolozsvár (J)
Dr. Rosenberg Ignác orsz. képviselő, Budapest (B)
Gyalui Rosenberger Sándor birtokos, Szászfenes (T)
Dr. Schwartz Miksa ügyvéd, Kolozsvár (J)
Dr. Schilling Gábor egyet. tanársegéd, Kolozsvár (B)
- 35 Söpkéz Sándor, műegyet. tanár, orsz. képviselő, Budapest (B)
Szále János kir. táblabíró, Kolozsvár (J)
Szarka Jenő kir. járásbíró, Kolozsvár (J)
Dr. Szász Pál országgyűlési képviselő, Budapest (B)
Dr. Szatsvay József ügyvéd, Kolozsvár, (J)
- 40 Tóth László, Nyitra (B)
Ürmössy Károly unitárius lelkész, Kolozsvár (B)
Dr. Veres Géza orvos, Kolozsvár (O)
Dr. Vértes Oszkár orvos, Kolozsvár (O)
- 44 Dr. Vicas Gyula orvos, Kolozsvár (O)
Weisz Mór †

Pártoló tagok.

- Dr. Csiky József tb. főszolgabíró, Gyalu
Dr. Gaál Elemér főszolgabíró, Gyalu (J)
Incze Béla nyug. tanár, író, Dicsőszentmárton (B)
Dr. Kápdebó Szilárd, ügyvéd, Bánffyhunad (J)
- 5 Dr. Kauntz József ügyvédjel., Kolozsvár (J)
Kemény J. Endre ügyvédj., Kolozsvár (J)
Keövény Arthur főszolgabíró, Kolozsvár
Dr. Kristóf György főgim. tanár, Szászváros (B)
Péterffy Zsigmondné, nyug. vasútigazgató neje, Kolozsvár (B)
- 10 Dr. Pop Endre ügyvéd, Bánffyhunad (J)
Dr. Richtzeit Albert ügyvéd, Bánffyhunad (J)
Scheiner György tb. szolgabíró, Kolozsvár (J)
Ifj. dr. Somodi István ügyvédj., Kolozsvár (J)
Szabó Ödön kir. járásbíró, Bánffyhunad (J)
- 15 Dr. Szilády Zoltánné, egyet. m. tanár neje, Nagyenyed (B)
Zajzon Adél áll. felsőleányiskolai tan., Kolozsvár (B) 1911-től
- 17 Dr. Zlamál Ágost főgimn. tanár, Gyulafehérvár (B)

Pártoló tagok kedvezményesül.

- Blénessy János tanárjelölt, Kolozsvár (B)
Cseh András joghallgató, Kolozsvár (J)
Haám Ernő joghallgató, Kolozsvár (J)
Hartenstein István tanárjelölt, Kolozsvár (B)
- 5 Ifj. Hints Elek orvostanhallgató, Kolozsvár (O)
Kenessey Kálmán tanárjelölt, Kolozsvár (T)
Mikó Miklós unitárius főgimn. tanuló, Kolozsvár (O)
Puskás Endre tanárjelölt, Kolozsvár (B)
- 9 Walter Mihály jogszigorló Kolozsvár (J)

Jegyzőkönyv

az E. M. E. 1911 év márczius hó 26-án délelőtt 11 órakor Kolozsvárt, az egyetemi Aulában tartott 53-ik évi rendes közgyűléséről.

Elnökölt gróf *Esterházy* Kálmán.

Jelen voltak az igazgató tagok közül: gróf Esterházy Kálmán elnök, Lendvay Emil kir. tan. pénztáros; az alapító tagok közül: dr. Erdélyi Pál könyvtárigazgató, dr. Lechner Károly udv. tan. alelnök, a Magyarországi Unitárius Egyház képviselőjében: Végh Mihály egyházi és püspöki titkár, dr. Molnár J. Jenő, dr. Nemes Endre és dr. Szádeczky Béla; a rendes tagok közül: dr. Apáthy István, Barabás Endre, dr. Biró Balázs, dr. Bochkor Mihály (Nagyvárad), Boga Lajos, dr. Borbély Sándor, dr. Boros György, dr. Buday Árpád, dr. Deák István, dr. Endes Miklós, dr. Eisler Mátyás, dr. Farkas Lajos, Ferencz József unitárius püspök, dr. Gál Kelemen, Gazelli Árpád, dr. Gockler Lajos, Hangay Oktáv, dr. Incze Béni, dr. Imre József, dr. Jakabházy Zsigmond, dr. Jékey Dániel, Kelemen Lajos titkár, dr. Költő Gábor, dr. Kovács István, Kovács Kálmán tanár, dr. Konrádi Dániel, dr. Lőte József, Magoss Irén, dr. Márki Sándor, báró Mannsberg Sándor, dr. Menyhárh Gáspár ügyész, dr. Mikó Imre, dr. Papp Simon, Páll István kanonok, kézdivásárhelyi Papp Mihály ezredes, dr. Persián Kálmán, dr. Pósta Béla, Rosnyay Dávid, dr. Russel Károly, csikszentmihályi Sándor Imre, dr. Schilling Lajos, dr. Schneller István, Simonffy István, dr. Szádeczky Gyula főtitkár, Székely Doby Géza, dr. Szentpétery Zsigmond, dr. Szentiványi Róbert (Gyulafehérvár), Tanács József, Teleki Endre (Dés), dr. Tóth György, dr. ifj. Török István, Vári Albert, továbbá Kenessey Kálmán, Miklós Viktor, Tavasz Sándor, Zsakó Gyula és Zsupán László pártoló tagok és több érdeklődő.

1.

Gróf Esterházy Kálmán elnök a közgyűlési tagok éljenzébe közben elfoglalván az elnöki széket, megnyitó beszédében kiemeli, hogy az E. M. E. mindenkor lelkes alapítóinak áldoz, midőn egy-egy évi működéséről beszámol. Évkönyvébe foglalt jelentései most is visszatükrözik az egyesület egy évi munkáját s jelzik az öröndetes eseményeket. Az E. M. E. mivelődési munkája

már sok értékes gyümölcsöt hozott s az Elnök bizalommal tekint a jövőbe, mert az egyesület jelenje azt mutatja, hogy az mind többet valósít meg az alapítók reményeiből.

Tetszéssel és éljenzéssel szolgál tudomásul.

2. Elnök a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére a választmány tagjai közül dr. Márki Sándort, a rendes tagok közül K. Papp Mihály ezredest kéri fel.
3. Az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természet-tudományi Társulatnak a titkár által felolvasott üdvözetét a közgyűlés éljenzéssel veszi tudomásul s az üdvözlő társulatnak megemlékezéséért köszönetét nyilvánítja.
4. Dr. Szádeczky Gyula főtitkárnak az Évkönyvben kinyomtatott jelentését az Egyesület 1910. évi működéséről, tekintettel arra, hogy az Évkönyvet már két héttel a közgyűlés előtt szétküldték a tagoknak, a közgyűlés felolvasottnak tekinti s lelkes éljenzés közt fogadja el azon az Elnök által a jelentésből kiemelt indítványt, hogy Lendvay Emil pénztárosnak évi 1000 kor. fizetése újabb felajánlásáért, melylyel az általa létesített Lendvay Emil-alap már 4258 korona 90 fillérre nőtt, az Egyesület közgyűlése jegyzőkönyvileg hálás köszönetét örökítse meg.
5. A számadásvizsgáló-bizottságnak báró Mannsberg Sándor által felolvasott, a pénztári kezeléssel és könyvvezetéssel teljes elismeréssel nyilatkozó jelentését a közgyűlés elfogadja s Lendvay Emil pénztárosnak a fölmentvényt megadja s elismerését és köszönetét fejezi ki. A számadások megvizsgálására pedig jövőre is dr. Farkas Lajost, báró Mannsberg Sándort és dr. Szabó Dénest kéri fel.
6. A titkár felolvassa dr. Gál Kelemennek és dr. Nemes Endrénének a Könyvtár, dr. Incze Béninek és dr. Kiss Ernőnek az Érem- és Régiségtár, dr. Imre Józsefnek és dr. Lőte Józsefnek az Állattár, dr. Páter Bélának és Kovács Bélának a Növénytár s végül dr. Nyiredy Géának és dr. Ruzitska Bélának az Ásványtár megvizsgálásáról szóló jelentéseit. A közgyűlés figyelemmel hallgatva a részletes és kimerítő jelentéseket, örömmel veszi tudomásul, hogy a bizottságok mindenik tárnál jól végzett munkát és rendet találtak s haladást állapítottak meg. Sajnálattal látja azonban az Érem- és Régiségtár, valamint a Növény- és Ásványtárak helyszükségét.

A bizottságok javaslatára dr. Erdélyi Pál, dr. Pósta Béla, dr. Apáthy István, dr. Richter Aladár és dr. Szádeczky Gyula igazgatóknak, valamint mind az öt tár teljes tisztviselői karának a közgyűlés az év folyamán kifejtett buzgó működésükért elismerő köszönetét nyilvánítja. Hasonlóan köszönetét fejezi ki a tárvizsgáló bizottságoknak, azokat a táruk megvizsgálására jövőre is fölkéri s meghatalmazza a választmányt intézkedésekre változások esetére is.

7. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum tárairól az Évkönyvben megjelent jelentéseket a közgyűlés felolvasottaknak tekinti és elfogadja.

8. Az 1911. évre szóló költségvetést az Évkönyv 102. lapján közölt alakjában 66487.02 korona bevétellel és ugyanakkora kiadással a közgyűlés felolvasás után elfogadja.

9. Dr. Kovács Istvánt az Érem- és Régiségtár mellett tíz évig kitűnően végzett működése elismeréséül az államsegély terhére eddig élvezett dotációja mellett a választmány osztályarcheologusnak választván meg a közgyűlés a választást megerősíti.

10. Boga Lajosnak állattári őrségéddé történt választását a közgyűlés megerősíti.

11. Dr. Szádeczky Béla Erdélyi Nemzeti Múzeumi könyvtári segédörnek tizenkétévi szolgálata erkölcsi elismeréséül a választmány határozata értelmében az Elnökség előterjesztésére és ajánlatára a közgyűlés a múzeumi könyvtárőr címet adományozza.

12. A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztálynak saját kérésére a közgyűlés megengedi a szakosztályi Ügyrend azon megváltoztatását, hogy választmányi tagjai számát 15-ről 21-re emelhesse föl.

13. A jog- és társadalomtudományi szakosztálynak megengedi a közgyűlés Ügyrendje 12 §-a b) pontjának azon módosítását, hogy választmányi tagjainak számát 24-re emelje, s ez alkalommal a szakosztály kérése alapján jóváhagyja azt is, hogy időnyerés és czélszerűség szempontjából az így felemelt választmányi tag-sági helyeket a szakosztály közgyűlése utólagos jóváhagyás reményében előzetesen betöltse.

14. Dr. Lechner Károly alelnöknek közgyűlési nagybecsű tudományos előadását az *emlékezésről* a közgyűlés mély figyelemmel

hallgatván végig, azért az előadónak zajos tetszés között hálás köszönetét nyilváníta.

15. Dr. Szádeczky Gyula főtitkárnak és Kováts Ede ellenőrnek, kik eddigi állásukról más természetű elfoglaltatásuk miatt lemondtak, az egyesület érdekében kifejtett buzgó tevékenységükért a közgyűlés meleg köszönetét nyilváníta.

16. Elnök elrendeli a választást a tisztviselői állásokra, valamint a kilépéssel megüresedett hat s a lemondással és elhalálózással megüresedett négy választmányi tagsági helyre. Szavazatszedő bizottságul dr. Gockler Lajos elnöklése alatt dr. Persián Kálmánt és dr. Szentpétery Zsigmondot küldvén ki, az ülést tíz perczre felfüggeszti. A szavazatok beadása után az ülést újra megnyitván, dr. Gockler Lajos megteszi jelentését, melynek alapján a beadott 62 szavazatból a főtitkárságra dr. Erdélyi Pálra esett 61 szavazat. Pénztárosságra: Lendvay Emilre 61; ügyészi állásra: dr. Menyhárh Gáspárra 59; ellenőrségre: Tanács Józsefre 59; titkári állásra: Kelemen Lajosra 61 szavazat. Választmányi tagságra a kilépő tagok közül: dr. gróf Bánffy Miklósrá 58; dr. Gidófalvy Istvánra 51; dr. Hirschler Józsefre 61; dr. Kenessey Bélára 61; báró Mannsberg Sándorra 61; dr. Márki Sándorra 60 szavazat. A megüresedett négy új tagsági helyre Fekete Gábor kir. itélőtáblai elnökre esett 60; dr. Gergely Sámuelre 60; dr. Udránszky Lászlóra 61 és Váró Bénire 58 szavazat. A többi szavazat többfelé megoszlott. Ennek alapján az Elnök az elősoroltakat a közgyűlés éljenzése közt tisztviselőkül és választmányi tagokul megválasztottaknak jelenti ki.

17. Elnök a tagok érdeklődését megköszönve a közgyűlést bezárja.

Hitelesítik

Jegyezte

Dr. Márki Sándor

Kelemen Lajos

K. Papp Mihály

titkár

gróf Esterházy Kálmán

elnök

TARTALOM.

A választmány jelentése az Egyesület működéséről — — — — —	3 lap
A gyűjtemények állapota, gyarapodása és munkája — — — — —	18 „
A könyvtár jelentése — — — — —	18 „
Az érem- és régiségtár jelentése — — — — —	37 „
Az állattár jelentése — — — — —	60 „
A növénytár jelentése — — — — —	66 „
Az ásványtár jelentése — — — — —	86 „
A szakosztályok működése — — — — —	93 „
A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése	93 „
A természettudományi szakosztály jelentése — — — — —	94 „
Az orvostudományi szakosztály jelentése — — — — —	98 „
A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése — —	99 „
Vagyon-kimutatás és zárszámadás 1911-ről — — — — —	129 „
Költségvetés 1912-re — — — — —	138 „
Az Erdélyi Múzeum Egyesület tisztikara, választmánya és az Egye- sületnek 1911 folyamán belépett új tagjai — — — — —	140 „
Az 1911 évi közgyűlés jegyzőkönyve — — — — —	144 „

- d) díjtalanul kapják az egyesületnek általános természetű és népszerű kiadványai ;
- e) díjtalanul látogathatják az Erdélyi Múzeum tárait, valamint az egyesülettől rendezett időszakos kiállításokat ;
- f) díjtalanul vehetnek részt az egyesület vándorgyűlésein és minden általa rendezett népszerű és tudományos előadáson ;
- g) díjtalanul vehetnek részt a szakosztályok felolvasó ülésein ;
- h) résztvehetnek ama szakosztály működésében, a melybe a 16. §. szerint belépnek s annak kiadványait díjtalanul, a többi szakosztály kiadványait pedig kedvezményes áron kapják.

56. §. A pártoló tagok jogai a következők :

- a) díjtalanul látogathatják az Erdélyi Múzeum tárait, valamint az egyesülettől rendezett időszakos kiállításokat ;
 - b) díjtalanul kapják az egyesület évkönyveit és a népszerű előadások füzeteit;¹
 - c) díjtalanul vehetnek részt az egyesület vándorgyűlésein, valamint minden általa rendezett népszerű tudományos előadáson ;
 - d) évi 2 koronával előfizethetnek egy-egy szakosztály kiadványaira.
57. §. megszűnnek tagjai lenni az egyesületnek ;
- a) a ki kilépését, ha rendes tag, a következő öt éves időszak, ha pártoló tag, a következő három éves időszak letelte előtt bejelenti ;
 - b) a kit tagjai közül az egyesület kizár ;
 - c) a ki meghal.

¹ Választmányi határozat értelmében azok az egyetemi és más főiskolai hallgatók, a kik 4 korona pártoló tagdíjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják az egyik szakosztály kiadványait is.

A JUBILEUMI PLAQUETTE, a mely ifj. *Vastagh György* művészi alkotása, még kapható, tagok részére 8, másoknak 10 koronáért, az egyesület pénztárnokánál az *Erdélyi Bank*ban.

A jubileumi EMLÉKALBUM, a mely az egyesület és az Erdélyi Nemzeti Múzeum történetét, a jubileum lefolyását fogja tartalmazni, cikkeket ad az egyesület régi és jelen munkásaitól s munkásairól, dr. *Erdélyi Pál* egyetemi és múzeumi könyvtárigazgató szerkesztésében, szép kiállításban és képekkel díszítve fog közelebbről megjelenni, *egyesületi tagok részére mérsékelt árral.*

GRÓF MIKÓ IMRE levelezésének I. kötete sajtó alatt van.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

1912 ÉVRE

SZERKESZTETTE

ERDÉLYI PÁL

FŐTITKÁR

KOLOZSVÁR

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

1913.

54. RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSÉT

1912 MÁRCZIUS 31-ÉN D. E. 1/2¹¹ ÓRAKOR TARTJA

AZ EGYETEM DÍSZTERMÉBEN (KÖZPONTI ÉPÜLET, II. EMELET.)

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Jelentés:
 - a) az egyesület 1911 évi működéséről;
 - b) az 1911 évi számadások megvizsgálásáról;
 - c) a gyűjtemények (könyvtár, érem- és régiségtár, állattár, növénytár, ásványtár) állapotáról és megvizsgálásáról,
 - d) a szakosztályok 1911 évi működéséről.
 - e) a Kendi Finály Henrik-emlékdíj odaítéléséről.
3. Az 1911 évi költségvetés megállapítása.
4. Felírat a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a szakosztályok részére kért államsegély ügyében.
5. A jog- és társadalomtudományi szakosztály tüdőbeteg gondozó intézetének ügyrendje.
6. Dr. *Erdélyi Pál* előadása: *Az erdélyi könyvtárakról.*
7. Választások:
 - a) ügyész,
 - b) 7 választmányi tag.*)
8. A szakosztályok új tisztikarainak bejelentése.
9. Indítványok.**)

A KÖZGYŰLÉS NYILVÁNOS.

*) Az alapszabályok 40. §-a értelmében kilépnek: Dr. *Cholnoky Jenő*, *Ferenczy Gyula*, dr. *Konrádi Dániel*, *Péterfi Zsigmond*, dr. *Udránszky László*, *Váró Béni*. — Halálozás folytán üres egy választmányi tag helye. A kilépők újra megválaszthatók.

**) A közgyűlés elé szánt indítványokat legalább egy héttel a közgyűlés előtt írásban kell benyújtani az elnökséghez. (Ügyrend 8. §., 38. pont.)

Az alapszabály 54—55. §§. szerint a közgyűlésen szavazati joguk van az igazgató, alapító és rendes tagoknak.